

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS

PUBLISKAIS
PĀRSKATS

2021

PUBLISKAIS PĀRSKATS

**PAR VALSTS
DROŠĪBAS
DIENESTA
DARBĪBU**

2021. GADĀ

2022. GADA APRĪLIS

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS.
2021. GADA PUBLISKAIS PĀRSKATS

ISBN 978-9934-8830-7-1

SATURS

PRIEKŠVārds 4

01 PRETIZLŪKOŠANA 6

- 1.1. Ārvalstu specdienestu interešu loks Latvijā 7
- 1.2. Ārvalstu specdienestu darbības metodes 9
- 1.3. Izlūkošanas darbības kibertelpā 10
- 1.4. Informēšana par izlūkošanas riskiem ... 11

02 VALSTS NOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA 12

- 2.1. Speciālās atļaujas pretendentu pārbaudes 13
- 2.2. Iemesli liegt pieeju valsts noslēpumam 14

03 KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS AIZSARDZĪBA 16

- 3.1. Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitātes pret Latviju 17
- 3.2. Pašvaldību vēlēšanu drošība 21
- 3.3. Polarizācijas nostiprināšanās sabiedrībā 22
- 3.4. Ekstrēmisms un radikālisms 22

04 INFORMATĪVĀS TELPAS DROŠĪBA 24

- 4.1. Krievijas informatīvās ietekmes centieni 25
Infografika: Baltkrievijas organizētās migrantu plūsmas lietojums propagandas vajadzībām 30
- 4.2. Ķīnas informatīvās ietekmes centieni 32
- 4.3. Dezinformācijas un savvērestības teoriju izplatība 32

05 EKONOMISKĀ DROŠĪBA 34

- 5.1. Finanšu drošība 35
- 5.2. Tranzīts 37
- 5.3. Enerģētiskā drošība 37
- 5.4. Investoru pārbaude 38
- 5.5. Baltkrievijas pilsoņu pārbaudes 39

06 PRETTERORISMS 40

- 6.1. Terorisma draudu situācija Eiropā 41
- 6.2. Terorisma draudu tendences Latvijā ... 42
- 6.3. Radikalizācijas novēršanas pasākumi ... 42
- 6.4. Preventīvie pasākumi 43
- 6.5. Terorisma riska objektu drošības stiprināšana 44
- 6.6. Reaģēšanas pasākumu pilnveidošana un pretterorisma mācības 44
- 6.7. Ārvalstnieku ieceļošanas kontrole 45
- 6.8. Gaisa kuģu pasažieru datu apstrāde 46

07 PIRMSTIESAS IZMEKLĒŠANA 48

08 VALSTS AUGSTĀKO AMATPERSONU AIZSARDZĪBA 52

PRIEKŠVārds

Krievijai īstenojot bezprecedenta agresiju pret Ukrainu, Eiropa ir piedzīvojusi līdz šim lielāko satricinājumu 21. gadsimtā. Lai arī drošības garantijas mūsu valstij saglabājas nemainīgas un Latvija joprojām var paļauties uz Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) dalībvalsts priekšrocībām, tomēr Krievijas rīcība ir iedragājusi starptautisko mieru, klaji ignorējot citas neatkarīgas valsts pašnoteikšanās tiesības. Šīs izmaiņas skar ne tikai starpvalstu attiecības – tās ikdienas gaitās izjūt ikviens sabiedrības pārstāvis, saskaroties ar riskiem personiskajai drošībai.

Ar Krievijas īstenoto hibrīdo aktivitāšu intensitātes pieaugumu Rietumi, tostarp arī Latvija, sāka saskarties jau aizvadītā gada nogalē. Tās ietvēra gan specdienestu radītā apdraudējuma palielināšanos, gan citus nemilitārās ietekmes pasākumus, gatavojot Krievijas imperiālistiskajām ambīcijām labvēlīgu sabiedrisko domu. 2021. gada izskaņā Krievija sāka militārā kontingenta pārvietošanu un koncentrēšanu pie robežas ar Ukrainu. Vladimirs Putins izvirzīja ultimātus un absurdas teorijas par Ukrainas it kā gatavotu ofensīvu pret Krieviju, Rietumu pasaulei atgādinot, ka Krievija nevēlas būt tās sabiedrotā. Neskatoties uz plānu publisku izgaismošanu, Krievija no vardarbīgajām iecerēm neatkāpās.

Līdz ar Krievijas bruņoto spēku noziedzīgo iebrukumu Ukrainā šā gada 24. februāra rītā Krievijas nemilitārās ietekmes mašīnērija tika iedarbināta vēl nepieredzētā apmērā. Tās mērķis ir radīt pilnīgi citu un civilizētajai pasaulei absolūti nesaprotamu un nepieņemamu realitāti. Šajā Kremļa pasaules redzējumā runa ir par Putina režīma iedomātiem “nacistiem”, no kuriem tas it kā glābjot Ukrainu, par “specoperāciju”, par Rietumu centieniem sagrābt Krievijas “labumus”, tai piemērojot dažādas sankcijas. Taču tajā netiek pieminētas Krievijas armijas iznīcinātās Ukrainas pilsētas, tūkstošiem nogalinātu un spīdzinātu civiliedzīvotāju Ukrainā. Tajā netiek stāstīts par miljoniem cilvēku lielo bēgļu plūsmu, kas izmisīgi bēg no “krievu pasaules” nesējiem.

Ņemot vērā to, ka Krievija sevi ir apliecinājusi kā brutālu, nežēlīgu, barbarisku un melīgu valsti, nav šaubu, ka arī tuvākajā nākotnē mēs saskarsimies ar Krievijas centieniem iebiedēt Rietumu pasauli, tostarp arī Latviju, un graut pastāvošo starptautiskās drošības sistēmu.

Reaģējot uz Krievijas bruņoto spēku veiktajām zvērībām Ukrainā, tiem spīdzinot un nogalinot civiliedzīvotājus, kā arī iznīcinot Ukrainas pilsētas, šā gada martā Valsts drošības dienests (VDD) uzsāka kriminālprocesu par Krievijas bruņoto spēku īstenotajiem kara noziegumiem

un noziegumiem pret mieru un cilvēci. Dienests ir iesaistījies liecību un pierādījumu vākšanā kopā ar starptautiskajiem partneriem, lai sniegtu ieguldījumu šo noziegumu izmeklēšanā Starptautiskajā Krimināltiesā Hāgā. Noziegumiem, ko katru dienu Ukrainā pastrādā Krievijas bruņotie spēki, nav noilguma. Šo noziegumu slavināšana un attaisnošana mūsu valstī netiks tolerēta.

Šajā sarežģītajā laikā, lai veicinātu sabiedrības informētību un vairotu izpratni par notikumiem, kas ietekmējuši mūsu valsts drošību, VDD ir sagatavojis ikgadējo pārskatu par 2021. gadu. Pārskatā sniegts dienesta vērtējums par aizvadītā gada norisēm Latvijas drošībā, kā arī atspoguļoti atsevišķi VDD darbības virzienus ilustrējoši dati, ciktāl to pieļauj mūsu darba pamatota slepenība.

Atskatoties uz 2021. gadu, tas, līdzīgi 2020. gadam, tika aizvadīts SARS-CoV-2 vīrusa izraisītās infekcijas slimības (turpmāk – Covid-19) pandēmijas negatīvajā ietekmē. Lai arī Covid-19 nav uzskatāma par tiešu draudu nacionālajai drošībai, tās ietekme turpināja atstāt nozīmīgu iespaidu kā uz pasaules ekonomiku, tā uz iedzīvotāju ikdienu, pastiprinot citus apdraudējuma veidus. Kā liecina arī citu Rietumvalstu specdienestu secinājumi, Covid-19 izraisošā vīrusa ietekmē mainījušies sabiedrības paradumi un tas ievērojami

veicinājis polarizācijas procesus. Arī mūsu sabiedrība saskārās ar sašķeltības vilni, nespējot vienoties par vienveidīgu rīcību pandēmijas pārvarēšanai.

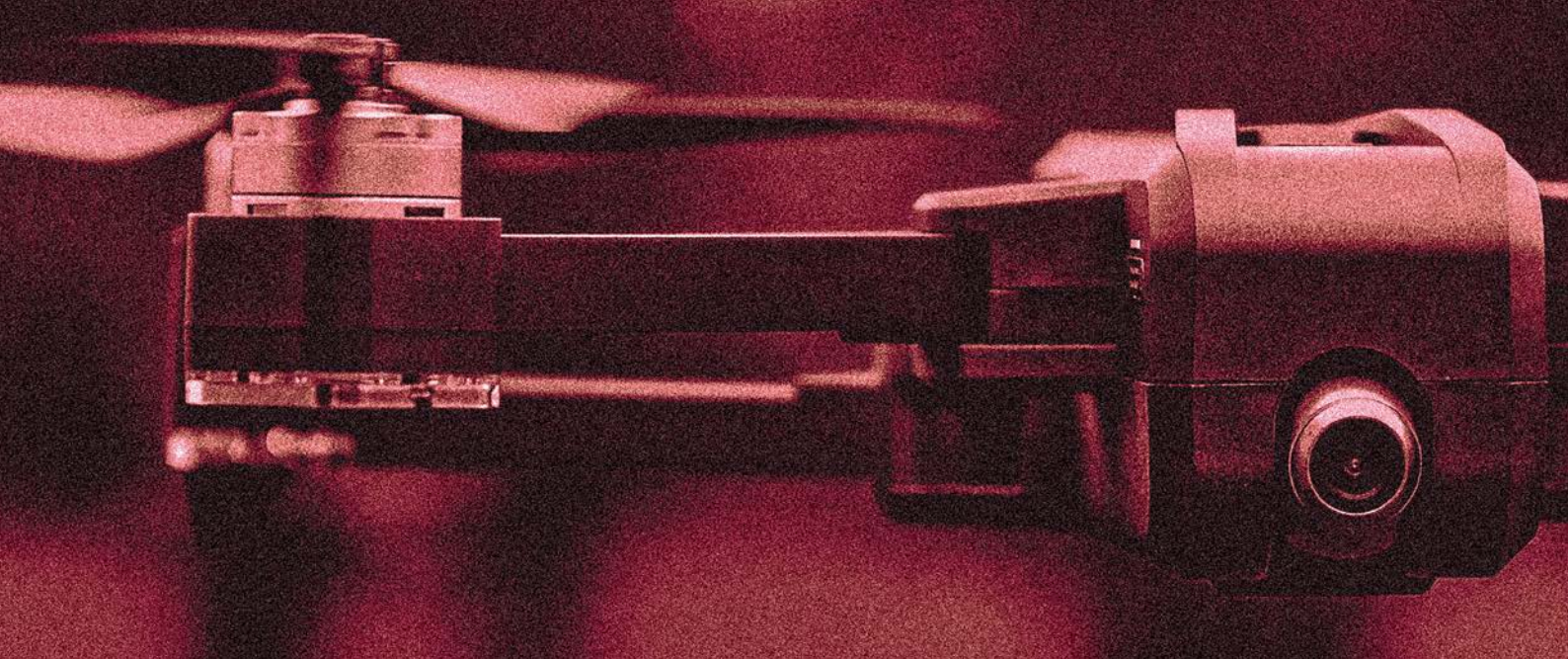
Aizvadītajā gadā Latvijai ierasto draudu klāstu papildināja Baltkrievija. Saskaroties ar sankciju sekām, ko saistībā ar būtiskajiem cilvēktiesību pārkāpumiem Baltkrievijā pret šo valsti vērsa Eiropas Savienība (ES) un NATO dalībvalstis, tās nelegitīmais līderis Aleksandrs Lukašenko izvērta hibrīduzbrukumu pret Poliju, Lietuvu un Latviju. Cenšoties panākt sankciju atcelšanu, Baltkrievijas režīms organizēja robežpārkāpēju plūsmu no migrācijas riska valstīm caur Baltkrieviju uz ES ārējo robežu. Šīs rīcības rezultātā A. Lukašenko izpelnījās jaunas sankcijas, faktiski pārtraucot ekonomiskās sadarbības iespējas ar šo valsti.

Tomēr vislielāko apdraudējumu Latvijas drošībai arī pērn turpināja radīt Krievija. Tās izvērstās izlūkošanas aktivitātes un ietekmes pasākumi bija daudzveidīgi un intensīvi. Pašreizējos sarežģītajos apstākļos ikviens Latvijas iedzīvotājs izpratne par Krievijas un Baltkrievijas radīto draudu ietekmi uz mūsu valsts drošību ir būtiskāka nekā jebkad iepriekš. VDD pateicas tiem daudzajiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri līdz šim ir snieguši atbalstu mūsu darbā.

Ar cieņu

Normunds Mežviets,

Valsts drošības dienesta priekšnieks

01

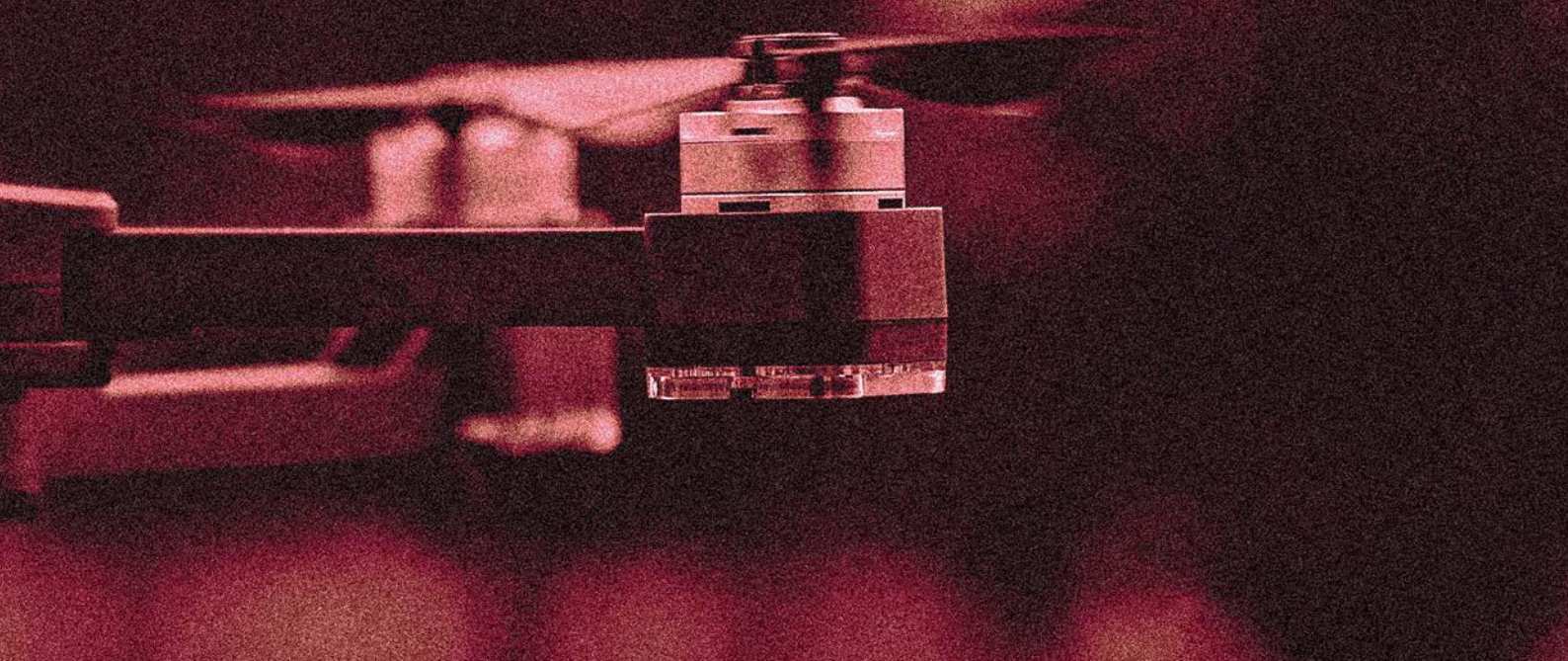
PRETIZLŪKOŠANA

VDD aizvadītajā gadā turpināja iepriekš aizsāktu intensīvu darbu pretizlūkošanas jomā, īstenojot sistemātiskus pasākumus nedraudzīgo valstu specdienestu izlūkdarbību un citu pret Latviju vērstu aktivitāšu savlaicīgai identificēšanai un radītā apdraudējuma novēršanai. Dienests šajā jomā cieši sadarbojās ar abām pārējām Latvijas valsts drošības iestādēm – Militārās izlūkošanas un drošības dienestu (MIDD) un Satversmes aizsardzības biroju (SAB), kā arī ārvalstu partnerdienestiem.

Viena no VDD prioritātēm pretizlūkošanas jomā bija identificēt personas, kuras ārvalstu specdienestiem nodod vai varētu nodot aizsargājamu vai citu svarīgu informāciju, un novērst šo personu turpmākas iespējas ar savu rīcību nodarīt kaitējumu Latvijas drošībai. Pērn dienests pret vairākām šādām personām uzsāka un kriminālvajāšanai nosūtīja kriminālprocesus par darbošanos ārvalstu specdienestu labā. Tāpat VDD turpināja citu aizdomās par sadarbību ar ārvalstu specdienestiem turēto personu darbību izpēti un kontroli, kas dienestam ļāva turpināt izziņāt nedraudzīgo valstu specdienestu intereses un darbības metodes, lai veiktu atbilstošus pretizlūkošanas pasākumus.

Saistībā ar saspringto drošības situāciju pie Latvijas robežas ar Baltkrieviju, ko radīja Baltkrievijas režīma organizētā robežpārkāpēju plūsma, VDD aizvadītajā gadā īstenoja papildu pretizlūkošanas pasākumus nacionālās drošības nodrošināšanai. Dienests atbilstoši savai kompetencei ne tikai iesaistījās robežpārkāpēju pārbaudēs, bet arī veica pasākumus izlūkošanas risku apzināšanai un mazināšanai.

Neraugoties uz saspringto situāciju Latvijas un Baltkrievijas pierobežā, primārais drauds Latvijas nacionālajai drošībai aizvadītajā gadā joprojām bija Krievijas specdienestu aktivitātes. Kremļa agresīvā ārpolitika un centieni palielināt ietekmi reģionā, tajā skaitā jau 2021. gada izskaņā koncentrējot militāros spēkus pie Ukrainas robežas un draudot uzsākt jaunu karu Eiropā, nebūtu īstenojami bez precīzas izlūkinformācijas ieguves. Kopsakarībā ar šiem notikumiem pērn bija vērojama Krievijas specdienestu paaugstināta interese arī par Latviju kā NATO un ES dalībvalsti un mūsu valsts lomu šajās starptautiskajās organizācijās. Tāpat jānorāda, ka VDD pērn par iespējamu

sadarbību ar ārvalsts specdienestu aizturētās un kriminālvajāšanai nodotās personas bija darbojušās tieši Krievijas specdienestu interesēs.

Aizvadītajā gadā dienesta redzeslokā nonāca arī Ķīnas specdienestu aktivitātes, kas galvenokārt bija saistītas ar interesi par Latvijas tautsaimniecībai nozīmīgām nozarēm un uzņēmumiem. Vienlaikus VDD fiksēto Ķīnas specdienestu aktivitāšu līmenis attiecībā uz Latvijas valsti pērn bija zemāks nekā iepriekšējos gados, kas lielā mērā skaidrojams ar Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai ieviestajiem sabiedriskās dzīves un ceļošanas ierobežojumiem.

1.1.

ĀRVALSTU SPECDIENESTU INTEREŠU LOKS LATVIJĀ

Latvijai nedraudzīgo valstu specdienestu pamatmērķis aizvadītajā gadā saglabājās nemainīgs – iegūt ziņas, kas ļautu šo valstu valdībām formulēt informētu politiku pret mūsu valsti. Ja miera laikā Latvijai stratēģiski nozīmīgas informācijas nonākšana nedraudzīgo valstu rīcībā var ļaut tām negatīvi ietekmēt Latvijas iekšējo drošību un ārpolitiskās intereses, tad kara gadījumā šāda informācija nedraudzīgajai valstij var sniegt priekšrocības, veidojot uzbrukuma plānus pret Latviju un mūsu sabiedrotajiem.

VDD izmeklētie kriminālprocesi skaidri apliecina, ka nedraudzīgo valstu specdienestiem vienlīdz nozīmīgi ir iegūt ne vien valsts noslēpumu saturošu informāciju, bet arī citas ziņas par Latviju un tās sabiedrotajiem, kuras tie potenciāli var izmantot savās interesēs. Nedraudzīgo valstu specdienesti centās iegūt valsts un pašvaldību institūciju iekšējai lietošanai paredzētu informāciju, privātā sektora komercnoslēpumus un dažādas sensitīvas ziņas. Papildus informācijai,

NEDRAUDZĪGO VALSTU SPECDIENESTUS INTERESEJOŠO JAUTĀJUMU LOKS

- NATO paplašinātās klātbūtnes (angļu val. – *Enhanced Forward Presence*, eFP) kaujas grupas operācijas Latvijas teritorijā un izmantotā infrastruktūra;
- mūsu valsts loma NATO un ES, iesaiste šo organizāciju lēmumu pieņemšanā, piemēram, par starptautisko sankciju piemērošanu;
- Latvijas ārlietu un drošības politika;
- iekšpolitika un sociālekonomiskā situācija, tajā skaitā potenciāls sabiedrības destabilizācijai;
- valsts drošības iestāžu personāls, materiāltehniskais nodrošinājums un kapacitāte;
- situācija tiesībsardzības iestādēs (jo īpaši sistēmiskas nepilnības un ievainojamības to darbā un drošības situācija uz Latvijas ārējās robežas), tiesībsardzības iestādēs nodarbinātie, tostarp kompromitējoša informācija;
- valsts pārvaldes institūcijas, sevišķi – to ieviestās rīcībpolitikas efektivitāte, budžeti, dalība starptautiskos sadarbības formātos;
- stratēģiski svarīgas nozares (kā tranzīts, enerģētika) un iespēja tajās veidot un nostiprināt Latvijai nedraudzīgās valsts ietekmi;
- kritiskās infrastruktūras objekti, kurus iznīcināt vai ieņemt kara gadījumā;
- operatīvā situācija reģionos, kur militāra konflikta gadījumā darbotos diversantu grupas vai ārvalstu speciālo uzdevumu vienības.

kas pieejama ierobežotam personu lokam, ārvalstu specdienesti intensīvi vāca un analizēja arī publiski pieejamu informāciju, kas tiem ir noderīga situācijas kopainas un analītisku secinājumu veidošanai.

Arī aizvadītajā gadā nedraudzīgo valstu specdienesti centās iegūt izlūkziņas par nozarēm, kur VDD nodrošina pretizlūkošanas režīmu. To interesi saistīja kompromitējoša rakstura informācija, kas varētu būt izmantojama Latvijas iedzīvotāju iesaistīšanai slepenajā sadarbībā vai propagandas kampaņu izvēšanai.

Atšķirībā no citām Latvijai nedraudzīgām valstīm, Krievijai šajā reģionā ir arī militāras ambīcijas, tādēļ pret Latviju sevišķi aktīvi darbojās Krievijas militārais

izlūkdienests (GRU). To interesēja ne tikai Latvijas aizsardzības spējas, bet arī kritiskās infrastruktūras objekti, enerģētikas un tranzīta infrastruktūra, kā arī situācija uz valsts ārējās robežas.

Līdzīgi kā iepriekšējos gadus, arī 2021. gadā Krievijas specdienesti, sekojot līdzīgai aktualitātēm mūsu valstī, piemēklēja notikumus un jautājumus, kuriem ir propagandas potenciāls. Jau vairākus gadus viena no Krievijas propagandas prioritātēm ir vēsturiskie notikumi un “korekta”, Kremļa interesēm atbilstoša to interpretācija. Jāatzīmē, ka Krievijas Ārējā izlūkdienesta (SVR) vadītājs vienlaikus ir arī asociācijas “Krievijas vēstures biedrība” priekšsēdētājs, apliecinot kaimiņvalstī pastāvošo vēstures “pētniecības” un specdienestu sinerģiju.

VDD UN MIDD ATKLĀJ LATVIJAS AIZSARDZĪBAS SPĒJU IZSPIEGOŠANAS GADĪJUMUS

Aizvadītajā gadā VDD, cieši sadarbojoties ar MIDD, uzsāka trīs savstarpēji nesaistītus kriminālprocesus uz aizdomu pamata par Latvijas valstspiederīgo ilgstošu sadarbību ar Krievijas militāro izlūkdienestu.

Divi kriminālprocesi tika uzsākti, pamatojoties uz informāciju, kas liecināja par iespējamu Krimināllikuma 85. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu – spiegošanu. VDD izmeklēšanas gaitā noskaidroja, ka personas ar Krievijas militārā izlūkdienesta pārstāvjiem tikās Krievijas teritorijā un nodeva tiem neizpaužamas ziņas par Latvijas valsts aizsardzības sektoru. Vienu no personām VDD aizturēja aizvadītā gada septembrī, savukārt otru – oktobrī, novēršot šo personu turpmāku iesaistīšanos pretvalstiskās darbībās.

2021. gada 30. decembrī VDD viena kriminālprocesa materiālus nodeva prokuratūrai, rosinot pret aizdomās turētu personu uzsākt kriminālvajāšanu. VDD izmeklēšanas gaitā iegūtā informācija liecina, ka persona no sava profesionālās darbības rezultātā izveidotā kontaktpersonu loka ieguva, apkopoja, analizēja un Krievijas militārajam izlūkdienestam nodeva informāciju par:

- Nacionālo bruņoto spēku kaujas spējām, procedūrām, plāniem un mācībām,
- aizsardzības sistēmas iepirkumiem,
- NATO paplašinātās klātbūtnes (eFP) spēku aktivitātēm Latvijai teritorijā.

Arī otru kriminālprocesu VDD uzsāka saistībā ar aizdomām par ilgstošu spiegošanu Krievijas militārā izlūkdienesta interesēs. VDD izmeklēšanas gaitā iegūtā

Ilustratīvs attēls, VDD

informācija liecina, ka persona Krievijas izlūkdienesta uzdevumā ilgstoši vāca izlūkziņas par:

- NATO spēku ierašanos un izvietojumu Baltijas valstīs,
- militārai loģistikai izmantotām lidostām,
- Latvijas aizsardzības spēju un zinātnes nozares attīstību,
- aktuālajiem iekšpolitiskajiem procesiem.

VDD atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav atzīta likumā noteiktajā kārtībā.

Savukārt trešais kriminālprocess tika uzsākts, pamatojoties uz informāciju par Krimināllikuma 81.¹ pantā paredzētā nozieguma – palīdzības sniegšanu ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā – izdarīšanu. Persona Krievijas militārā izlūkdienesta pārstāvja uzdevumā bija izveidojusi un uzturēja īpašus slēptus informācijas apmaiņai. VDD izmeklēšanas gaitā iegūtie pierādījumi liecina, ka šīs darbības veiktas nolūkā palīdzēt Krievijas izlūkdienestam vērsties pret Latvijas valsts drošību. Persona ir atzīta par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, un tai gada nogalē tika piemērots prokurora priekšraksts par sodu.

Ņemot vērā Krievijas un NATO attiecību saspilējumu Ukrainā izvērstās karadarbības dēļ, prognozējams, ka 2022. gadā var pieaugt Krievijas specdienestu izlūkošanas aktivitāšu intensitāte arī pret Latviju. Krievijas specdienestus interesēs gan Latvijas un tās Rietumu partneru atbildes pasākumi Krievijas izvērstajai militārajai agresijai Ukrainā (nostāja pret Krievijai piemērojamām sankcijām, militārās kapacitātes palielināšana NATO ārējā pierobežā, Rietumvalstu ilgtermiņa stratēģija Kremļa ārpolitisko ambīciju ierobežošanai un vienotība tās ieviešanā, sniegtais atbalsts Ukrainai), gan operacionālo plānu atjaunošana gadījumam, ja situācija eskalētu līdz plašākam militāram konfliktam.

Savukārt Baltkrievijas specdienesti kopš 2020. gadā notikušajām prezidenta vēlēšanām un tām sekojušajiem protestiem ir galvenais autoritārā līdera A. Lukašenko varas pozīciju garants, tādēļ to darbība primāri bija vērsta uz baltkrievu opozīcijas kustību izpēti ārvalstīs. Baltkrievijas specdienesti izrādīja interesi arī par Latvijas baltkrievu kopienas attieksmi pret politiskajiem un sabiedriskajiem procesiem Baltkrievijā, kā arī Baltkrievijas pilsoņiem, kuri uz Latviju pārcēlušies, bēgot no autoritārā režīma represijām.

VDD rīcībā esošā informācija liecina, ka Baltkrievijas drošības struktūrām aizvadītajā gadā bija sava loma arī robežpārkāpēju grupu nonākšanā pie ES ārējās robežas ar Baltkrieviju. Dienests aizvadītajā gadā Baltkrievijas robežas pusē novēroja dažādu baltkrievu spēka struktūru un speciālo uzdevumu vienību virsniekus, kuri ne tikai nodrošināja trešo valstu pilsoņu “stumšanu” Latvijas robežas virzienā, bet arī veica operatīvo apstākļu un Latvijas reaģēšanas spēju izpēti.

2021. gadā VDD novēroja Ķīnas specdienestu aktivitāšu līmeņa mazināšanos attiecībā uz mūsu valsti, kas gan lielā mērā skaidrojams ar Covid-19 izplatības mazināšanai ieviestajiem ceļošanas un sabiedriskās dzīves ierobežojumiem. VDD vērtējumā paredzamā nākotnē Ķīnas interese par Latviju atkārtoti pieaugs, it īpaši, ja padziļināsies Rietumu un Ķīnas Tautas Republikas domstarpības nozīmīgos jautājumos.

1.2.

ĀRVALSTU SPECDIENESTU DARBĪBAS METODES

Aizvadītajā gadā VDD redzeslokā nonākušie Latvijas valstspiederīgo vervēšanas gadījumi un mēģinājumi apliecināja, ka ārvalstu specdienesti Latvijas iedzīvotājus primāri vervē savas valsts teritorijā. Vervēšanai parocīgākās tiem ir personas, kurām ir

pamatots iemesls regulāri izceļot uz konkrēto valsti darba vai privātās darīšanās.

Nemainīgi par potenciāli vērtīgākajiem informācijas avotiem ārvalstu specdienesti uzskata valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonas, kurām ir piekļuve klasificētai informācijai. Par vervēšanas mērķiem tie labprāt izvēlas arī stratēģiski nozīmīgu nozaru vai uzņēmumu pārstāvjus, īpaši, ja tiem ir sadarbības partneri vai tuvinieki konkrētajā valstī.

Latvijas valstspiederīgo iesaistīšanai “sadarbībā” nereti tiek izmantoti draudi, šantāža un citas ietekmēšanas metodes, kas ir īpaši iedarbīgas gadījumos, kad personai saišu saraušana ar konkrēto valsti būtu finansiāli vai emocionāli smaga. Vienlaikus dienesta redzeslokā ir nonākuši gadījumi, kad personas piekrīt sadarbībai personisku motīvu (piemēram, avantūrisma vai nelojālas attieksmes pret Latviju) vadītās.

VDD rīcībā esošās informācijas analīze liecina, ka Covid-19 pandēmija un tās pārvarēšanai ieviestie ceļošanas ierobežojumi ārvalstu specdienestiem aizvadītajā gadā radīja izaicinājumus, tiem saskaroties ar nepieciešamību ar informācijas avotiem citās valstīs sazināties attālināti. Attālinātā saziņa visbiežāk tika izmantota situācijās, kad nepieciešams iegūt viedokli par mērķa valstis notiekošo, statistikas datus, ierobežotas pieejamības dokumentus vai citu aktuālu informāciju, kuras nodošana nevar gaidīt ceļošanai labvēlīgus apstākļus.

Jāatzīmē, ka Krievijas specdienesti pēdējos gados ir pieķerti plašā aktivitāšu spektrā, sākot ar virkni atmaskotu Krievijas spiegu NATO valstīs, beidzot ar publiskajā telpā plašu rezonansi guvušiem atentātu un apvērsumu mēģinājumiem. Rietumvalstis uz šādiem incidentiem visbiežāk reaģējušas, izraidojot no valsts identificētos diplomātu piesegā strādājošos Krievijas izlūkus. Ņemot vērā minētos apstākļus, Krievijas specdienesti arvien vairāk koncentrējas uz ārvalstnieku vervēšanu savas valsts teritorijā, izmantojot dažādus netradicionālus piesegus, piemēram, uzdodoties par uzņēmumu pārstāvjiem, žurnālistiem, zinātniekiem, universitāšu mācībspēkiem, vēsturisko un militāri memoriālo nodibinājumu locekļiem. Tāpat tie attīsta savas tehniskās izlūkošanas spējas, tostarp kibervidē.

VDD Latvijas iedzīvotājiem rekomendē būt piesardzīgiem, nonākot saskarē ar nedraudzīgo ārvalstu valsts un pašvaldību iestādēm, valsts uzņēmumiem un augstākās izglītības iestādēm, pētnieciskiem institūtiem un augsto tehnoloģiju sektoru. Vairākām Latvijai nedraudzīgām valstīm – sevišķi Krievijai un Baltkrievijai – ir raksturīgi izmantot tā dēvētos “piekomandētos virsniekus” jeb specdienestu virsniekus, kuri darbojas minēto institūciju piesegā.

KRIMINĀLPROCESS PAR SPIEGOŠANU PRET SAEIMAS DEPUTĀTU

Attēls: ekrānuzņēmums no TV3 raidījuma "Nekā personīga" sižeta.

2021. gada 9. jūnijā VDD uzsāka kriminālprocesu pēc Krimināllikuma 85. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma – spiegošana – pazīmēm. Procesuālo darbību gaitā dienests aizturēja vairākas personas, no kurām viena bija Saeimas deputāts Jānis Ādamsons.

VDD uzskata, ka J. Ādamsons ir sadarbojies ar Krievijas Federālo drošības dienestu (FSB), kuram nodevis neizpaužamas un cita veida ziņas, kuru analīze Krievijai ļāvusi ne tikai izprast Latvijas iekšpolitiskos

procesus un sadarbību ar stratēģiskajiem partneriem, bet arī apkopot materiālus potenciālām propagandas kampaņām un izziņāt to personu loku, kuras potenciāli varētu vervēt.

VDD izmeklēšanas gaitā iegūtā informācija liecina, ka J. Ādamsons ārvalsts specdienestam nodeva informāciju par:

- militārajiem un aizsardzības jautājumiem;
- valsts drošības iestādēm;
- Saeimas un tās komisiju darbu;
- Baltijas Asamblejas darbu;
- tiesībaizsardzības iestādēm;
- politisko procesus.

Krimināllietā apsūdzēts arī viens Krievijas pilsonis, bet pret vēl divām personām ir izdalīts atsevišķs kriminālprocess, kurā izmeklēšana turpinās.

VDD atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav atzīta likumā noteiktajā kārtībā.

Ķīnas izlūkdienesti atklātus sadarbības piedāvājumus ārvalstniekiem parasti piedāvā, tiem viesojoties Austrumāzijā. Kaut arī Latvija šobrīd nav Ķīnas specdienestu prioritāte, Latvijas iedzīvotājiem ir jāņem vērā, ka šis valsts izlūki nekavēsies izmantot labvēlīgus apstākļus operatīvo pozīciju veidošanai Latvijā. Cenšoties panākt arvien lielāku dominanci pasaules tirgos un uzlabot savu tēlu, Ķīna pēdējos gados investē lielus resursus inovatīvu produktu izstrādē. Tādēļ Ķīnas specdienestu interešu lokā arī 2021. gadā bija NATO valstu, tostarp Latvijas, zinātnes projekti ar augstu inovācijas potenciālu.

1.3.

IZLŪKOŠANAS DARBĪBAS KIBERTELPĀ

Pielāgojoties ar Covid-19 pandēmiju saistītajiem sabiedriskās dzīves un ceļošanas ierobežojumiem, nedraudzīgo valstu specdienesti aizvadītajā gadā turpināja attīstīt savas kiberizlūkošanas spējas. Latvijas sabiedrībā joprojām bija novērojama tendence

nepietiekami atbildīgi izturēties pret informācijas un komunikācijas tehnoloģiju drošību, pavirši īstenojot ekspertu rekomendētos drošības pasākumus, kas palīdz novērst neatļautu piekļuvi privātai vai ar darbu saistītai informācijai. Vienlaikus VDD aizvadītajā gadā novēroja pieaugošu valsts un pašvaldību institūciju interesi par dažādu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju atbilstību drošības prasībām, tostarp arī vēršoties pie VDD pēc konsultācijām. Aizvadītajā gadā dienests pēc valsts un pašvaldību institūciju pieprasījuma sagatavoja 65 atzinumus (2020. gadā – 54) par ierīču un programmatūras atbilstību drošības prasībām.¹

Arī aizvadītajā gadā Latvijai nedraudzīgu ārvalstu specdienestu atbalstītās hakeru grupas un atsevišķi indivīdi turpināja īstenot kiberizlūkošanas aktivitātes Latvijas kibertelpā, savā labā izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ievainojamības un lietotāju paviršo attieksmi pret kiberhigiēnu.

2021. gadā iezīmējās vairākas jaunas tendences kiberdrošības jomā. Piemēram, arvien lielāku popularitāti ļaundabīgu kiberaktoru vidē ieguva tā dēvētie piegādes ķēdes uzbrukumi, kas sniedz iespēju

¹ VDD vērtēja to atbilstību Ministru kabineta 2015. gada 28. jūlija noteikumiem Nr.442 "Kārtība, kādā tiek nodrošināta informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sistēmu atbilstība minimālajām drošības prasībām", kā arī Valsts drošības iestāžu kopīgi izstrādātajām informācijas tehnoloģiju drošības rekomendācijām.

vienlaikus kompromitēt lielu skaitu potenciālo upuru, kompromitējot kādu no informācijas tehnoloģiju risinājumiem (piegādes ķēdes posmiem), kurus ikdienā izmanto potenciālie upuri, piemēram, menedžmenta vai grāmatvedības rīkus. VDD prognozē, ka arī tuvākajā nākotnē šī tendence nemazināsies un gan kibernetiķi, gan ārvalstu specdienestu kontrolēti kiberaktori turpinās veikt mērķētus uzbrukumus piegādes ķēdes posmiem. Līdz ar to valsts institūcijām un lielajiem uzņēmumiem, kuri ikdienā izmanto dažādus IT risinājumus, ir jāpievērš papildu uzmanība šo risinājumu drošībai, izstrādātāju uzticamībai un savu datu aizsardzībai potenciālas kompromitēšanas gadījumā.

Kā liecina VDD rīcībā esošās informācijas analīze, vislielākos zaudējumus pasaules ekonomikā kibernetiķu jomā pērn radīja uzbrukumi, izmantojot šifrējošos izspiedējvīrusus, kuru galvenais mērķis ir gūt ātru peļņu. Lai arī šādi uzbrukumi nav tiešā VDD kompetencē, jāatzīmē, ka pēdējā laikā uzbrucēji izmanto arī tā saukto uzlaušanas un nopludināšanas metodi (no angļu valodas – *hack and leak*), ne tikai nošifrējot upura datus, bet arī tos izgūstot no inficētajām sistēmām un publicējot – izpirkuma maksas nemaksāšanas gadījumā. Liela daļa kiberaktoru, kas izmanto izspiedējvīrusus, ir no Latvijai nedraudzīgām valstīm, piemēram, Krievijas. Nevar izslēgt, ka šo kibernetiķu aktivitātes var tikt piesegtas no Krievijas specdienestu puses, lai šādā veidā iegūtu izlūkinformāciju.

Lielākā daļa no kibernetiķu uzbrukumiem izdodas tādēļ, ka lietotāji nevērtīgi izturas pret savas informācijas drošību. Lai pasargātu sevi no kibernetiķu uzbrukumiem, ir svarīgi regulāri veikt izmantoto sistēmu un lietojumprogrammu atjaunināšanu, izvēlēties drošas paroles un nevērt vaļā aizdomīgus e-pasta vēstuļu pielikumus vai saites. Attiecībā uz kibernetiķu drošības labo praksi VDD aicina iedzīvotājus regulāri sekot līdzi Latvijas Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcijas (CERT.lv) ieteikumiem.

Tāpat VDD atgādina, ka Latvijai nedraudzīgo ārvalstu specdienestiem noderīga var izrādīties jebkura personīga rakstura informācija. Arī tāda informācija, kura sākotnēji nešķiet nozīmīga vai ir publicēta sociālās tīklošanās platformās. Šo informāciju ārvalstu specdienesti var izmantot iedzīvotāju profilēšanai, lai nākotnē pret tiem veiktu jaunas izlūkošanas aktivitātes, informācijas operācijas vai piespiedu iesaistīties slepenā “sadarbībā”.

1.4.

INFORMĒŠANA PAR IZLŪKOŠANAS RISKIEM

Lai veicinātu gan valsts un pašvaldību institūciju, gan privātā sektora personāla informētību par Latvijai nedraudzīgu valstu specdienestu īstenotajām izlūkošanas darbībām un ar tām saistītajiem riskiem, VDD aizvadītajā gadā turpināja organizēt informatīvus seminārus. Covid-19 pandēmija un saslimstības mazināšanas nolūkā valstī noteiktie drošības pasākumi gan būtiski ierobežoja plaša mēroga klātienes semināru rīkošanas iespējas un pieļaujamo semināru dalībnieku skaitu.

Ņemot vērā sarežģīto epidemioloģisko situāciju valstī, VDD aizvadītajā gadā koncentrējās uz individuālu konsultāciju sniegšanu kā valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām, tā privātā sektora pārstāvjiem. Konsultācijas galvenokārt tika sniegtas personām, kuras saistībā ar darbu vai privātu iemeslu dēļ regulāri apmeklē Krieviju, citas Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstis vai Ķīnu – valstis, kuru specdienesti ir ieinteresēti vervēt Latvijas valstspiederīgos informācijas ieguvei vai cita veida “sadarbībai” to interesēs. VDD konsultācijas nodrošināja gan pēc interesentu lūguma, gan savas iniciatīvas, konstatējot, ka persona ir pakļauta paaugstinātiem izlūkošanas riskiem. Individuālas konsultācijas VDD aizvadītajā gadā nodrošināja vairākiem desmitiem personu.

! VĒRSIES PĒC PALĪDZĪBAS

Aizdomu gadījumā par iespējamu kontaktu ar ārvalsts specdienesta pārstāvi **aicinām informēt VDD**, zvanot uz diennakts tālruni **67208964**, rakstot uz **info@vdd.gov.lv** vai pēc iepriekšējas pieteikšanās ierodoties dienesta telpās Rīgā, K. Barona ielā 99A. VDD garantē saņemtās informācijas un tās sniedzēja konfidencialitāti.

02

VALSTS NOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

Vairākas VDD pērn par iespējamu spiegošanu aizturētās personas ir kārtējais apliecinājums valsts noslēpuma aizsardzības pasākumu nozīmīgumam. 2021. gadā VDD sadarbībā ar SAB un MIDD turpināja īstenot pasākumu kopumu, kura mērķis ir maksimāli mazināt aizsargājamās informācijas nelikumīgas izpaušanas vai nozaudēšanas riskus.

Tāpat kā iepriekšējos gados, VDD turpināja pārbaudīt personas, kuras pretendēja uz speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam (turpmāk – speciālā atļauja), vērtējot to uzticamību un spēju saglabāt noslēpumā tām uzticētu aizsargājamu informāciju. Tāpat dienests periodiski atkārtoti vērtēja personas, kurām speciālā atļauja jau izsniegta. Kopumā dienests aizvadītajā gadā izvērtēja vairāk nekā 2000 personu atbilstību darbam ar klasificētu informāciju, vairākām personām liedot pieeju valsts noslēpumam.

Līdztekus personu pārbaudēm VDD tā pārraudzībā esošajās valsts un pašvaldību institūcijās turpināja kontrolēt telpu un īstenotā slepenības režīma atbilstību darbam ar valsts noslēpumu saturošu informāciju izvīrītajām drošības prasībām. Kopumā VDD pērn veica 17 šādas pārbaudes, sniedzot institūcijām rekomendācijas drošības pasākumu pilnveidošanai.

Tāpat VDD turpināja veikt uz industriālās drošības sertifikātu pretendējošo komersantu pārbaudes. Aizvadītajā gadā VDD izvērtēja 18 uzņēmumu piemērotību tādu valsts pasūtījumu izpildei, kas saistīti ar valsts noslēpumu saturošu informāciju. Pēc komersantu izvērtēšanas VDD atbilstoši likumā “Par valsts noslēpumu” noteiktajai kārtībai apkopoto informāciju un savu vērtējumu nosūtīja SAB lēmuma pieņemšanai. 10 gadījumos VDD pārbaudes gaitā guva pārliecību par uzņēmuma gatavību un spēju nodrošināt valsts noslēpumu saturošās informācijas aizsardzību. Piecos gadījumos VDD konstatēja riskus un rekomendēja atteikt industriālās drošības sertifikāta izsniegšanu. Savukārt trīs gadījumos izvērtēšanas gaitā komersants atsauca savu pieteikumu industriālā drošības sertifikāta saņemšanai.

2.1.

SPECIĀLĀS ATĻAUJAS PRETENDENTU PĀRBAUDES

Lai novērstu par valsts noslēpumu atzītas informācijas nonākšanu valstij nelojālu personu rīcībā un izmantošanu pretēji mūsu valsts interesēm, speciāla atļauja personām tiek izsniegta tikai pēc vispusīgas un padziļinātas pārbaudes, kuras laikā tiek vērtēta to uzticamība un spēja saglabāt valsts noslēpumu. Uz speciālo atļauju var pretendēt vienīgi personas, kurām amata (dienesta) pienākumu vai konkrētu uzdevumu izpildei ir nepieciešams iepazīties vai strādāt ar valsts noslēpumu saturošu informāciju. Un arī tad, kad persona speciālo atļauju ir saņēmusi, tā nesniedz automātisku pieeju visiem valsts noslēpuma objektiem, bet gan tikai tādai informācijai, kas personai nepieciešama tiešo darba pienākumu izpildei.

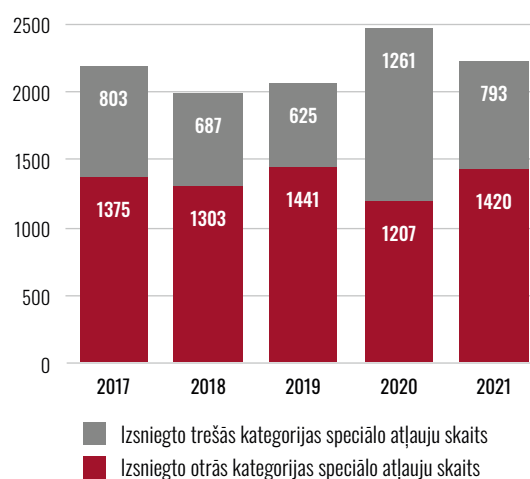
Aizvadītajā gadā VDD turpināja veikt gan pirmreizējas personu pārbaudes pirms darba uzsākšanas ar valsts noslēpumu saturošu informāciju, gan atkārtotu amatpersonu uzticamības izvērtēšanu, kad bija pienācis laiks lemt par speciālās atļaujas derīguma termiņa pagarināšanu, mainījās personas darbības joma vai dienesta rīcībā bija nonākusi informācija par riska faktoriem valsts noslēpumu saturošas informācijas drošībai. Gadījumos, kad pārbaudes gaitā tika atklāti fakti, kas radīja pamatotas šaubas par personas uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu, dienests liedza pieeju valsts noslēpumam.

Lai vispusīgi pārbaudītu personas atbilstību speciālās atļaujas saņemšanai, VDD apkopo un analizē plašu informācijas apjomu, kas saistīts ar pārbaudāmās personas līdzšinējo darbību un kontaktu loku. Ņemot vērā vērtējamās informācijas apjomu, likumā noteiktais termiņš pārbaudes veikšanai ir trīs mēneši,

un objektīvas nepieciešamības gadījumā tas var tikt pagarināts līdz sešiem mēnešiem. Daļā gadījumu pārbaudes ieilgšanas iemesls ir dienesta konstatēti riska faktori, kas prasa padziļinātu analīzi. Savukārt daļā gadījumu pārbaudes termiņa pagarināšana nav saistīta ar šaubu rašanos par personas uzticamību, bet gan citiem objektīviem apstākļiem, galvenokārt – lielu pārbaudāmās informācijas apjomu vai apgrūtinātu tās pieejamību, piemēram, ja persona ilgstoši dzīvojuši ārpus Latvijas un dienestam jāiegūst informācija par pārbaudāmās personas gaitām ārvalstīs. Iespēju pagarināt personas pārbaudes termiņu VDD aizvadītajā gadā izmantoja **182** gadījumos.

2021. gadā VDD kopumā izsniedza **2213** speciālās atļaujas, no kurām **1420** bija otrās kategorijas speciālās atļaujas (līdz slepenības pakāpei SLEPENI), bet **793** – trešās kategorijas speciālās atļaujas (līdz slepenības pakāpei KONFIDENCIĀLI). VDD veica pārbaudi arī **56** personām, kuras pretendēja uz pirmās kategorijas speciālo atļauju (līdz slepenības pakāpei SEVIŠĶI SLEPENI), nosūtot pārbaudes materiālus SAB lēmuma pieņemšanai.

VDD izsniegto speciālo atļauju un veikto pārbaūžu dinamika

Brīdī, kad VDD pieņem lēmumu par speciālās atļaujas piešķiršanu, personas uzticamības izvērtēšana pavisam nenoslēdzas. Tas ir nepārtraukts process, dienestam iegūstot informāciju par aizdomīgām un ar riskiem saistītām speciālās atļaujas turētāju darbībām vai citiem apstākļiem, kas var liecināt par iespējamu apdraudējumu aizsargājamās informācijas drošībai. Aizvadītajā gadā VDD par 18 speciālo atļauju turētājiem konstatēja pārbaudāmu un par iespējamiem riskiem liecinošu informāciju, kā rezultātā tika uzsākta ārkārtas pārbaude. Biežākie iemesli šādas pārbaudes uzsākšanai, līdzīgi kā citus gadus, bija:

- regulāri braucieni uz Krieviju, NVS valstīm, Ķīnu;
- valsts noslēpumu saturošas informācijas aizsardzības prasību pārkāpumi;
- aizdomas par ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu;
- pieejamo ierobežotas pieejamības datu bāzu izmantošana privātām vajadzībām;
- kontaktu uzturēšana ar aizdomīgām personām;
- aizdomīgi finanšu darījumi;
- negatīva rakstura informācija par personu.

2.2.

IEMESLI LIEGT PIEEJU VALSTS NOSLĒPUMAM

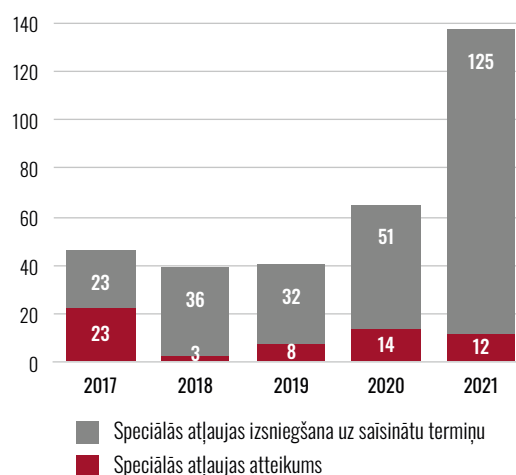
Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2021. gadā dienests, veicot personu atbilstības darbam ar valsts noslēpumu izvērtēšanu, par daļu personu ieguva informāciju, kas norādīja uz paaugstinātiem riskiem klasificētās informācijas drošībai un kļuva par pamatu atteikumam izsniegt speciālo atļauju vai jau piešķirtas speciālās atļaujas anulēšanai.

Aizvadītajā gadā VDD lēmumu liegt personai pieeju valsts noslēpumam pieņēma **12** gadījumos. Trijos no tiem personai tika anulēta iepriekš izsniegta speciālā atļauja. Iemesli VDD lēmumam liegt personai pieeju valsts noslēpumam bija šādi:

- Desmit gadījumos par personu pārbaudes gaitā tika konstatēti fakti, kas dod pamatu apšaubīt tās uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu (likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punkts). No tiem septiņos gadījumos personai tika atteikta speciālās atļaujas izsniegšana, savukārt trīs gadījumos – tika anulēta jau izsniegta atļauja.
- Vienā gadījumā personai netika izsniegta speciālā atļauja, jo tā savulaik bija notiesāta par tīšu noziedzīgu nodarījumu (likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 3. punkta “b” apakšpunkts).

- Vienā gadījumā atteikuma iemesls bija personai konstatēti psihiski un uzvedības traucējumi, kas dod pamatu apšaubīt tās spēju ievērot valsts noslēpuma aizsardzības nosacījumus (likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 7. punkts).

Speciālo atļauju atteikumu un izsniegšanas uz saīsinātu termiņu dinamika

125 gadījumos speciālā atļauja tika izsniegta uz saīsinātu termiņu, visbiežāk – diviem vai trim gadiem maksimālo piecu gadu vietā. Šādu lēmumu VDD pieņēma gadījumos, kad pārbaudes gaitā personas līdzšinējā biogrāfijā tika konstatēti kādi pārkāpumi vai nepilnības, kas uzskatāmi par riska faktoriem, bet atbilstoši likumam “Par valsts noslēpumu” nav pietiekams pamats, lai personai liegtu piekļuvi valsts noslēpumam.

Papildus VDD pērn, līdzīgi kā citus gadus, pēc valsts un pašvaldību institūciju pieprasījuma veica amata kandidātu provizorisks pārbaudes, sniedzot atzinumu, vai personai potenciāli var tikt piešķirta speciālā atļauja. Šo pārbažu rezultātā VDD sniedza **piecus** negatīvus atzinumus par personas atbilstību darbam ar valsts noslēpumu saturošu informāciju.

VDD veiktā gadījumu analīze liecina, ka Latvijai nedraudzīgo valstu specdienesti mērķtiecīgi iegūst kompromitējošu informāciju par valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām, piemēram, to vājībām, un izmanto, lai panāktu amatpersonu iesaistīšanos “sadarbībā” un iegūtu aizsargājamu informāciju. Saistībā ar minētajiem apstākļiem VDD personu pārbaudes gaitā rūpīgi vērtē arī informāciju par to iespējamām atkarības problēmām, negatīvi vērtējamiem paradumiem un citām personiskām iezīmēm, kas var veicināt valsts noslēpumu saturošas informācijas izpaušanu vai nozaudēšanu. Aizvadītajā

gadā par pamatu speciālās atļaujas atteikumam vai anulēšanai kalpoja šādi kritēriji:

- aizraušanās ar azartspēlēm;
- parādsaistības, kuru noseģšana sagādā grūtības;
- pārmērīga alkohola lietošana;
- nopietni vai atkārtoti administratīvi pārkāpumi, piemēram, transporta līdzekļa vadīšana alkohola reibumā;
- dienesta informācijas izpaušana trešajām personām;
- kontakti ar organizētās noziedzības pārstāvjiem;
- darbam paredzēto datu bāzu izmantošana privātām vajadzībām;
- psihiskās veselības vai uzvedības traucējumi;
- nedeklarēti darījumi;
- aizdomas par iesaisti korupcijā;
- reputācijas riski.

VDD atgādina, ka personām, kurām piešķirta speciālā atļauja, ir pienākums mēneša laikā rakstiski ziņot savas darbavietas slepenības režīma nodrošināšanas struktūrvienībai vai kompetentajai valsts drošības iestādei par nozīmīgām izmaiņām aptaujas lapā norādītajos datos, piemēram, uzvārda, pilsonības vai dzīvesvietas maiņu, piemērotiem administratīviem sodiem, izvirzītām apsūdzībām, šantāžas, draudu vai citu apdraudējumu gadījumiem utt.² Arī informācijas par izmaiņām neiesniegšana var kalpot par pamatu speciālās atļaujas anulēšanai.

KAD SPECIĀLĀS ATĻAUJAS ATTEIKUMS TIEK APSTRĪDĒTS

Ilustratīvs attēls, VDD

Aizvadītajā gadā trīs personas, kurām tika atteikta darbam ar valsts noslēpumu nepieciešamā atļauja, izmantoja likumā “Par valsts noslēpumu” noteiktās tiesības VDD lēmumu pārsūdzēt.

Vienā gadījumā VDD bija pieņēmis lēmumu atteikt speciālās atļaujas izsniegšanu, jo persona bija nesankcionēti izpauzusi dienesta informāciju trešajai pusei, kā arī iesniegtajā aptaujas anketā par sevi norādījusi nepatiesu un nepilnīgu informāciju, apzināti cenšoties maldināt valsts drošības iestādi.

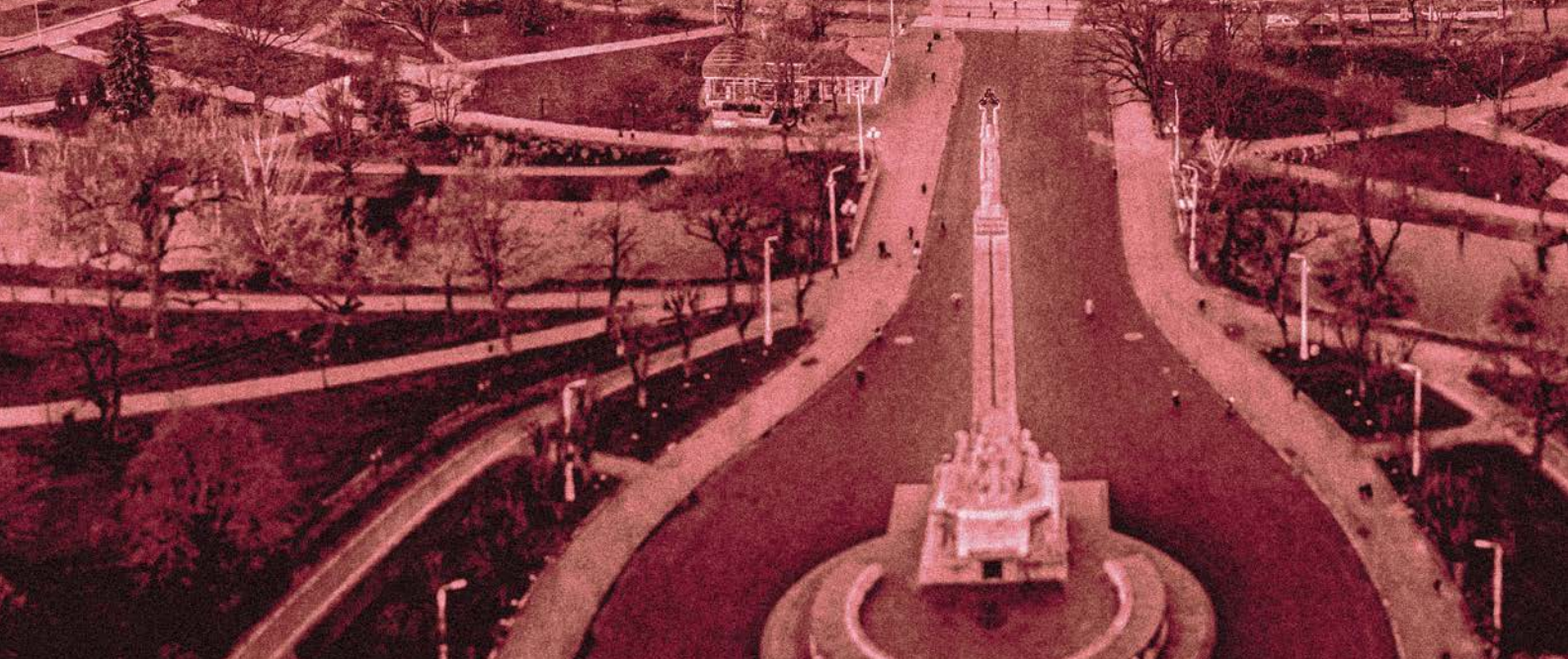
Arī otrā gadījumā persona bija nesankcionēti izpauzusi dienesta informāciju trešajai pusei, kā arī anketā norādījusi nepatiesu un nepilnīgu informāciju.

Papildus šī persona bija izmantojusi valsts nozīmes datu bāzēs pieejamo informāciju privātām vajadzībām, kā arī VDD konstatēja personas sakarus ar noziedzīgās vides pārstāvjiem.

Trešajā gadījumā, līdzīgi kā iepriekšminētajos, personai nelabvēlīgā lēmuma pamatā bija vairāki dienesta identificēti riska faktori. VDD bija konstatējis personas sakarus ar noziedzīgās vides pārstāvjiem, kā arī vairākas uzvedības iezīmes, kas radīja šaubas par personas spēju ievērot valsts noslēpuma aizsardzības nosacījumus. Papildus persona nebija sniegusi informāciju par izmaiņām aptaujas anketā norādītajos datos. Persona nespēja izskaidrot tās īpašumā esošos uzkrājumus un to izcelsmi, kā arī apzināti sniedza nepatiesu informāciju par tās rīcībā esošajiem naudas līdzekļiem. Tāpat persona atteicās sniegt atbildes uz dienesta jautājumiem.

Minētās personas apstrīdēja VDD lēmumu, vēršoties pie ģenerālprokurora. Ģenerālprokurors, izvērtējot atteikuma pamatojumu, visos gadījumos secināja, ka VDD lēmums bijis pamatots. Viena no personām nolēma pārsūdzēt arī ģenerālprokurora lēmumu, vēršoties Administratīvajā apgabaltiesā, taču arī tiesa sākotnējo lēmumu atstāja negrozītu.

² Izmaiņas aptaujas lapā, par kurām personai ir pienākums ziņot, ir uzskaitītas Ministru kabineta 2004. gada 6. janvāra noteikumu Nr.21 “Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi” 21.6 punktā.

03

KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS AIZSARDZĪBA

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pērn lielāko apdraudējumu Latvijas konstitucionālajai iekārtai radīja Krievijas nemilitārās ietekmes dažādās izpausmes. Taču šā gada sākums starptautiskajai sabiedrībai vēlreiz pierādīja, ka Kremļis sava pasaules redzējuma izplatīšanai nevirās izmantot arī militāru spēku. Krievijas sāktais karš pret Ukrainu apliecina, ka iedomātu draudu un absurdu iemeslu dēļ Kremļis ir gatavs brutālā veidā nogalināt citas valsts civiliedzīvotājus un iznīcināt pilsētas, īstenojot kara noziegumus un noziegumus pret mieru un cilvēci.

Krievijas radītais apdraudējums Latvijas konstitucionālajai iekārtai pērn izrietēja no apstākļa, ka Kremļa pasaules redzējumā nav vietas tādām vērtībām kā valstu neatkarība un suverenitāte, miermīlīga un cieņpilna līdzāspastāvēšana un starptautisko tiesību un saistību ievērošana. Kremļa pasaules redzējums ir balstīts melos, dezinformācijā un iztēlotos Rietumu draudos. Tā pamatā ir spriedzes izplatīšana, baiļu vairošana, draudi, citu valstu un to vēstures noniecināšana, citādu uzskatu izsmiešana. Tāds ir Kremļa pasaules redzējums, kura izplatīšanai Latvijā tika izmantots plašs politisko, diplomātisko, humanitāro, informatīvo un juridisko ietekmes instrumentu klāsts.

Latvijas sabiedrības ievainojamību pret Krievijas ietekmes pasākumiem vairoja aizvadītajā gadā strauji pieaugošā Latvijas sabiedrības polarizācija, kuru savukārt veicināja vairāku personu ar pretenzijām uz valstsvara statusu centieni iegūt atpazīstamību pirms 2022. gadā gaidāmajām 14. Saeimas vēlēšanām. Galvenokārt šie centieni izpaudās kā sabiedrības musināšana uz nepakļaušanos valstī noteiktajiem ierobežojumiem Covid-19 izplatības mazināšanai, tādējādi vairojot tiesisko nihilismu un visatļautības izjūtu atsevišķās sabiedrības grupās. Šādām tendencēm bija augsts potenciāls apdraudēt sabiedrisko kārtību un drošību, kā arī atsevišķu personu veselības intereses.

Lai novērstu ekstrēmisma radītos draudus, VDD turpināja iegūt informāciju gan par labējām un kreisām ekstrēmistiskām organizācijām, gan par individuālām personām, kuras ir tendētas uz vardarbību un radikalizāciju. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizvadītajā gadā Latvijā radikālu un ekstrēmistisku uzskatu atbalstītāju radītais apdraudējums nacionālajai drošībai kopumā bija vērtējams kā zems.

3.1.

KRIEVIJAS NEMILITĀRĀS IETEKMES AKTIVITĀTES PRET LATVIJU

Aizvadītā gada sākumā Krievijā tika apstiprināts Valdības komisijas darbam ar tautiešiem ārvalstīs izstrādātais plāns laika periodam no 2021. līdz 2023. gadam. Plānā uzskaitīta virkne pasākumu (semināri, konferences, diskusijas), kurus šajā laika periodā bija iecerējušas īstenot Krievijas valsts iestādes. Minētās komisijas vadībā atrodas Krievijas ārlietu ministrs Sergejs Lavrovs.

Atbilstoši izstrādātajam plānam tieši Krievijas Valdības komisija darbam ar tautiešiem ārvalstīs ir galvenā koordinējošā institūcija, kuras uzdevums bija pārvaldīt plāna realizēšanu un uzraudzīt Krievijas valsts iestādēm, ārvalstīs esošajiem diplomātiskajiem korpusiem un Krievijas federālajai aģentūrai “Rossotrudnichestvo”³ uzticēto uzdevumu izpildi. Par Krievijas “tautiešu” politikas realizēšanas galvenajiem darba virzieniem tika noteikti – ārvalstīs esošās krievu diasporas konsolidēšana, “tautiešu” tiesību aizsardzība, atbalsts “tautiešu” jauniešu organizācijām, kā arī krievu valodas un “etnokulturālās identitātes” aizsardzība.

VDD vērtējumā Krievijas Valdības komisijas darbam ar tautiešiem ārvalstīs sagatavotajā plānā minētie darba virzieni atbilda kā Krievijā bāzēto institūciju realizētajiem pasākumiem, tā Krievijas “tautiešu” faktiskajām aktivitātēm Latvijā. Krievijā bāzētās institūcijas turpināja starptautiskā līmenī izplatīt melus par Latvijas valdības politiku, kas esot vērsta uz krievvalodīgo tiesību ierobežošanu, kā arī krievu kultūras un valodas “iznīcināšanu”. Tāpat Krievijas

amatpersonu radītās dezinformācijas par Latvijas it kā nedemokrātisko režīmu izplatīšanai tika izmantotas dažādu starptautisko organizāciju, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas, platformas. Tikmēr potenciālo “tautiešu” jauno līderu vervēšanā aktīvi darbojās “Rossotrudnichestvo”, kas sevi pozicionēja kā centrālo subjektu jauniešu piesaistei mācībām Krievijas augstākās izglītības iestādēs.

Pērn Krievijas nemilitārās ietekmes pasākumu klāstā pieaugoša nozīme bija vēstures politikas mērķu sasniegšanai īstenotajiem pasākumiem gan Krievijā, gan Latvijā. Kremļa pasaules redzējumam atbilstošas interpretācijas par Otrā pasaules kara notikumiem tika stiprinātas ne tikai Kremlim pietuvinātu pseido-vēsturnieku pārspridumos, bet arī juridiskās iniciatīvās. Tāpat aizvadītajā gadā Krievijas vēstniecība Latvijā ne bez pompozitātes organizēja dažādus pasākumus padomju armijas slavināšanai.

Krievijas “tautiešu” tiesību aizsardzība Kremļa interesēs

Aizvadītajā gadā Krievijas valsts iestādes un amatpersonas savā publiskajā komunikācijā mērķtiecīgi vērsās pret Latvijas institūcijām, sistemātiski diskreditējot to lēmumus un darbību un konstruējot versiju par Latvijas amatpersonu it kā rusofobisko politiku. Piemēram, pērnā gada nogalē Maskavas cilvēktiesību birojs nāca klajā ar ziņojumu “Krievijas Federācijas pilsoņu un tautiešu tiesību pārkāpumi 2021. gadā”. Ziņojuma prezentēšanas pasākumā, kuru tiešsaistē organizēja Krievijas starptautiskā informācijas aģentūra “Rossiya Segodnya”, Maskavas cilvēktiesību biroja direktors Aleksandrs Brods runāja par pieaugošām “tendencēm” vērsties pret krievu žurnālistiem un cilvēktiesību aktivistiem Baltijas

³ “Rossotrudnichestvo” (krievu val. “Россотрудничество”) ir 2008. gadā dibināta Krievijas federālā aģentūra, kuras uzdevums ir organizēt, finansēt un pārraudzīt Krievijas “tautiešu” aktivitātes ārvalstīs.

valstīs. Ziņojumā kā viens no piemēriem tika minēts prokremliskais aktīvis Aleksandrs Gaponenko, kurš it kā tiekot tiesāts par “antifašistiskiem izteikumiem”.

Pielāgojoties Krievijas institūciju oficiālajai pozīcijai, arī Krievijas vēstniecība Latvijā savā publiskajā komunikācijā centās konstruēt versiju par Latvijas varasiestāžu “diskriminējošo un rusofobijā balstīto” politiku. Tas tika īstenots, piemēram, Krievijas vēstniecības kontā sociālās tīklošanās platformā “Facebook” izplatot Krievijas agresīvās ārpolitikas propagandas mērķiem veidotos materiālus par Latvijā it kā notiekošajām politizētajām represijām pret krievu valodā rakstošajiem Latvijas žurnālistiem.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pērn aktīvāko lomu “tautiešu” tiesību aizstāvības jomā Latvijā ieņēma politiskā partija “Latvijas Krieviju savienība” (turpmāk – LKS), kas sevi centās pozicionēt kā centrālo un vienīgo politisko spēku, kas darbojas šo personu tiesību un interešu aizstāvības jomā Latvijā un aktīvi sadarbojas ar Krievijas amatpersonām. Savās publiskajās izpausmēs LKS centās aktualizēt Latvijā it kā notiekošos krievu

tiesību pārkāpumus, kā arī diskreditēt Latvijas valsts iestāžu un valdības lēmumus.

Jauno Krievijas “tautiešu” meklējumi

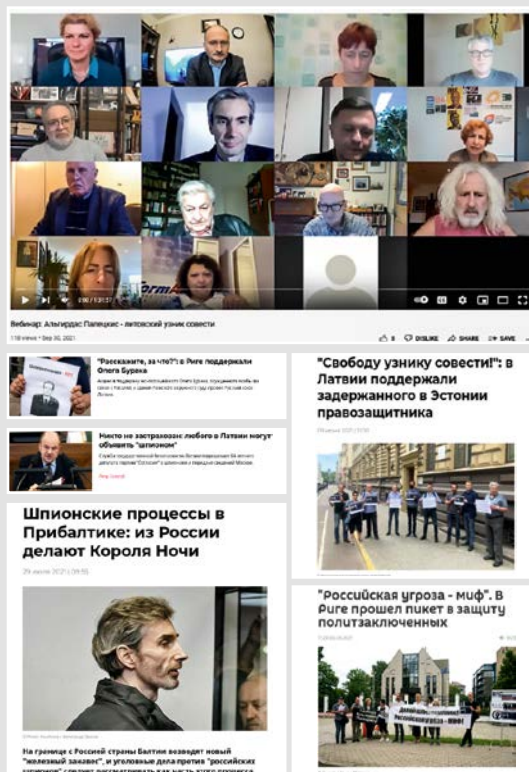
Par “tautiešu” politiku atbildīgās Krievijas institūcijas un amatpersonas 2021. gadā turpināja izmisīgus centienus atrast jaunos līderus “tautiešu” politikas uzdevumu realizēšanai. VDD rīcībā esošā informācija liecina, ka Krievijas Ārlietu ministrijas pārstāvji pauduši neapmierinātību, ka uz “tautiešu” pulcēšanās pasākumiem Krievijā no Latvijas galvenokārt ieradās vecās paaudzes aktīvistu, kuri šajā sadarbībā saskata iespējas iegūt finanšu līdzekļus, bet kuru ietekme uz sabiedriskajiem un politiskajiem procesiem Latvijā allaž bijusi niecīga.

Minētajos apstākļos Krievijas federālās aģentūras “Rosstrudnichestvo” un “Rosmolodozh”⁴ izvērsa virkni pasākumu “tautiešu” politikas potenciāli jauno līderu piesaistei. Aizvadītā gada vasarā “Rosmolodozh”

“SPIEGU MĀNIJAS” KONSTRUĒŠANA

Pērn vairums LKS publisko aktivitāšu bija veltītas tam, lai mākslīgi uzturētu versiju par Latvijā, kā arī Lietuvā un Igaunijā it kā valdošo “spiegu māniju”. Šo centienus realizēšanai LKS organizēja vairākas publiskās akcijas par spiegošanu Krievijas labā notiesāto Latvijas pilsoņa Oļega Buraka un Lietuvas aktīvista Aļģirda Palecka, kā arī pret Igauniju vērstā darbībā apsūdzētā prokremliskā aktīvista Sergeja Seredenko atbalstam. Šīs akcijas primāri bija paredzētas Krievijas propagandas kampaņas mērķiem, tās atainojot Krievijas televīzijas kanāliem un interneta vietnēm, tajā skaitā “Rossiya Segodnya” uzturētajiem informācijas resursiem “Sputnik” un “Baltnews”.

LKS līdere Tatjana Ždanoka arvien izmantoja savas pozīcijas Eiropas Parlamentā, lai starptautiskajā vidē censtos aktualizēt Krievijas ārpolitikai nepieciešamo vēstījumu par “spiegu māniju” Baltijas valstīs. Piemēram, aizvadītā gada 30. septembrī norisinājās tiešsaistes konference “Aļģirdas Paleckis – lietuviešu apziņas cietumnieks”. Pasākumā piedalījās T. Ždanokas sabiedrotie no EP, kā arī prokremliskie aktīvistu no citām valstīm.

⁴ “Rosmolodozh” (krievu val. “Росмолодежь”) ir 2008. gadā dibināta Krievijas federālā aģentūra, kuras uzdevums ir realizēt un pārraudzīt pasākumus politiskajā un sabiedriskajā dzīvē nolūkā “audzināt” Kremļa iekšpolitiskajiem un ārpolitiskajiem mērķiem lojālus jauniešus.

organizētā ārvalstīs dzīvojošo Krievijas “tautiešu” jauniešu forumā “20.20” šīs federālās aģentūras vadītāja vietnieks Pāvels Abramovs uzsvēra, ka darbs ar “tautiešiem” ir Krievijas jaunatnes politikas “viens no atslēgas virzieniem” un “Rosmolodozh” turpinās atbalstīt tieši ārvalstīs dzīvojošo krievu jauniešu iniciatīvas.

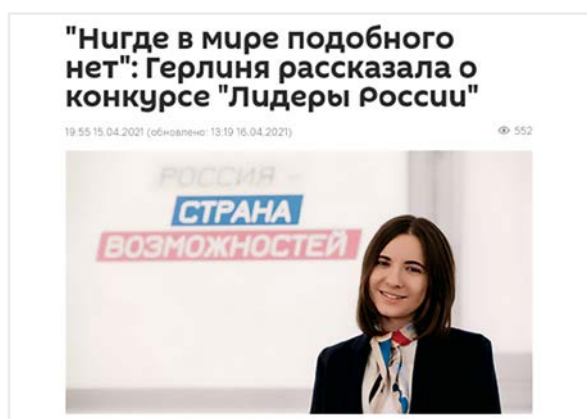
Arī “Rossotrudnichestvo” vadītājs Jevgēnijs Primakovs mērķtiecīgi attīstīja šīs aģentūras darbības virzienu, kas ir vērsti uz ārvalstīs dzīvojošo jauniešu konsolidāciju un piesaisti Kremļa pasaules redzējumam, piemēram, veidojot dažādus alternatīvus izglītības ieguves formātus tiešsaistē.

Par Krievijas centieniem konsolidēt ārvalstīs dzīvojošos jauniešus liecina arī Krievijā dibinātās nevalstiskās organizācijas “Krievija – iespēju zeme”⁵ rīkotais jauniešu konkurss “Krievijas līderi”. Kopš aizvadītā gada tajā var piedalīties arī ārvalstīs dzīvojošie jaunieši. Konkursa uzvarētāji balvā saņem finansējumu studijām kādā no Krievijas augstākās izglītības iestādēm. Aizvadītajā gadā šajā konkursā piedalījās arī tobrīd “Baltnews” galvenā redaktore – Krievijā dzīvojošā Latvijas pilsoņa Alīna Gerliņa.

Mēģinājumos rast iespējas “tautiešu” politikas mērķu sasniegšanai Latvijā piesaistīt jaunos aktivistus 2021. gada sākumā tika izveidota neregistrēta organizācija “Krievijas tautiešu Latvijā jauniešu padome” (turpmāk – KTLJP). Līdzīgi kā iepriekšējos jauno “tautiešu” līderu meklējumos Latvijā, arī KTLJP dibināšanu un tās turpmāko darbību atbalstīja Krievijas diplomātiskais korpuss, kas ilgstoši Latvijas sabiedrībā

meklē jauniešus, kurus izvirzīt kā potenciālos Kremļa pasaules redzējuma sludinātājus Latvijā un ar kuru starpniecību nodrošināt “tautiešu” politikas ideju pārmantojamību. Epidemioloģiskās situācijas dēļ KTLJP aktivitātes pamatā tika izvērstas interneta vidē, kur KTLJP centīgi izplatīja informāciju par Krievijā notiekošajiem jauniešu izglītošanas un izaugsmes pasākumiem, kā arī piedalījās dažādās tiešsaistes konferencēs ar citu valstu “tautiešiem”. Atbilstoši KTLJP prioritārajiem darba virzieniem daļa resursu tika novirzīti dalībai Krievijas ārpolitikai nozīmīgās vēsturisko notikumu piemiņas dienās, tādā veidā it kā cīnoties pret Rietumu valstīs izplatīto “vēstures falsifikāciju”.⁶

Aizvadītā gada otrajā pusē par KTLJP vadītāju tika iecelta LKS aktiviste un Sanktpēterburgas Valsts universitātes studente Tatjana Andrijeca, kura, esot jau KTLJP vadītājas amatā, 2021. gada oktobrī apmeklēja Maskavā notikušo 7. Vispasaules Krievijas tautiešu kongresu. T. Andrijeca regulāri ir piedalījies LKS un “tautiešu” aktivistu organizētajos publiskajos pasākumos, kuru primārais mērķis bijis Kremļa agresīvās ārpolitikas propagandas vajadzībām nodrošināt priekšstatu par Latvijā it kā notiekošo krievu tautības cilvēku apspiešanu un valdošo “spiegu māniju”. Jāatzīmē, ka pērn arī LKS izvērsa centienus konsolidēt jauniešus, kuri potenciāli varētu kļūt par Kremļa pasaules redzējuma nākamajiem virzītājiem Latvijas sabiedriskajā dzīvē. Partijas kongresā pēc T. Ždanokas iniciatīvas tika dibināta jauna organizācija “LKS Centrs”. Par tās vadītāju tika iecelts ilggadējais LKS aktivists un T. Andrijecas padomnieks Dmitrijs Šandibins.

Ekrānuzņēmums no interneta vietnē “lv.sputniknews.ru” ievietotas publikācijas par A. Gerliņas dalību Krievijas nevalstiskās organizācijas “Krievija – iespēju zeme” rīkotajā konkursā “Krievijas līderi”.

Ekrānuzņēmums no sociālās tīklošanās platformā “Facebook” T. Andrijecas ievietotās fotogrāfijas, viņai sarunājoties ar “RT” galveno redaktori Margaritu Simonjanu Maskavā notikušā 7. Vispasaules Krievijas tautiešu kongresa laikā.

⁵ Krievu val. “Россия – страна возможностей”.

⁶ Būhenvaldes koncentrācijas nometnes atbrīvošanas atceres pasākumā Salaspils memoriālā, kā arī t.s. “uzvaras dienas” atzīmēšanai veltītajās piemiņas vietu uzkopšanās un ziedu nolikšanas ceremonijās.

Krievijas vēstures politikas radītais apdraudējums

2021. gadā Krievija agresīvi turpināja īstenot pasākumus vēstures politikas mērķu realizēšanai. Tā nemainīgi centās leģitimēt savu starptautisko statusu, izmantojot padomju režīma “vēsturiskos sasniegumus”. Šīs politikas galvenais mērķis bija pierādīt un aktualizēt nacistiskās Vācijas īstenotos noziegumus pret cilvēci, vienlaikus cenšoties ne tikai noklusēt, bet arī attaisnot padomju varas represijas un civiliedzīvotāju slepkavības.

Vēstures politikas mērķu sasniegšanai Kremlim pietuvināti pseidovēsturnieki organizēja dažādus pētījumus par 20. gadsimta pirmās puses notikumiem. Lai gan publiskajā telpā šo “pētnieku” darbi tika raksturoti kā individuāli un no valsts struktūrām neatkarīgu iniciatīvu produkti, vairumā gadījumu VDD iegūtā informācija liecina par pretējo. Kā aktīvāko šajā darbības virzienā var minēt fonda “Vēsturiskā atmiņa” vadītāju Aleksandru Djukovu. Nu jau par tradīciju ir kļuvis A. Djukova vadītā fonda ikgadēji martā prezentēts pētījums par latviešu leģionāriem ar mērķi tos atainot kā nacistiskās Vācijas pastrādāto noziegumu līdzdalībniekus. Pērn tika prezentēts “Vēsturiskā atmiņa” ziņojums “Bendes pensijā. Nacistu noziedznieki no Latvijas CIP dienestā”. Tā mērķis bija diskreditēt Latvijas vēsturi un amatpersonas, kā arī apsūdzēt Latviju nacistu pastrādāto noziegumu reabilitēšanā un nacistu noziedznieku glorificēšanā. Tāpat 2021. gada 26. oktobrī A. Djukova vadībā Krievijas Sabiedriskajā palātā tika atklāta izstāde “30 Baltijas valstu neatkarības gadi. Politieslodzītie. Cenzūra. Neonacisms”. Papildus jau klasiskajiem A. Djukova radītajiem vēstījumiem par latviešu “kolaborantiem” un “fašisma atdzimšanu” Latvijā šajā

izstādē tika integrēta informācija par it kā notiekošajām Baltijas valstu valdību autorizētajām represijām pret krievvalodīgajiem aktīvistiem.

Jāatzīmē, ka aizvadītā gada jūnija sākumā Krievijas Valsts domē tika apstiprināts likumprojekts, kas aizliedz publiski Padomju Savienību pielīdzināt nacistiskās Vācijas režīmam un līdz ar to uzsvērt tās īstenotos noziegumus pret cilvēci. Tādējādi Krievija faktiski savos juridiskajos aktos ir noliegusi Padomju Savienības pastrādātos noziegumus, kas nav savienojams ar šīs varas sagādātājām ciešanām miljoniem iedzīvotāju, tostarp arī pašā Krievijā. Krievijas puse savas vēstures politikas mērķus centās sasniegt, izmantojot arī savā būtībā absurdas juridiskās iniciatīvas. Pērn pastiprinātu uzmanību no Krievijas puses izpelnījās fakts, ka 2021. gada 23. februārī Jēkabpilī no padomju memoriāla bez saskaņojuma tika demontēts tur uzstādītais padomju armijas lielgabals.⁷

Kremļa vēstures politikas mērķu sasniegšanā Latvijā aktīvi iesaistījās arī Krievijas diplomātiskais korpuss. Aizvadītajā gadā tas noslēdza sadarbības līgumus ar Daugavpils un Rēzeknes pašvaldībām par attiecīgi Dubrovina parkā esošā padomju armijas memoriāla remontdarbiem un karagūstekņu nometnes “Stalag-347” upuru piemiņai veltīta pieminekļa uzstādīšanu Rēzeknes Ziemeļu rajona parka teritorijā. Par Krievijas diplomātiskā korpusa ciešo iesaisti vēstures politikas mērķu realizēšanā liecina arī Krievijas ģenerālkonsula Daugavpilī Jevgēnija Kolesnikova publiskās izpausmes, publiski vēršoties pret mūsu valsts vēsturnieku saistībā ar pētījumu “Mēs visi esam gūstekņi”, kas veltīts karagūstekņu nometnei “Stalag-347”.

Tāpat gan Krievijas vēstniecība Rīgā, gan ģenerālkonsulāti Daugavpilī un Liepājā sistemātiski un mērķtiecīgi fokusējās uz piemiņas tīkla veidošanu un atjaunošanu Latvijas teritorijā, kā arī uz dažādu Kremļa interesēm atbilstošu propagandas materiālu izveidi un publicēšanu. Ar Krievijas vēstniecības atbalstu Kapsēdē tika atklāts piemineklis padomju armijas karavīriem, bet Madonā – ne bez pārpratumiem un domstarpībām starp dažādiem subjektiem Krievijā tika pārāpbedītas padomju ģenerālmajora Nikolaja Jakuņina mirstīgās atliekas. Tā vietā, lai N. Jakuņina mirstīgās atliekas aizvestu uz Krieviju un atdotu tuviniekiem, tās apzināti tika apbedītas Latvijā, lai varētu kalpot Krievijas vēstures politikas mērķiem.

Ekrānuzņēmums no Krievijas ģenerālkonsulāta Daugavpilī izveidotās lapas “Facebook”, kurā publicēta diplomātiskajai praksei neatbilstoša kritika par Latvijas vēsturnieka K. Stroda pētījumu.

⁷ Saistībā ar šo notikumu Valsts policija atbilstoši savai kompetencei uzsāka kriminālprocesu, kas šā gada janvārī tika nodots Austrumzemgales prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai par noziedzīgu nodarījumu, par ko paredzēta kriminālatbildība saskaņā ar Krimināllikuma 228. panta trešo daļu par kapa apgānīšanu un 109. panta otro daļu par patvaļīgu koku bojāšanu. Saistībā ar šo notikumu arī Krievijas Izmeklēšanas komitejas Galvenās izmeklēšanas nodaļas pārstāvji paziņoja par krimināllietas ierosināšanu. Līdzīgi kā Latvijā, Krievijā kriminālprocess tika uzsākts saskaņā ar Krievijas Kriminālkodeksa 243.4 panta “a”, “b” daļām par bojājumu nodarīšana karavīru apbedījumiem, kā arī pieminekļiem, kas iemūžina to cilvēku piemiņu, kas krituši, aizstāvot Tēvzemi un tās intereses Lielā Tēvijas kara periodā.

MANIPULĀCIJAS AR PIEMIŅAS PLĀKSNI

Krievija atbilstoši tās vēstures politikas interpretācijai pērn centās pasniegt padomju armijas godināšanai uzstādītas plāksnes nokrišanu no piemiņas akmens Ķīšežera krastā. Plāksnes stiprinājuma pakāpeniskas nolietošanās un meteoroloģisko apstākļu ietekmē pie akmens piestiprinātā plāksne bija atdalījusies, nokritusi un sašķīdusi gabalos, tādēļ Rīgas Pieminekļu aģentūra to bija paņēmusi restaurēšanas darbu veikšanai. Tikmēr prokremliskie aktīvistu ar LKS priekšgalā, nenoskaidrojot patiesos apstākļus,

paziņoja, ka plāksne ir nozagta. Arī Krievijas vēstniecība iesniedza Latvijas Ārlietu ministrijai oficiālu notu, kurā Latvijas varas iestādes tika aicinātas “rikoties”, lai atrastu vainīgo un atjaunotu piemiņas vietu. Taču patiesībā vainīgas izrādījās padomju armijas godinātāju nepietiekamās rūpes par piemiņas plāksnes uzturēšanu. Minētais liecina – kamēr kāda piemiņas plāksne nekัลpo Krievijas propagandas mērķiem, tikmēr arī pati piemiņa nav nemaz tik svarīga.

Krievija savu vēstures politikas mērķu sasniegšanai izmantoja arī atsevišķas Latvijas militārās arheoloģijas organizācijas un ar tām saistītus aktīvistus, kuru publiskās izpausmes regulāri tika izmantotas Kremļa propagandas mērķiem. Piemēram, vairākos Krievijas medijos un informācijas resursos tika atainoti biedrības “Meklēšanas organizācija “Patriots”” veiktie Otrā pasaules kara laikā notriektā pikējošā bumbvedēja PE-2 atrakšanas darbi Nīcas novadā. Kopumā šā temata materiāli tika pielāgoti ierastajiem vēstījumiem par padomju armijas “varenību” un PSRS “neatsveramo ieguldījumu” cīņā pret fašismu.

Jāatzīmē, ka vēlēšanās VDD atkārtoti identificēja nepilnības normatīvajā regulējumā attiecībā uz priekšvēlēšanu aģitāciju. Šobrīd ir noteikts, ka vēlēšanu dienā apmaksāta aģitācija nav atļauta, taču tas neattiecas uz visu iepriekšējās nobalsošanas periodu. Līdz ar to iepriekšējās nobalsošanas dienās 31. maijā un 3. jūnijā politiskās partijas aktīvi izmantoja apmaksāto aģitāciju. VDD vērtējumā apmaksāta aģitācija būtu jāaizliedz visās iepriekšējās nobalsošanas dienās.

Kopumā VDD vērtējumā pašvaldību vēlēšanas noritēja mierīgi. Tajās nebija vērojamas sistemātiskas problēmas, un konstatētie vēlēšanu procesa pārkāpumi nebija ļaunprātīgi. Tāpat iepriekšējās nobalsošanas dienās, kā arī 5. jūnijā un 11. septembrī netika konstatēta ārvalstu iejaukšanās vai masveidīgi mēģinājumi slēpti ietekmēt iedzīvotāju noskaņojumu, izraisīt šķelšanos, nestabilitāti vai spriedzi sabiedrībā.

3.2.

PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANU DROŠĪBA

Savas kompetences ietvaros VDD nodrošināja aizvadītā gada 5. jūnijā notikušo pašvaldību vēlēšanu, kā arī 11. septembrī notikušo Varakļānu novada domes un Rēzeknes novada domes vēlēšanu brīvu, godīgu un demokrātisku norisi. Identiskus uzdevumus VDD veica arī šo vēlēšanu iepriekšējās nobalsošanas periodos.

VDD īstenoja preventīvo darbu, apsekoja vēlēšanu iecirkņus, veica informatīvās telpas monitoringu, kā arī ieguva informāciju un reaģēja uz signāliem par iespējamu vēlētāju ietekmēšanu, vēlēšanu rezultātu sagrozīšanu un citiem potenciāliem pārkāpumiem. Iegūtie signāli par vēlēšanu noteiktās kārtības pārkāpumiem bija dažādi un daudzveidīgi, bet ne daudzskaitlīgi. Divos gadījumos atbilstoši piekritībai izmeklēšanas darbību veikšanai VDD pārņēma kriminālprocesus no Valsts policijas, kas bija uzsākti apstākļu noskaidrošanai par iespējamu balsu pirkšanu. Taču šie kriminālprocesi tika noslēgti bez apsūdzību izvirzīšanas.

Ilustratīvs foto, VDD.

3.3.

POLARIZĀCIJAS NOSTIPRINĀŠANĀS SABIEDRĪBĀ

Aizvadītajā gadā, turpinoties Covid-19 pandēmijai un ar to saistītajiem sabiedriskās dzīves ierobežojumiem, VDD identificēja vairākas pazīmes, kas liecina par arvien dziļāku sabiedrības polarizāciju. Šajos apstākļos vēl vairāk aktualizējās iedzīvotāju pretnostatīšanas problēma, kā arī pieauga agresivitātes izpausmes un protesta noskaņojums. Veidojās jaunas sabiedrības sašķeltības dimensijas, tajā skaitā atkarībā no iedzīvotāju attieksmes pret vakcinēšanos, Covid-19 pandēmijas radīto krīzi veselības aprūpē un ekonomikas pārvaldību, kā arī politiku lēmumiem.

Minētajos apstākļos VDD turpināja sekot līdzi procesiem sabiedrībā, vērtējot to ietekmi uz jautājumiem, kas ir saistīti ar Latvijas konstitucionālās iekārtas aizsardzību un nacionālo drošību. Aizvadītajā gadā daļa sabiedrības skaļi un agresīvi pauda neapmierinātību ar Covid-19 izplatības mazināšanai noteiktajiem ierobežojumiem un nepieciešamību vakcinēties pret Covid-19. Šādas personas 2021. gadā kopumā demonstrēja Latvijas apstākļiem augstu aktivitāšu līmeni un spēju pašorganizēties ar sociālās tīklošanās vietņu un tiešās saziņas platformu starpniecību. Tāpat šādas personas laikā, kad sabiedrībā mazinājās Covid-19 ierobežojumu un vakcinācijas tematikas pieprasījums, meklēja citus darbības virzienus un izmantoja gadījuma situācijas, piemēram, amatpersonu neveiklus izteikumus vai pieņemtus pretrunīgus un nepopulārus lēmumus, lai uz to fona aktualizētu savu publisko darbību, bet primāri – vairotu savu individuālo atpazīstamību. Vairāki no viņiem gatavojas startēt 14. Saeimas vēlēšanās.

VDD veiktā informācijas analīze nesniedz pārliecinošu apliecinājumu tam, ka sabiedrībā vai neapmierinātajās grupās būtu audzis atbalsts agresīvām darbībām, tajā skaitā masu nekārtībām. Taču atsevišķas negatīvas tendences bija novērojamas. Vairākus aizvadītajā gadā rīkotos protesta pasākumus apmeklēja uz provokācijām tendētas personas, kuras bija gatavas uz fizisku agresiju pret policistiem un pasākuma apmeklētājiem, kā arī demonstrēja gatavību ielauzties valsts iestāžu ēkās. Šāda apdraudējuma novēršanai VDD sadarbojās ar Valsts policiju, sniedzot informāciju par identificētajiem riskiem.

Latvijas sabiedrībā pieaugošo neapmierinātības un protesta noskaņojumu savās interesēs mērķtiecīgi centās izmantot Krievijas propagandas mērķiem lietotie informācijas resursi, kuri par tā dēvētajiem viedokļa

līderiem un sabiedrisko procesu komentētājiem Latvijā regulāri izmantoja personas, kuras ir iesaistījušās dažādās protesta akcijās pret noteiktajiem ierobežojumiem Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai. Tādējādi faktiski šo personu publiskās aktivitātes sekmēja Krievijas informatīvās ietekmes realizēšanu un, cita starpā, bija vērstas uz to, lai šķeltu Latvijas sabiedrību, vairotu neuzticību Latvijas valstiskumam un amatpersonām, kā arī grautu iedzīvotāju piederības sajūtu Latvijai.

Ekrānšāviņš no interneta vietnē "lv.sputniknews.ru" ievietotas publikācijas par Latvijas "kovid-disidentiem".

3.4.

EKSTRĒMISMS UN RADIKĀLISMS

Labēji un kreisi ekstrēmistiskām organizācijām un personām aizvadītajā gadā, līdzīgi kā iepriekš, arvien bija ierobežoti resursi un organizatoriskā kapacitāte, lai attīstītu savas organizācijas, piesaistītu tām jaunus dalībniekus un organizētu aktivitātes, kas dotu tām plašāku atpazīstamību.

Labējie ekstrēmisti turpināja darboties vienatnē vai arī apvienojušies mazās domubiedru grupās. Vienlaikus VDD uzmanības lokā nonāca aizvien vairāk gadus jaunu personu, kurām simpatizē labējā ekstrēmisma ideoloģija un kuras ietekmējas no ārvalstu, tajā skaitā Krievijas, galēji labējo ekstrēmistu vides. Šīs personas pārsvarā bija radikalizējušās interneta vidē. Tieši interneta vide, atšķirībā no darbības klātienē, kalpoja par galveno platformu labējo ekstrēmistu izpausmēm,

savstarpējai komunikācijai un radikālu materiālu izplatīšanai, kas veicināja šīs vides tālāku radikalizāciju. Labējie ekstrēmisti savstarpējai komunikācijai interneta vidē izmantoja sociālās tīklošanās vietnes, piemēram, “Facebook” un “VKontakte”, kā arī tādus tiešās saziņas rīkus kā “Telegram” un “Discord”. Interneta vidē labējie ekstrēmisti izplatīja kritiskus vēstījumus par valsts pārvaldi, valdības noteiktajiem pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanai, imigrantiem, citas ādas krāsas cilvēkiem un seksuālajām minoritātēm. VDD novērojumi liecina, ka pakāpeniski palielinās Latvijas labējo ekstrēmistu centieni veidot kontaktus ar citu valstu ekstrēmistiem, lai apmainītos ar viedokļiem un informāciju.

Savukārt kreisi orientēto ekstrēmistu organizācijas un aktivisti, kā arī to veiktās darbības aizvadītajā gadā neradīja būtisku apdraudējumu nacionālajai drošībai. Kreiso ekstrēmistu vide bija mazskaitlīga un savrupa, bet atsevišķi centieni piesaistīt un paplašināt atbalstītāju loku nedeva vēlamo rezultātu. Kreisie ekstrēmisti, līdzīgi kā labējie, savām aktivitātēm un ideju izplatīšanai izmantoja interneta vidi. Kreiso ekstrēmistu vide turpināja ietekmēties no Krievijas izplatītās propagandas, kā arī pauda atbalstu tās īstenotajai ārpolitikai. Pērn iegūtā informācija apstiprināja jau iepriekšējos gados VDD novēroto, ka šīs vides aktivistu

centieni izplatīt sociālisma un komunisma ideoloģiju un citas kreisās idejas potenciāli uzrunā tikai atsevišķus individuus, bet nespēj aizraut plašāku auditoriju, ņemot vērā Latvijas sabiedrības vēsturisko pieredzi un negatīvo attieksmi pret komunisma propagandu. Vienlaikus VDD identificētais liecina, ka komunisma ideoloģija popularitāti guva atsevišķos jauniešu vides segmentos, kuriem trūkst zināšanu un izpratnes par komunistiskā režīma pastrādātajiem noziegumiem un kuri Krievijas izplatītās propagandas dēļ gūst maldīgu priekšstatu par komunisma vārdā veiktajām zvēribām.

VDD vērtējumā arvien lielākus izaicinājumus un drošības riskus potenciāli var radīt indivīdi, kuri ikdienā interneta vidē apmainās un iepazīstas ar ekstrēmistiska un vardarbīga rakstura materiāliem. Šādi materiāli var viņus iedvesmot un novest pie pakāpeniskas radikalizācijas, kā arī pamudināt uz vardarbības izmantošanu pret citādi domājošajiem. Šādu personu radikalizācijas process parasti ir grūti pamanāms, jo tās pārsvarā darbojas vienatnē vai mazās, noslēgtās grupās. Šie apstākļi padara sarežģītāku šādu personu identificēšanu, viņu veidotā apdraudējumu novērtēšanu, kā arī iespējas kontrolēt viņu darbības. Tāpēc ļoti nozīmīga ir līdzcilvēku savlaicīga reakcija, pamanot personas potenciālo radikalizēšanos.

KRIMINĀLPROCESS PAR PLĀNIEM VEIKT TERORAKTU

Aizvadītajā gadā VDD ierosināta kriminālprocesa ietvaros tika veiktas izmeklēšanas darbības pret personu, kuras aktivitātēs bija saskatāmas Kriminālikuma 79.⁴ panta pirmajā daļā⁶ un 79.⁶ panta pirmajā daļā⁷ paredzēto noziedzīgo nodarījumu pazīmes. VDD šo kriminālprocesu ir nosūtījis Rīgas tiesas apgabala prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai.

Veicot izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros, VDD noskaidroja, ka persona ilgstoši un aktīvi izrādīja interesi par galēji labējo ekstrēmismu un terorismu, tostarp vāca un glabāja materiālus un instrukcijas, kurās ir detalizēti aprakstīti, kā izgatavot improvizētus ieročus, sprāgstvielas

un veikt uzbrukumus, tostarp – terora aktus. Izmeklēšanas laikā tika noskaidrots, ka persona bija ietekmējusies no Krievijas neonacisma ideju atbalstītāju grupējuma, kura biedri ir veikuši ksenofobiski motivētus uzbrukumus imigrantiem un bezpajumtniekiem.

Saziņai ar citām personām tika izmantota tiešās saziņas aplikācija “Telegram”, kur persona ieguva arī materiālus par terorismu un instrukcijas terora aktu veikšanai, kā arī demonstrēja simpātijas pret nacistisko Vāciju. Kriminālprocesuālo darbību laikā iegūto materiālu izpēte liecināja, ka persona bija plānojusi veikt teroraktu – apšaudī sinagogā.

⁸ Par instrukciju, zināšanu vai praktisko iemaņu iegūšanu vai saņemšanu nolūkā īstenot vai sekmēt terorismu (apmācīšanās terorismam).

⁹ Par terorisma publisku slavīnāšanu vai attaisnošanu vai par publisku aicinājumu uz terorismu, vai par terorismu slavīnoša, attaisnojoša vai uz terorismu aicinoša satura materiāla izplatīšanu.

04

INFORMATĪVĀS TELPAS DROŠĪBA

VDD vērtējumā 2021. gads kopumā spilgti apliecināja, ka ikvienam Latvijas informatīvās telpas dalībniekam – masu informācijas līdzeklim vai aktīvam sociālās tīklošanās un video koplietošanas platformu lietotājam – ir liela atbildība par izplatīto saturu un vēstījumiem, kā arī par pasniegtās informācijas ietekmi uz sabiedrības uzskatiem, priekšstatiem, viedokļiem un vērtībām.

Pērn dažādi informācijas resursi turpināja kalpot par vieniem no galvenajiem Krievijas ietekmes līdzekļiem pret Rietumvalstīm, tostarp Latviju. Jau ierastajām Krievijas aktivitātēm pievienojās Baltkrievija, demonstrējot gatavību rīkoties agresīvi un uzbrūkoši, klaji manipulēt ar sabiedrisko domu, kā arī veidot savu realitāti par notikumiem pasaulē un to izplatīt patēriņam informatīvajā telpā. Aizvadītajā gadā Latvija, Lietuva un Polija saskārās ar iepriekš nepieredzētu hibrīduzbrukumu no Baltkrievijas teritorijas. Vairāki tūkstoši trešo valstu pilsoņu (dominējošā skaitā Irākas pilsoņi, kuriem netika identificēts dzīvības apdraudējums mītnes valstī, bet kuriem bija vēlme iecelot Eiropā labākas dzīves meklējumos) ar Baltkrievijas iestāžu atbalstu centās nelikumīgi šķērsot ES ārējo robežu. Līdz šim nepieredzētas Krievijas un Baltkrievijas informatīvās agresivitātes apstākļos Latvijas informatīvās telpas aktīvākie dalībnieki ne vienmēr spēja atbilstoši reaģēt uz reģionā pieaugošās spriedzes radītajām izmaiņām. Tas atstāja negatīvu ietekmi arī uz Latvijas nacionālo drošību.

Aktivitātes Latvijas informatīvajā telpā turpināja izvērst arī Ķīna, kuras informatīvā ietekme bija vērsta uz tās ārpolitiskajiem mērķiem atbilstoša pasaules redzējuma izplatīšanu, tajā skaitā NATO un ES diskreditēšanu. Vairākos jautājumos Ķīnas intereses pārklājās ar Krievijas interesēm, tāpēc parocīgākie Ķīnas mērķu īstenošanai bija tradicionāli Krievijas propagandas mērķiem Latvijā izmantotie informācijas resursi. Ķīnas informatīvās ietekmes pasākumu būtiska sastāvdaļa bija arī mērķtiecīgs darbs ar potenciālajiem viedokļa līderiem, kuri dažādos formātos nodrošinātu Ķīnai nepieciešamās informācijas sistemātisku apriti.

Vienlaikus līdzās Latvijai nedraudzīgu ārvalstu propagandas radītajam apdraudējumam arī pērn Latvijas informatīvās telpas drošību negatīvi ietekmēja dažādu savvērestības teoriju un viltus ziņu izplatītāju izpausmes, kā arī uz agresiju un vardarbību aicinoši komentāri sociālās tīklošanās platformās un interneta ziņu vietņu komentāru sadaļās. Ilgtermiņā šādas tendences var radīt apdraudējumus sabiedriskajai kārtībai un drošībai, tajā skaitā veicinot atsevišķu personu radikalizēšanos.

4.1.

KRIEVIJAS INFORMATĪVĀS IETEKMES CENTIENI

Aizvadītajā gadā Krievija papildināja savu Nacionālās drošības stratēģiju¹⁰, informatīvo drošību nosakot kā vienu no nacionālo interešu pamatelementiem. Tajā cita starpā ir uzsvērta nepieciešamība aizsargāt Krievijas informatīvo telpu, attīstot “informatīvās konfrontācijas līdzekļus”. Tādējādi, Nacionālās drošības stratēģijā paziņojot par informatīvās ietekmes draudiem no “ārvalstīm”, Krievija gatavojas pilnveidot savu informatīvās ietekmes pasākumu arsenālu, kas jau ilgstoši ir vērsts arī pret Latvijas nacionālo drošību.

Neskatoties uz izvirzītajām ambīcijām, VDD rīcībā esošās informācijas analīze neliecina par būtiskām izmaiņām Krievijas informatīvās ietekmes subjektos vai to izmantotajās darbības metodēs. Arī 2021. gadā Krievijas informatīvās ietekmes pasākumus nemainīgi raksturoja izteikta centralizācija. Tajā vadošā loma bija atvēlēta Krievijas prezidenta administrācijai, kas precīzi noteica dienaskārtību un izplatāmos vēstījumus Krievijas valsts iestāžu vai Kremlim lojālo uzņēmēju kontrolē esošajiem “medijiem”. To primārais

uzdevums bija masveidīgi nodarboties ar Krievijas valsts sabiedriskajām attiecībām – propagandēt Kremļa pasaules redzējumam atbilstošas interpretācijas par norisēm Latvijā un citviet pasaulē. Kremļa propagandas vēstījumi tika izplatīti dažādām auditorijām, izmantojot pēc iespējas plašāku pieejamo informācijas ieguves kanālu klāstu.

Krievijas informatīvās ietekmes aktivitātēm arī aizvadītajā gadā kā atklātā, tā slēptā veidā atbalstu sniedza gan Krievijas pamatstraumes masu informācijas līdzekļi, kā televīzijas kanāli un radio stacijas, kas brīvi bija pieejami arī Latvijā, gan citi ar Krieviju saistītie informatīvie resursi – “ziņu” interneta vietnes, par “viedokļa līderiem” un “ekspertiem” dēvētu, Kremlim lojālu personu uzturēti blogi u.tml. Savukārt “ziņu” un vēstījumu pavairošanai primāri kalpoja sociālās tīklošanās un tiešās saziņas platformas.

Kremļa propagandas resursu klāsts

Nemainīgi Kremļa agresīvās ārpolitikas propagandā nozīmīgākā loma bija atvēlēta Krievijas valsts iestādēm un Kremlim lojālām personām piederošajiem televīzijas kanāliem. Pārskata periodā tie bija televīzijas kanāli “Rossiya RTR”, “NTV”, “REN TV”, “Pyatij kanal”, “Zvezda” u.c. Lai arī to retranslācija Latvijā ir apturēta, to pieejamību veicināja “nelegālo” kabeļoperatoru pakalpojumu sniedzēju aktivitātes.

VDD vērtējumā tieši audiovizuālajam saturam, īpaši – pasniegtam televīzijas formātā, ir visaugstākais potenciāls ietekmēt sabiedrisko domu un atsevišķu personu uzskatus par procesiem un notikumiem. Šā iemesla dēļ Krievija vairāku gadu garumā ir izmantojusi tai pieejamo audiovizuālā satura veidotāju resursu, lai Kremlim vēlamu interpretāciju par vēsturi un aktuāli notiekošo pasaulē pasniegtu gan caur ziņām un

¹⁰ Krievu valodā “Стратегия национальной безопасности”.

informatīviem raidījumiem, gan vieglā formā – caur izklaidi. Dienesta rīcībā esošās informācijas analīze diemžēl apliecina, ka šie Krievijas vēstījumi ir sasnieguši auditoriju Latvijā un atsevišķās sabiedrības grupās, kas nekritiski patērē Kremļa propagandu, radījuši izkropļotu ainu par apkārt notiekošo.

Īstenojot pasākumus informatīvās telpas aizsardzībai, VDD pērn turpināja izmeklēt iespējamus ES noteikto sankciju pārkāpšanas gadījumus Latvijā, kad ar resursiem nodrošināti sankcijām pakļautie Krievijas mediju magnāti. Gada noslēgumā dienests nosūtīja prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai kriminālprocesu pret 14 personām par sadarbošanos ar ES sankcijām pakļautā Dmitrija Kiseļova¹¹ pārraudzībā esošajiem Krievijas informācijas aģentūras “Rossiya Segdonya” finansētajiem informācijas resursiem “Sputnik” un “Baltnews”. VDD vērtējumā šie specifiski pret Latviju vērstie informācijas resursi Kremlim ir nozīmīgs instruments, un arī aizvadītajā gadā to satura veidotāji mērķtiecīgi centās iegūt pozīcijas Latvijas mediju vidē.

Dienesta redzeslokā nonāca arī atsevišķi citi vietējie prokremliskie aktivisti, kuri sniedza korespondentu pakalpojumus Krievijas propagandas mērķiem izmantotiem televīzijas kanāliem. Covid-19 pandēmijas apstākļos šo personu atbalsts Kremlim bija nozīmīgs galvenokārt saistībā ar noteiktajiem ceļošanas ierobežojumiem. Šīs personas sniedza atbalstu sižetu veidošanā par notikumiem Latvijā, kas vēlāk tika demonstrēti gan kā ziņu raidījumi, gan izmantoti plašākās Kremļa propagandas kampaņās, nomelnojot un diskreditējot Latvijas valsti.

Kremļa propagandas mērķiem 2021. gadā par nozīmīgu resursu kļuva arī Baltkrievijas nelegitīmā līdera A. Lukašenko kontrolē esošie televīzijas kanāli un citi Baltkrievijas režimam pietuvinātie informācijas resursi. Baltkrievijas varas iestāžu koordinētā, mākslīgi veidotā migrācijas plūsma kalpoja par parocīgu instrumentu arī Krievijas mērķu sasniegšanai, diskreditējot Latviju, Poliju un Lietuvu par tās centieniem aizsargāt savas nacionālās drošības intereses. ES pastiprinot sankcijas pret Baltkrieviju, arī A. Lukašenko kontrolētie “mediju” uzņēmumi ir uzskatāmi par sankcionētiem, līdz ar to nav pieļaujams tiem nodot finanšu vai citus materiālus resursus.

Tiešu un netiešu atbalstu Krievijas informatīvās ietekmes centieniem pērn nodrošināja arī virkne Latvijā strādājošo krievu valodas mediju un cita veida informācijas resursu, kuri savā saturā iekļāva Kremļa interesēm atbilstošus vēstījumus par norisēm Latvijā

un citviet pasaulē, kā arī sniedza atbalstu Krievijas diplomātiskās misijas publiskajām aktivitātēm. VDD identificētais liecina, ka tādas Latvijas krievu valodas interneta ziņu vietnes kā “bb.lv” un “press.lv” regulāri par informācijas avotiem izmantoja Krievijas resursus, nekritiski pārpublicējot Kremļa propagandu un veicinot Krievijas iekšpolitiskajiem mērķiem veidotas informācijas nodošanu patēriņam arī šo resursu auditorijai Latvijā. Turklāt šādas publikācijas mērķtiecīgi un sistemātiski tika izplatītas arī sociālās tīklošanas platformās, lai palielinātu sasniedzamību Latvijas iedzīvotāju vidū. Klaji dezinformācijas gadījumi tika identificēti arī Latvijā izdotajos krievu valodas laikrakstos. Uzskatāms piemērs bija Krievijas laikraksts “Express Gazeta”, kuras saturā tika ietverti vēstījumi par Latvijā it kā valdošo rusofobiju un etnokrātiju.

VDD analīze tāpat liecina, ka Kremļa propagandas aktivitātēs savu ieguldījumu turpināja sniegt Krievijas diplomātiskais korpus Latvijā, īpaši – veidojot Krievijas interesēm atbilstošu redzējumu par vēsturi. Piemēram, Krievijas diplomāti Latvijā izmantoja informatīvās ietekmes instrumentus, lai izplatītu Krievijas interesēm atbilstošas versijas par notikumiem Otrajā pasaules karā. Šim mērķim regulāri tika lietota sociālās tīklošanās platforma “Facebook”. Savukārt vietējie krievu valodas informācijas resursu satura veidotāji tika pieaicināti “ziņošanai” par dažādiem Krievijas vēstures politikai nozīmīgiem notikumiem, piemēram, tā dēvēto Ķīšežera “forsēšanu”, dažādu padomju pieminekļu atjaunošanu un militārās arheoloģijas aktivistu darbu, atainojot to atbilstoši Krievijas vēstures politikas mērķiem un propagandas uzdevumiem.

Ar katru gadu arvien nozīmīgāka vieta Krievijas informatīvās ietekmes centienos tiek atvēlēta sociālās tīklošanās un video koplietošanas platformām, kā arī tiešās saziņas aplikācijām. Pārskata periodā palielinājās lietotnes “Telegram” nozīme Krievijas dezinformācijas izplatīšanā. VDD identificēja vairākus gadījumus, kad šajā lietotnē izveidotajās un uzturētajās grupās mērķtiecīgi un sistemātiski tika izplatīti Krievijas propagandas vēstījumi un klaja dezinformācija.

Īpaša vieta Krievijas propagandas mašīnērijā tika atvēlēta dažādām mazpazīstamām interneta vietnēm. Šie resursi 2021. gadā bija pateicīga vieta mērķētas dezinformācijas un melu izplatīšanai par Latvijas valsts iestādēm vai Latvijas amatpersonām, kuru lēmumi un īstenojamā politika neatbilda Kremļa pasaules redzējumam. Šādam mērķim, piemēram, kalpojusi angļu valodas interneta vietne “balticword.com”, kuras satura veidotāji slēpjas aiz pseidonīmiem, piemēram,

¹¹ D. Kiseļovs ES sankciju sarakstā tika iekļauts 2014. gada 21. martā. Eiropas Savienības Padomes īstenošanas regulā 2022/398 D. Kiseļovs tiek raksturots viena no centrālajām personām Krievijas valdības propagandā, ar ko tiek atbalstīta Krievijas spēku izvietošana Ukrainā.

“Vairis Godmanis” un “Viktors Domburs”, un kas sistemātiski izplata Latviju un NATO sabiedrotās valstīs diskreditējošu informāciju.

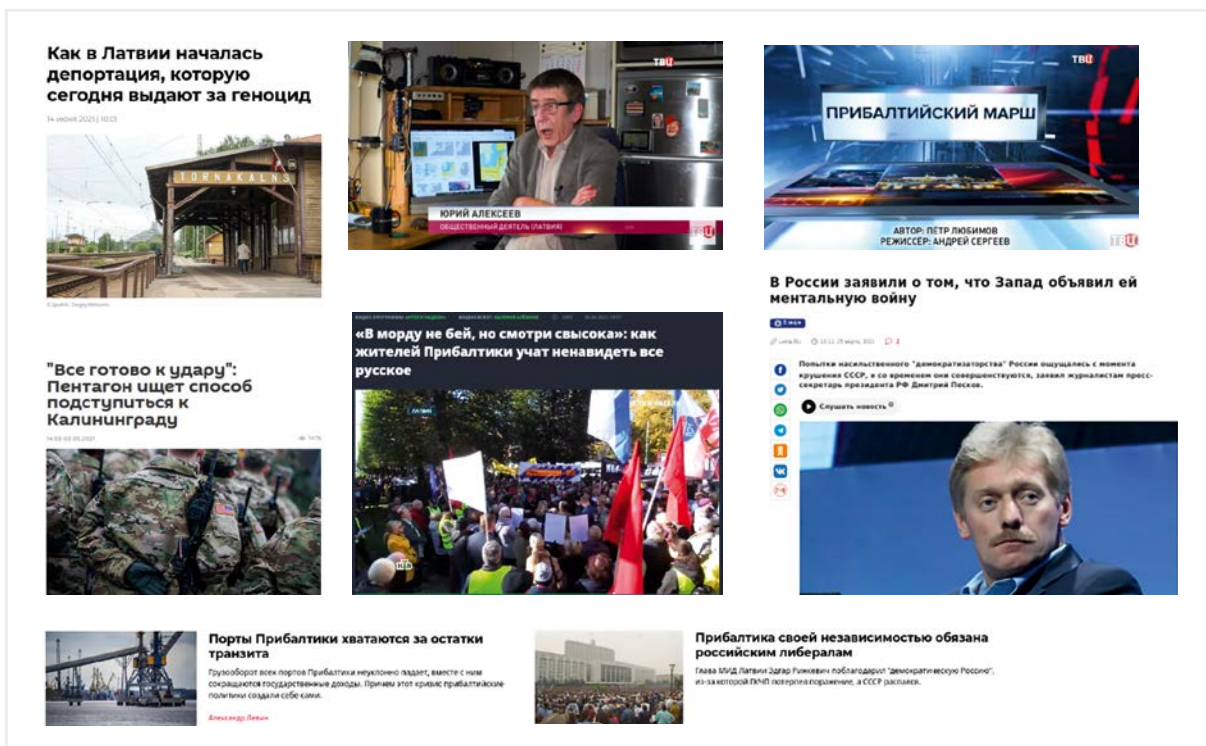
Kā liecina VDD veiktā analīze, aizvadītajā gadā Krievijas informatīvās ietekmes centienu arhitektūrā līdzās pret Latvijas iedzīvotājiem vērstajām masveidīgajām propagandas aktivitātēm īpaša loma bija atvēlēta informācijas operācijām. Par informācijas operāciju organizēšanu un īstenošanu bija atbildīgas ar Krievijas specdienestiem saistītas personas. VDD vērtējumā atšķirībā no Kremļa propagandas aktivitātēm, kuru primārais mērķis bija uzturēt Krievijas ģeopolitiskajām interesēm atbilstošu vēstījumu nemitīgu un masveidīgu klātbūtni Latvijas informatīvajā telpā, Krievijas informācijas operācijas galvenokārt bija vērstas pret konkrētām personām vai organizācijām, kuru aktivitātes neatbilda Kremļa pasaules redzējumam. Krievijas informācijas operāciju uzdevums bija mērķa diskreditēšana, kas tika izvēsta, izmantojot dezinformāciju, melus un savvērestības teorijas. Informācijas operāciju realizēšanai tika izmantotas specifiskas interneta vietnes vai sociālās tīklošanās platformas. Tajās tika “iedēstīta” dezinformācija, kuru tālāk savā saturā lietoja Kremļa informatīvās ietekmes centienos tradicionāli izmantotie informācijas resursi.

Krievijas informācijas operāciju plānotājiem un realizētājiem lieti noder sociālās tīklošanās platformu piedāvātās informācijas izplatīšanas metodes, kas ļauj

nodot sabiedriskajam patēriņam un izplatīšanai klaju dezinformāciju un melus. 2021. gadā VDD identificēja gadījumu, kad savulaik no Latvijas izraidītais Krievijas “diplomāts” Dmitrijs Jermolajevs sociālās tīklošanās platformā “Facebook” publicēja dezinformāciju, kas vēlāk tika “atražota” Krievijas informatīvās ietekmes centienos izmantotajos informācijas resursos (skat. infografikā “Krievijas informācijas operācija Zemessardzes apmelošanai” 28. lpp.). Tāpat Krievijas informācijas operācijās tika izmantota arī Krievijas tautiešu politikas aktivistu viedokļu apmaiņas vietne “imhoclub.lv”, kur, piemēram, 2021. gada maijā, nolūkā diskreditēt Latviju tika izplatīta dezinformācija par norisēm Rīgā saistībā ar Baltkrievijas karoga noņemšanu pasaules čempionāta hokejā laikā.

Kremļa pasaules redzējuma konstruēšana

Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu kopumu arī 2021. gadā veidoja gan aktivitātes, kas bija tieši vērstas pret Latvijas sabiedrību, galvenokārt krievu valodas mediju patērētājiem, gan aktivitātes, kas primāri bija mērķētas auditorijai Krievijā, bet kuru rezultātā izplatītie vēstījumi nonāca arī Latvijas informatīvajā telpā. VDD analīze liecina par vairākiem Kremlim pērn būtiskiem tematiskajiem blokiem, kuru aprakstīšanai un izplatīšanai tika izmantoti visi Krievijai pieejamie informācijas resursi.

Ekrānuzņēmumi no interneta vietnēm “lv.sputniknews.ru”, “bb.lv”, “ntv.ru”, “tvc.ru” un “lv.baltnews.com”.

KRIEVIJAS INFORMĀCIJAS OPERĀCIJA ZEMESSARDZES APMELOŠANAI

1. POSMS

Dimitry Yermolaev
10 September at 23:47 · 🌐

Свастика на знаменах латвийского Земессардзе (это своеобразное официальное ополчение при армии)
Это студенческий батальон Земессардзе
Фоточка отсюда:
<https://www.facebook.com/.../pcb.../1713373522193592>

Dezinformācijas publicēšana

2021. gada 10. septembrī sociālās tīklošanās platformā “Facebook” Dmitrijs Jermolajevs publicē ierakstu, apgalvojot, ka Latvijas Zemessardzes studentu bataljona simbolikā esot atveidota svastika.

2. POSMS

На знамени студенческого отряда латвийского ополчения «Земессардзе» нашли свастику

Пользователи соцсетей обнаружили, что знамя студенческого батальона латвийского государственного ополчения «Земессардзе» украшено свастикой.

РАДИО SPUTNIK

В мире

На флаге молодежного отряда Нацгвардии Латвии обнаружили свастику

В Латвии на флаге молодежного воинизированного батальона заметили свастику

3. POSMS

На флаге молодежного отряда Нацгвардии Латвии обнаружили свастику

12 Сентября 2021

МОСКВА, 12 сентября. Пользователи Сети обнаружили стилизованную свастику на знамени студенческого отряда латвийской Нацгвардии Земессардзе, пишет портал EADaily.

Латвийские журналисты обратили внимание, что у Земессардзе несколько батальонов с символикой, напоминающей одну из эмблем Третьего рейха. Они не используют избранный своей нацисткой — черную свастику в белом круге на белом фоне — в действительности его использование запрещено в законных случаях на своем флаге.

На флаге молодежного отряда Нацгвардии Латвии обнаружили свастику

11 сентября 2021, 09:00

На флаге молодежного отряда Нацгвардии Латвии обнаружили свастику

МОСКВА, 11 сентября. Пользователи Сети обнаружили стилизованную свастику на знамени студенческого отряда латвийской Нацгвардии Земессардзе, пишет портал EADaily.

Латвийские журналисты обратили внимание, что у Земессардзе несколько батальонов с символикой, напоминающей одну из эмблем Третьего рейха. Они не используют избранный своей нацисткой — черную свастику в белом круге на белом фоне — в действительности его использование запрещено в законных случаях на своем флаге.

Dezinformācijas pavairošana un tālāka manipulēšana

D. Jermolajeva safabricētais stāsts par svastiku Zemessardzes studentu bataljona simbolikā tiek izmantots dažādu krievu valodā rakstošu viltus ziņu interneta vietņu saturā, piemēram, “bigpot. news” un “news2world.net”. Šajos materiālos jau tiek skaidrots, ka arī “Latvijas žurnālisti” pievērsuši uzmanību, ka “vairāku Zemessardzes bataljonu simbolika atgādina vienu no Trešā reiha emblēmām”.

D. Jermolajeva ieraksts tiek izdzēsts, tā funkcija – aizsākt dezinformāciju – ir realizēta.

Dezinformācijas izplatīšana

2021. gada 12. septembrī Krievijas interneta vietnē “easily.com” un “Rossiya Segodnya” finansētajā radio “Sputnik” interneta vietnē tiek ievietoti materiāli ar D. Jermolajeva publicēto dezinformāciju par Latvijas Zemessardzes bataljona simbolikā “atrasto” svastiku.

Dezinformācijas materiālos nav atsauces uz D. Jermolajevu, bet gan uz “sociālo tīklu lietotājiem”. Dezinformāciju komentē prokremliskie aktīvisti, “Sputnik” Latvijai paredzētās versijas saturs veidotāji Vladimiris Lindermans un Vladimiris Dorofejevs.

V. Lindermans komentē, ka svastika Latvijas Zemessardzes bataljona simbolikā izvēlēta apzināti, jo “gandrīz vai pusi no Viktora Arāja zonderkomandas veidoja studenti”.

Pirmkārt, atbilstoši Kremļa pasaules redzējumam pašreizējā starptautiskā sistēma ir netaisna un nelegitīma, tā iemieso Rietumu uzspiestu kārtību. Krievijas valsts iestāžu un amatpersonu publiskie paziņojumi tika konstruēti ar mērķi veidot priekšstatu par Krieviju kā pasaules lielvaru, kurai ir tiesības izvirzīt teritoriālas pretenzijas pret savām kaimiņvalstīm, tās pārveidot par savu ietekmes zonu vai buferzonu, kas atrastos Kremļa kontrolē.

Otrkārt, Kremļa pasaules redzējumā Krievija ir apdraudēta. ASV un NATO vadībā Krieviju ir "aplenkušas" naidīgi noskaņotas valstis, kuru dēļ Krievija ir spiesta reaģēt uz pieaugošu militāro apdraudējumu, NATO "tuvošanos" tās robežām un rietumnieku centieniem ieraut Krieviju militārā konfliktā. Tādējādi Krievijas propagandas kampaņās un informācijas operācijās tika konstruēta versija par to, ka Krieviju šķietami nemitīgi apdraud "ārējais ienaidnieks" – agresīvā NATO. Šādas saturiskās konstrukcijas primārais mērķis bija konsolidēt Krievijas sabiedrību, veidot lojalitāti Kremlim un attaisnot Krievijas militārās kampaņas citās valstīs, tostarp Ukrainā.

Treškārt, Kremļa pasaules redzējumā būtisku sastāvdaļu veido interpretācijas par "krievu zemju" apvienošanu un vēršanos pret krievu tiesību pārkāpumiem citās valstīs. Šīs interpretācijas pamatošanai Krievijas agresīvās ārpolitikas propagandas mērķiem izmantotie informācijas resursi izplatīja vēstījumus par krievu tiesību it kā apspiešanu Baltijas valstīs, kā arī vēršanos

pret krievu valodu, kultūru un tradīcijām. Šie izdomātie vēstījumi savukārt tika izmantoti kā "pierādījumi", lai Kremlis attaisnotu iejaukšanos to valstu iekšējās lietās, ko tas uzskata par savu ietekmes zonu.

Ceturtkārt, Kremļa pasaules redzējuma stiprināšanā aizvien nozīmīgāka vieta tiek atvēlēta vēstījumiem un interpretācijām, kas sekmē Krievijas vēstures politikas mērķu realizēšanu. VDD analīze liecina, ka aizvadītajā gadā ar pieaugošu intensitāti tika izplatīti vēstījumi, kuru mērķis bija veidot versiju par Latviju kā valsti, kurā it kā atdzimst fašisms, tiek attaisnoti nacistiskā režīma noziedznieki un norisinās mērķtiecīgi pasākumi vēstures pārrakstīšanai un PSRS "sasniegumu" nomelnošanai.

Piektkārt, Kremļa pasaules redzējumā neiztiek bez vēstījumiem, kuru mērķis ir konstruēt versiju par "labo Krieviju", kas ir vērsta uz miera, stabilitātes un drošības garantēšanu, ar kuru sadarbojoties valstis var piedzīvot strauju ekonomisko izaugsmi un kas arī vēsturiski ir devusi neatsveramu ieguldījumu pasaules ekonomiskajā, zinātniskajā un akadēmiskajā potenciālā. Aizvadītajā gadā šādi vēstījumi mērķtiecīgi tika salāgoti ar saturiskajām konstrukcijām, kas vērstas uz to, lai Latvijas informatīvajā telpā nostiprinātu interpretācijas par to, ka pēc PSRS sabrukuma Latvija ir piedzīvojusi labklājības kritumu, ka iestāšanās ES un NATO nav nodrošinājusi iedzīvotāju gaidīto izaugsmi un galu galā Latvija ir kļuvusi par neizdevušos un nelaimīgu valsti.

BALKKRIEVIJAS ORGANIZĒTĀS MIGRANTU PLŪSMAS LIETOJUMS PROPAGANDAS VAJADŽĪBĀM

2021. gada 23. maijā, “Ryanair” lidmašīnai atrodoties Baltkrievijas gaisa telpā, režīma iestādes panāca tās piespiedu nolaišanos Minskas Nacionālajā lidostā, kur Baltkrievijas varas iestādes arestēja divus reisa pasažierus – opozīcijas aktivistu un žurnālistu Romānu Protaseviču un viņa draudzeni Sofiju Sapegu.

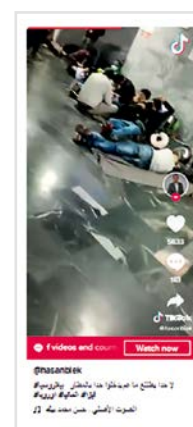
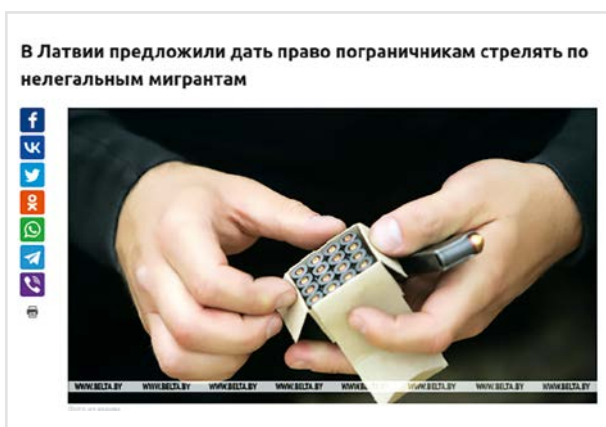

Pēc Baltkrievijas režīma veiktās “Ryanair” lidmašīnas nosēdināšanas ES Padome paziņoja par turpmākām sankcijām pret Baltkrievijas valdības locekļiem un atbalstītājiem, kā arī Baltkrievijas valsts uzņēmumiem.

➤ **“Rayanair” lidmašīnas nosēdināšana**
2021. gada 23. maijs

➤ **ES paziņo par sankciju ieviešanu**
2021. gada 25. maijs

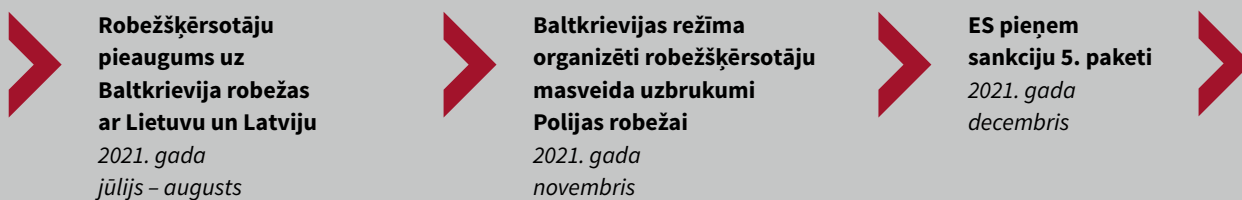
➤ **A. Lukašenko draud ES**
2021. gada maijs – jūlijs

Pēc A. Lukašenko draudiem pārpludināt ES ar kontrabandistiem, narkotikām un migrantiem, Baltkrievijas varas iestādes un režīma propagandas kanāli izplatīja ziņas par Baltkrieviju kā vārtiem uz Eiropu. Baltkrievija atviegloja vīzas saņemšanas procedūru Tuvo Austrumu, Āzijas un Āfrikas valstu pilsoņiem, reklamēja ceļojumus uz Baltkrieviju. Vienlaikus Baltkrievijas režīma propaganda izplatīja versijas, ka Polija un Baltijas valstis “necilvēcīgi” izturas pret bēgļiem un neievēro starptautiskās saistības patvērumu meklētāju uzņemšanai. Tika izplatīta sagrozīta informācija par Latvijas robežsargiem, apgalvojot, ka tiem varētu tikt dotas pilnvaras šaut uz migrantiem.

Reaģējot uz ziņām par jaunu ES sankciju paketi, A. Lukašenko režīms iedarbināja propagandas mašīnēriju. Viņš vairākkārt pauda publiskus draudus, ka pārpludinās ES ar narkotikām un migrantiem. A. Lukašenko režīma propaganda apgalvoja, ka Baltkrievija gadiem “sargājusi” ES no migrantiem un tagad “nepateicīgie” un “nedraudzīgie” Rietumi samaksās par to attieksmi pret A. Lukašenko.

Aizvadītā gada otrajā pusē Baltkrievijas dienesti migrantus regulāri transportēja un virzīja uz neizsargātākajiem robežas ar Poliju, Lietuvu un Latviju posmiem, kā arī izsniedza instrumentus robežas infrastruktūras bojāšanai. Neskatoties uz vairākkārtējiem neveiksmīgiem robežšķersošanas mēģinājumiem, migrantiem bija liegts doties atpakaļ uz Minsku un izceļot uz mītnes valstīm. Arī paši ārvalstnieki bija gatavi ilgstoši uzturēties pierobežas teritorijā, gaidot izdevīgāku brīdi atkārtotiem mēģinājumiem. Lai panāktu ilgstošu robežpārkāpēju aktivitāti un pret Latviju vērstu cilvēktiesību organizāciju nosodījumu, Baltkrievija propagandas un dezinformācijas kampaņās tika konstruēta versija par A. Lukašenko kā “gādīgu” līderi, kuram rūp “nelaimē nonākušu” cilvēku likteņi. Dezinformācijas kampaņās tika iesaistīti arī Krievijas televīzijas kanāli un interneta vietnes, kā arī prokremļskie aktīvisti, kuri attiecīgus vēstījumus izplatīja tiešsaistes platformās.

Izmantoti ekrānuzņēmumi no Svatlanas Cihanovskas padomnieka Franaka Vjačorkas ieraksta mikroblogošanas vietnē “Twitter”, “The Financial Times” interneta vietnē “ft.com” publicēta raksta, interneta vietnēs “vesti.ru”, “ria.ru” un “mk.ru” materiāliem, raidsabiedrības “BBC” interneta vietnē “bbc.com” publicēta video materiāla, video koplietošanas platformā “TikTok” publicētiem video materiāliem, video koplietošanas platformā “YouTube” publicēta “BBC” ziņu materiāla par notiekošo uz Polijas un Baltkrievijas robežas un interneta vietnē “belta.by” ievietotiem rakstiem.

4.2.

ĶĪNAS INFORMATĪVĀS ĪTEKMES CENTIENI

2021. gadā Latvijas informatīvajā telpā līdzās Krievijas agresīvās ārpolitikas masveidīgajai propagandai un pret Latviju un tās sabiedrotajiem vērstajām informācijas operācijām bija identificējama arī Ķīnas informatīvā ietekme.

Līdzīgi kā 2020. gadā, arī pērn Ķīnas informatīvās ietekmes centienus veidoja tās ārpolitikas mērķiem atbilstošu vēstījumu sistemātiska izplatīšana un mērķtiecīgas sadarbības veidošana ar Latvijas mediju un akadēmiskās vides pārstāvjiem nolūkā tos izmantot kā Ķīnas politisko, ekonomisko un zinātnisko ietekmi veicinošus, noderīgus “viedokļa līderus”. Nozīmīga loma minētajos Ķīnas ietekmes centienos bija šīs valsts diplomātiskajam korpusam Latvijā.

Citu valstu pieredze liecina, ka savas ietekmes vairošanai Ķīna izmanto arī dažādas nevalstiskās organizācijas. Starptautiskajā mediju vidē Ķīnas intereses aktīvi pārstāv Visķīnas žurnālistu asociācija (angļu valodā – *All-China Journalists Association*), kas mēģina veidot attiecības ar citu valstu žurnālistu intereses pārstāvošajām biedrībām. Viens no šādas sadarbības mērķiem var būt arī regulāra informācijas un datu nodrošināšana Visķīnas žurnālistu asociācijai par attiecīgās valsts mediju vidi un tās aktīvākajiem dalībniekiem, kā arī citiem jautājumiem, kas var būt svarīgi Ķīnas ārpolitikas mērķu realizēšanā, tajā skaitā panākt Ķīnas pozitīva tēla nostiprināšanos citu valstu sabiedrībās.

Ekrānuzņēmumi no interneta vietnēs “lv.sputniknews.ru” un “lv.baltnews.com” publicētiem rakstiem.

Ķīnas informatīvās ietekmes centienus raksturo arī agresīva vērsšanās pret tās ārpolitikas un ģeopolitikas mērķiem neatbilstošas informācijas izplatību. Ķīna un ar to saistītie subjekti tiešā veidā cenšas ietekmēt izplatīto saturu un pieprasīt sev netīkamas informācijas

izņemšanu no attiecīgā medija. VDD vērtējumā šādi centieni atstāj negatīvu ietekmi uz mediju vidi kā demokrātijas vienu no stūrakmeņiem, un tie ir pretrunā Latvijas informatīvās telpas un nacionālās drošības interesēm.

VDD veiktā analīze liecina, ka Ķīnas ārpolitikas mērķiem atbilstoši vēstījumi tika izmantoti vairākos Krievijas finansētajos un Kremlī atbalstītajos informācijas resursos. Minētais skaidrojams ar to, ka gan Maskavas, gan Pekinas pasaules redzējumā Rietumi un Latvija kā to sastāvdaļa ir “pretinieks”, kura pozīcijas nepieciešams vājināt arī ar informatīvās ietekmes instrumentiem. Latvijas informatīvajā telpā izvērstajās Ķīnas ietekmes aktivitātēs Ķīna aizvien mērķtiecīgāk tika uzdots par reģiona un starptautiskās politiskās sistēmas “stabilizētāju”, kā arī nozīmīgu politisko un ekonomisko “spēlētāju”. Tāpat līdzīgi kā 2020. gadā, arī pērn Ķīnas informatīvās ietekmes pasākumi lielā mērā bija pakārtoti šīs valsts centieniem veidot tās pozitīvu tēlu, kas cieta saistībā ar Covid-19 pandēmijas izplatīšanos.

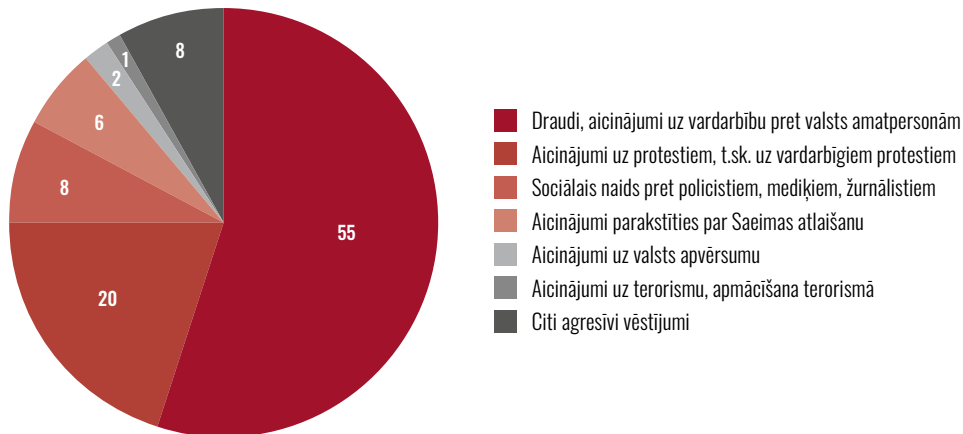
4.3.

DEZINFORMĀCIJAS UN SAZVĒRESTĪBAS TEORIJU IZPLATĪBA

Apdraudējums Latvijas informatīvajai telpai aizvadītajā gadā izrietēja arī no dezinformācijas un sazvērētības teoriju mērķtiecīgas izplatīšanas un lietojuma manipulēšanai ar sabiedrisko domu. VDD veiktā analīze liecina, ka dezinformācijas un sazvērētību teoriju mērķtiecīga izplatīšana bija saistīta ne tikai ar Latvijai nedraudzīgu valstu informatīvās ietekmes aktivitātēm, bet arī ar atsevišķu vietējo personu merkantiliem un populistiskiem centieniem audzēt savu politisko kapitālu pirms 2022. gada Saeimas vēlēšanām.

Dezinformācijas sistemātiska klātbūtne Latvijas informatīvajai telpai īpaši aktuāla kļuva līdz ar Covid-19 pandēmijas sākšanos, bet savu kulmināciju sasniedza 2021. gadā. Dezinformācijas apjoma pieauguma rezultātā palielinājās tādu komentāru izplatība sociālās tīklošanās platformas “Facebook” publiskajā segmentā, kas saturēja vardarbīgus un agresīvus vēstījumus. VDD identificētais liecina, ka sociālās tīklošanās vietnēs plaši tika publicēti agresīvi ieraksti, kuros galvenokārt bija pausta neapmierinātība ar Covid-19 pandēmijas izraisītajām pārmaiņām un sarežģījumiem ikdienas dzīvē. Lielākā daļa agresīvo ierakstu bija vērsti pret valsts institūcijām un to amatpersonām. VDD fiksētie komentāri saturēja gan verbālas rupjības, gan draudus nodarīt amatpersonām kaitējumu un aicinājumus izmantot pret tām vardarbību.

Agresīvo komentāru vēstījumi (%)

Tāpat, kā liecina VDD fiksētie dati, aizvadītajā gadā sociālās tīklošanās platformās izplatītās dezinformācijas un sazvērestības teoriju apmērs atstāja negatīvu ietekmi uz demokrātijas pamatā esošajām dažādu iedzīvotāju grupu publiskajām diskusijām par politiskajām, sabiedriskajām un ekonomiskajām norisēm. VDD identificēja vairākus gadījumus, kad sabiedrības locekļu diskusijas par dažādiem aktuāliem notikumiem, tajā skaitā valstī noteiktajiem sabiedriskās dzīves ierobežojumiem Covid-19 izplatības mazināšanai, sistemātiski tika papildītas ar agresīviem un uz vardarbību vērstiem ierakstiem, kuru mērķis bija vairot protesta un neapmierinātības sentimentu sabiedrībā. Tāpat tika fiksēti vairāki komentāri, kuru publicētāji aicināja piedalīties vai organizēt protesta akcijas pret valstī noteiktajiem Covid-19 ierobežojumiem, tajā

skaitā aicinot uz vardarbīgiem protestiem un masu nekārtībām. Tika identificēti gadījumi, kad komentētāji draudēja vai aicināja uz vardarbības izmantošanu pret Valsts policiju, mediķiem, žurnālistiem.

Konstatējot interneta vidē paustus draudus nodarīt kaitējumu, tajā skaitā izmantot vardarbību, vairākos gadījumos VDD veica situācijas apzināšanu un potenciālā apdraudējuma novēršanu. Kopš 2020. gada nogales, kad strauji pieauga agresīvu komentāru daudzums, VDD ir pārbaudījis vairākus tūkstošus dažādās interneta platformās publicētu komentāru, veicot pārrunas un izsakot brīdinājumu vairākiem simtiem personu. VDD atgādina, ka par vardarbību un draudiem izmantot vardarbību mūsu valstī ir paredzēta kriminālatbildība.

05

EKONOMISKĀ DROŠĪBA

Reaģējot uz Krievijas iebrukumu Ukrainā šā gada sākumā, starptautiskā sabiedrība noteica Krievijai līdz šim nepieredzētas finanšu un ekonomiskās sankcijas. Virkne starptautisko uzņēmumu pārtrauca savu darbību Krievijā. Sankciju rezultātā Krievija ir nonākusi starptautiskā izolācijā. Negatīvu ietekmi uz Latvijas ekonomisko drošību Krievijas un Baltkrievijas agresīvā ārpolitika neizbēgami atstāja vēl pirms Ukrainas kara sākuma.

Šajos apstākļos VDD pievērsa īpašu uzmanību notiekošajiem procesiem Latvijas finanšu sektorā, enerģētikā un tranzīta nozarē ar mērķi laikus identificēt potenciālo apdraudējumu šiem Latvijas tautsaimniecībai nozīmīgajiem sektoriem. Tāpat Latvijas ekonomisko drošību pērn negatīvi ietekmēja Covid-19 pandēmija.

Finanšu sektorā lielākie izaicinājumi bija saistīti ar jau iepriekšējos gados uzsākto strukturālo pārmaiņu nostiprināšanu, kā arī to risku mazināšanu, kas izrietēja no atsevišķu personu ļaunprātīgiem mēģinājumiem izmantot Latvijas finanšu sektoru savās interesēs, tajā skaitā darot pieejamus finanšu līdzekļus personām, pret kurām ES ir noteikusi finanšu sankcijas. Ņemot vērā Baltkrievijas autoritārā līdera A. Lukašenko režīma aizvien izvērsto cilvēktiesību pārkāpumus, kā arī hibrīduzbrukumu Polijas, Lietuvas un Latvijas robežām, ES paplašināja to Baltkrievijas personu skaitu, pret kurām noteiktas finanšu sankcijas. Līdz ar to atbilstoši savai kompetencei VDD īstenoja pasākumus, lai nodrošinātu ES noteikto sankciju ievērošanu.

Līdzīgi kā iepriekš, arī 2021. gadā VDD turpināja veikt to ārvalstu investoru pārbaudes, kuri apmaiņā pret investīcijām Latvijas tautsaimniecībā pretendēja uz termiņuzturēšanās vai pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kā arī izvērtēja uzņēmumu patiesā labuma guvējus un to iesaisti darījumos, kas skāra nacionālās drošības intereses. Neskatoties uz to, ka prasības, lai saņemtu termiņuzturēšanās atļauju apmaiņā pret investīcijām (turpmāk – TUA), ir kļuvušas stingrākas, salīdzinājumā ar 2020. gadu, pērn palielinājās to ārvalstnieku skaits, kuri šīs programmas ietvaros vēlējās saņemt atļauju uzturēties Latvijā.

5.1.

FINANŠU DROŠĪBA

Kā liecina VDD analīze, aizvadītajā gadā Latvijas finanšu drošību lielā mērā ietekmēja gan iepriekš noteiktās sankcijas pret Krievijas amatpersonām un valsts varai pietuvinātām privātpersonām, gan starptautisko sankciju pastiprināšana pret Baltkrieviju saistībā ar A. Lukašenko režīma izvērstajiem cilvēktiesību pārkāpumiem Baltkrievijā un īstenoto hibrīduzbrukumu Polijas, Lietuvas un Latvijas robežām, izmantojot nelegāli ieceļot ES iecerējušos ārvalstniekus.

Sankciju režīma izmaiņas ietekmēja noskaņojumu finanšu sektorā un atsaucās uz tautsaimniecības finansēšanas dinamiku. Uzņēmēju centieni saglabāt sadarbību ar sankciju skartajām valstīm turpināja radīt spriedzi finanšu sektorā, apgrūtinot finanšu pakalpojumu pieejamību arī pārējai ekonomikai. Tāpat sankciju subjekti centās apiet noteiktās sankcijas, maskējot finanšu darījumus un patiesā labuma guvējus. Vienlaikus VDD vērtējumā iepriekšējos gados mērķtiecīgi virzītās finanšu sektora strukturālās izmaiņas ir būtiski uzlabojušas tā spējas pārvaldīt sankciju riskus un novērst finanšu noziegumus.

Aizvadītajā gadā galvenie izaicinājumi Latvijas finanšu sektoram bija saistīti ar efektīvu risku pārvaldības kultūras stiprināšanu un ievērošanu pēc tam, kad 2021. gadā ES pastiprināja sankcijas pret Baltkrieviju un tās amatpersonām. Tāpat sankcijas pret Baltkrievijas fiziskām un juridiskām personām 2021. gadā pastiprināja NATO dalībvalstis ASV, Kanāda un Lielbritānija. Šīs sankcijas ir saistošas Latvijas finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, kā arī tiek ievērotas publiskā sektora iepirkumos. Tādējādi būtiski tika ierobežotas Baltkrievijas tautsaimniecībai nozīmīgu uzņēmumu sadarbības iespējas ar ES.

Starptautiskām sankcijām tika pakļautas Baltkrievijas izpildvarai pietuvinātas personas un to kontrolē esoši uzņēmumi, kas ir līdzatbildīgi par cilvēktiesību pārkāpumiem un ir būtisks Baltkrievijas autoritārā režīma ieņēmumu avots. Sankcijas tika vērstas pret tabakas, naftas un ķīmisko produktu tirdzniecības un pārvadājumu jomu, kā arī dubultās pielietojamības preču un tādu iekārtu, materiālu un tehnoloģisko līdzekļu eksportu, kas var tikt izmantoti represiju veikšanai pret Baltkrievijas iedzīvotājiem. Ierobežojumi tika noteikti arī pret Baltkrievijas gaisa pārvadātājiem, faktiski liedzot tiem izmantot ES teritoriju un gaisa telpu. Vienlaikus sankciju normatīvais regulējums iekļāva pārejas periodu, ļaujot komersantiem pabeigt iepriekš noslēgtu līgumu izpildi, kā arī saglabāja iespēju turpināt atsevišķu Baltkrievijas izcelsmes preču importu. Saskaņā ar ES pieņemtajām sankcijām finanšu iestādēm tika liegts atļaut pieeju finanšu līdzekļiem un saimnieciskajiem resursiem konkrētām personām, tostarp Baltkrievijas autoritārajam līderim A. Lukašenko un viņa tiešā vai netiešā kontrolē esošiem uzņēmumiem vai citiem juridiskiem veidojumiem.

Aizvadītajā gadā bankas kļuva piesardzīgākas un biežāk atteicās no paaugstināta riska klientu apkalpošanas, kas norāda uz finanšu sektora risku pārvaldības kultūras uzlabošanu. Arī risku pārvaldīšanas izmaksas pieauga, tāpēc bankas rūpīgāk vērtēja, vai darījuma un klienta riska pārvaldīšanai nepieciešamo resursu apjoms ir samērīgs ar bankas plānoto ienesīgumu, līdzās pastāvot arī reputācijas riskiem. Savukārt citos sektoros strādājošu atsevišķu uzņēmēju darbībās varēja novērot salīdzinoši nekritisku pieeju, turpinot sadarbību ar darījumu partneriem, kas tieši vai pastarpināti varētu būt saistīti ar sankcijām pakļautajām personām. VDD atgādina, ka finanšu līdzekļu vai saimniecisko resursu nodrošināšana personām, kuras atrodas ES sankciju sarakstā, ir noziegums, par ko paredzēta kriminālatbildība.

VDD SADARBĪBA AR CITĀM INSTITŪCIJĀM STARPTAUTISKO SANKCIJU JOMĀ

Aizvadītajā gadā būtiski pieauga VDD no bankām saņemto ziņojumu skaits par ES sankciju iespējamiem pārkāpšanas gadījumiem vai mēģinājumiem pārkāpt pret Baltkrieviju vērstās sankcijas. Lielākā daļa ziņojumu bija par norēķiniem ar uzņēmumiem, kas atrodas sankciju subjekta A. Lukašenko netiešā kontrolē, vai par precēm un pakalpojumiem, uz kuriem nav attiecināmi sankciju regulējumā noteiktie līguma spēkā stāšanās termiņa vai atsevišķu produktu izņēmumi.

2021. gadā VDD kopumā saņēma 122 ziņojumus (salīdzinājumam, 2020. gadā – 13 ziņojumus) par ES un ANO, kā arī par NATO dalībvalstu, tostarp ASV, noteikto sankciju iespējamu pārkāpšanu vai sankciju pārkāpšanas mēģinājumiem.

Ziņojumu skaits ievērojami pieauga 2021. gada otrajā pusgadā (saņemti 105 ziņojumi) pēc tam, kad 2021. gada 21. un 24. jūnijā ES apstiprināja ceturto sankciju kopumu pret Baltkrieviju, sankciju sarakstā iekļaujot 78 Baltkrievijas fiziskas personas un astoņas juridiskās vienības, kā arī nosakot mērķētās ekonomiskās sankcijas – tirdzniecības ierobežojumus naftas produktiem, kālija hlorīdam (“potašs”) un precēm, ko izmanto tabakas izstrādājumu ražošanai.

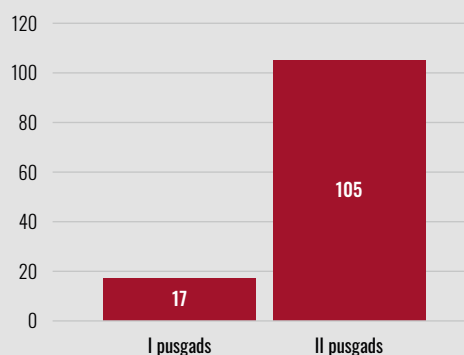
Aizvadītajā gadā VDD saņēma ziņojumus galvenokārt no kredītiestādēm, kā arī no valsts iestādēm un privātā sektora (Latvijā reģistrēto uzņēmumu) pārstāvjiem. Viens ziņojums par starptautisko sankciju iespējamu apiešanu tika saņemts no Finanšu izlūkošanas dienesta.

Kredītiestādes pamatā ziņoja par konstatētajiem netiešiem sankciju pārkāpšanas mēģinājumiem, proti, par atteikumu izpildīt maksājumu vai par iesaldētiem finanšu līdzekļiem, kuru iniciētājs vai saņēmējs ir uzņēmums, kas, iespējams, atrodas sankciju subjekta kontrolē. Divos gadījumos ziņojumi no kredītiestādēm bija par tiešu sankciju pārkāpšanas mēģinājumu, proti, maksājuma iniciētājs vai saņēmējs bija sankciju sarakstā iekļauta fiziska persona vai uzņēmums.

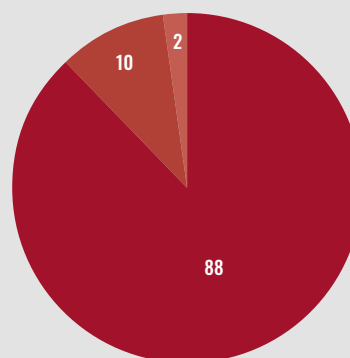
VDD saņemtie ziņojumi no valsts iestādēm un privātā sektora bija gan par iespējamiem finanšu ierobežojumu pārkāpumiem, gan par preču aprites ierobežojumu pārkāpumiem.

VDD izvērtēja atsevišķi katru saņemto ziņojumu par iespējamajiem starptautisko sankciju pārkāpumiem. Reaģējot uz saņemtajiem ziņojumiem, kuros tika saskatīti turpmāki potenciālie sankciju pārkāpšanas riski, VDD veica pārrunas ar personām, brīdinot tās par atbildību, kas draud par sankciju pārkāpšanu.

VDD saņemto ziņojumu skaits 2021. gadā

VDD saņemto ziņojumu skaita sadalījums pēc ziņotāja (%)

- Kredītiestādes
- Valsts iestādes
- Citi (privātais sektors)

5.2.

TRANZĪTS

Tranzīta nozares darbību aizvadītājā gadā turpināja ietekmēt Covid-19 pandēmija. No vienas puses, nozare izjuta pandēmijas sekas, kas izpaudās kā nevienmērīga ekonomiskās vides attīstības dinamika, radot sarežģījumus arī preču piegāžu ķēdēs. Tāpat atsevišķās transporta kompānijās un tranzīta nozares uzņēmumos bija nepietiekama vakcinācijas aptvere, kas īslaicīgi ietekmēja nozares darbību. No otras puses, Covid-19 pandēmijas ietekmē Latvijā un arī citur pasaulē turpinājās strauja e-komercijas attīstība, kas nodrošināja pieprasījumu gan pēc loģistikas pakalpojumiem, gan aviācijas kravu, gan autotransporta pārvadājumiem.

Tranzīta nozares, īpaši lielo ostu un dzelzceļa darbību, ietekmēja arī sarežģītā drošības situācija reģionā, kas izrietēja no Krievijas agresīvajām ārpolitikas ambīcijām un Baltkrievijas īstenotā hibriduzbrukuma pret kaimiņvalstīm, kā rezultātā pret to tika pastiprinātas starptautiskās sankcijas. VDD rīcībā esošās informācijas analīze liecina, ka atsevišķiem tranzīta nozares uzņēmumiem neskaidrā sadarbības perspektīva ar Krieviju un īpaši Baltkrieviju lika adaptēties šai situācijai, saprotot, ka kravu apjomi būs mazāki, bet to struktūra – svārstīga, turklāt konkurence arvien pieaug. Vairāki tranzīta nozares uzņēmēji veiksmīgi pielāgojās apstākļiem, taču bija arī uzņēmēji, kuri bija gatavi iesaistīties augsta riska darījumos ar starptautiskajām sankcijām pakļautiem subjektiem, tādā veidā riskējot pārkāpt Krimināllikumu, kā arī apdraudot savu uzņēmējdarbību un Latvijas valsts reputāciju.

Ekrānu uzņēmums no interneta vietnē "edzl.lv" ievietotas projekta "Rail Baltica" vizualizācijas ar Rīgas Centrālās dzelzceļa stacijas gaidāmo dizainu.

Lielo ostu darbībā pozitīvas tendences bija novērojamas kravas prāmju satiksmē un ro-ro kravu dinamikā Ventspils un Liepājas ostās. VDD vērtējumā šis, kā arī

rūpniecības uzņēmumu piesaiste ostas teritorijām, vienlaikus mazinot ostu atkarību no energoresursu un minerālmēslu kravu pārkraušanas, ir viens no transporta nozares virzieniem, kas sevī ietver nozīmīgu attīstības potenciālu.

Aizvadītajā gadā turpinājās darbs pie Eiropas standarta dzelzceļa līnijas projekta "Rail Baltica" attīstības, kam ir būtiska loma ne tikai Latvijas, bet arī citu reģiona valstu ekonomiskajā izaugsmē un drošībā. Šajā Latvijai stratēģiski svarīgajā projektā tika panākts redzams progress, un pie vairākiem tā elementiem Rīgā tika uzsākti būvdarbi. VDD atbilstoši savai kompetencei turpināja sekot līdzi projekta attīstībai un procesiem, kas saistīti ar tā drošu realizēšanu.

5.3.

ENERĢĒTISKĀ DROŠĪBA

Latvijas enerģētisko drošību 2021. gadā ietekmēja globālie tirgus procesi, kā rezultātā tika piedzīvotas rekordaugstas dabasgāzes un elektroenerģijas cenas.

Augstās dabasgāzes un elektroenerģijas cenas izraisīja gan apkures tarifu, gan ražošanas izmaksu pieaugumu, kā ietekmē palielinājās arī preču un pakalpojumu cenas. Šie faktori veicināja sabiedrības sociālo noslaņošanu, īpaši negatīvi ietekmējot sociāli mazāk aizsargātāko sabiedrības daļu. VDD analīze liecina, ka energoresursu cenu kāpums veicināja arī neapmierinātību un protesta noskaņojuma pieaugumu noteiktā sabiedrības daļā. Šo situāciju savās interesēs centās izmantot dažādas protesta kustības, kā arī populistiski spēki, uzsākot gatavošanos priekšvēlēšanu kampaņām pirms 2022. gada Saeimas vēlēšanām.

Ņemot vērā aktuālās tendences dabasgāzes tirgū, kur 2021. gada otrajā pusē bija novērojams rekordaugsts resursu sadārdzinājums, VDD vērtējumā elektroenerģijas ražošana, izmantojot alternatīvus ražošanas veidus, ilgtermiņā Latvijai varētu palīdzēt risināt elektroenerģijas deficīta problēmu. Šajā kontekstā nozīmīgs faktors ir ES virzība uz būtisku siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanu, dalībvalstīs līdz 2050. gadam panākot klimatneitralitāti. Atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšana enerģijas ražošanā var samazināt Latvijas atkarību no energoresursu importa.

VDD vērtējumā aizvadītajā gadā saglabājās neskaidrība par Baltijas valstu vienoto pieeju elektroenerģijas tirdzniecībā ar trešajām valstīm. Baltijas valstīm ir svarīgi turpināt kopīgi virzīties uz elektrotīklu sinhronizāciju ar pārējām Rietumeiropas valstīm. Elektroenerģijas tirdzniecība ar trešajām valstīm ir stratēģisks nacionālās

drošības jautājums. Šajā jautājumā Latvijai ir jāatrod līdzsvars starp valsts enerģētiskās drošības interesēm, saglabājot iespēju elektroenerģijas tirdzniecībai ar trešajām valstīm, un Baltijas valstu stratēģisko mērķi panākt savu elektroenerģijas tīklu atdalīšanu no BRELL¹² enerģētiskā loka, lai pievienotos kopējam Rietumeiropas elektroenerģijas tīklam.

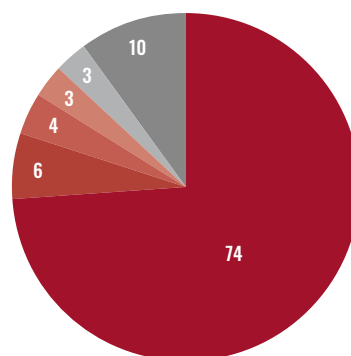
5.4.

INVESTORU PĀRBAUDE

Viens no VDD pienākumiem Latvijas ekonomiskās drošības aizsardzībai ir to ārvalstnieku pārbaudes, kuri apmaiņā pret investīcijām Latvijas tautsaimniecībā pretendē uz TUA atbilstoši Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 28., 29., 30. un 31. punktam. Līdz ar to arī aizvadītajā gadā VDD atbilstoši savai kompetencei vērtēja šo personu potenciāli radītos riskus un darbības ietekmi uz nacionālo drošību, kā arī sniedza atzinumus Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei (turpmāk – PMLP).

Aizvadītajā gadā VDD kopumā pārbaudīja **1148** personas, tajā skaitā viņu ģimenes locekļus – laulātos un nepilngadīgos bērnus, kas TUA pieprasīja apmaiņā pret investīcijām. **781** persona TUA uz šā pamata pieprasīja atkārtoti. Savukārt pirmo reizi uz TUA apmaiņā pret investīcijām pretendēja **367** personas.

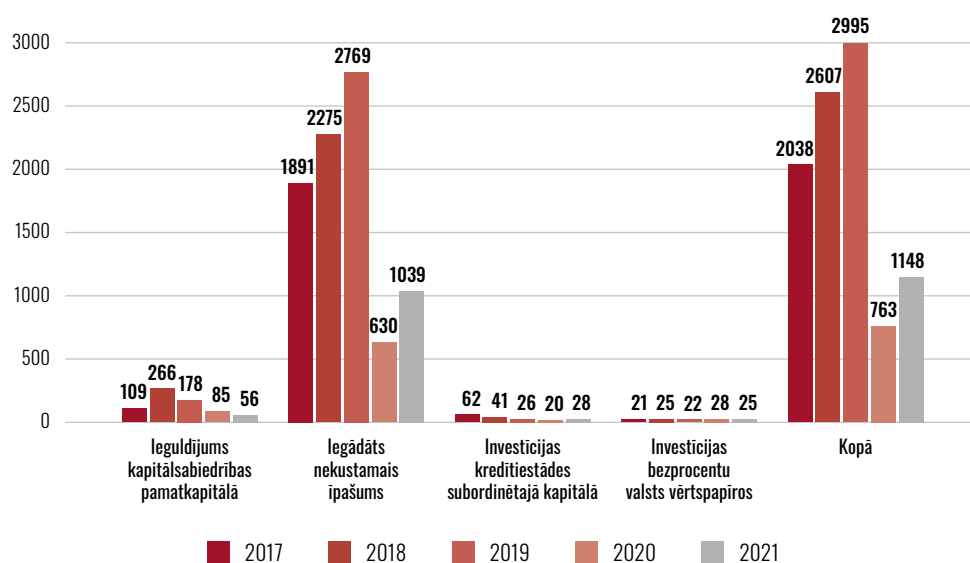
TUA pieprasītāju sadalījums pa valstīm (%)

■ Krievija ■ Kazahstāna ■ Uzbekistāna
■ Ukraina ■ Baltkrievija ■ Citas

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2021. gadā lielākā interese bija iegūt TUA, pamatojoties uz Latvijā iegādātu nekustamo īpašumu. Pērn tādas bija **1039** personas jeb 90% no visiem TUA pretendentiem. Ievērojami mazāka interese bija no ārvalstu investoriem, kuri uz TUA pretendēja apmaiņā pret ieguldījumiem kapitālsabiedrībās (**56** personas), bet vēl mazāka interese – no investoriem, kuri grāsījās ieguldīt kredītiestāžu subordinētajā kapitālā (**28** personas) vai valsts bezprocentu vērtspapīros (**25** personas).

TUA pieprasītāju dinamika un sadalījums pēc investīciju veida

¹² BRELL enerģētiskais loks ir veidots, pamatojoties uz Baltkrievijas, Krievijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas kopīgi parakstītu līgumu par visu šo valstu elektrotīklu darbības savstarpējo sinhronizāciju un darbību vienotā režīmā.

Pārlicinošs vairākums no visiem pārbaudītajiem TUA pretendentiem – **849** personas – bija Krievijas pilsoņi. Ievērojami mazāk TUA pieprasītāju bija Ukrainas (**75**), Kazahstānas (**42**), Uzbekistānas (**38**) un Baltkrievijas (**34**) pilsoņi. Jāatzīmē, ka interese par TUA saņemšanu apmaiņā pret investīcijām bija arī **29** personām no valstīm ar teroristu grupējumu paaugstinātu klātbūtni vai citiem ar terorismu saistītiem riskiem (turpmāk – terorisma riska valstis).

Tāpat VDD pārbaudīja **342** personas, tajā skaitā viņu ģimenes locekļus, kuri iepriekš bija ieguvuši TUA uz investīciju pamata, bet tagad pieprasīja pastāvīgo uzturēšanās atļauju (turpmāk – PUA).

Arī pērn, līdzīgi iepriekšējiem gadiem, VDD cieši sadarbojās ar PMLP, lai uzlabotu TUA pretendentu pārbaūžu mehānismu. Piemēram, prasot iesniegt papildu dokumentus padziļinātas pārbaudes veikšanai gadījumos, kad konstatēti riska faktori. Atteikšanās iesniegt pieprasītos dokumentus vairākos gadījumos beidzās ar TUA anulēšanu vai atteikumu. Aizvadītajā gadā PMLP, konsultējoties ar VDD, atteica TUA izsniegšanu 24 personām.

5.5.

BALKKRIEVIJAS PILSOŅU PĀRBAUDES

Baltkrievijas režīmam turpinot palielināt spiedienu uz valsts pilsonisko sabiedrību, kā rezultātā Baltkrievijā ievērojami pasliktinājās cilvēktiesību situācija un uzņēmējdarbības vide, aizvadītajā gadā pieauga tādu šīs valsts pilsoņu skaits, kuri tā dēvētās patvēruma

programmas ietvaros pieteicās ilgtermiņa vīzas saņemšanai iecelšanai Latvijā.

Minētās programmas ietvaros vīzai varēja pieteikties Baltkrievijas pilsoņi, kuriem draudēja briesmas dzīvībai vai veselībai, kuri Baltkrieviju bija izvēlējušies pamest bailēs no potenciālas vajāšanas vai bija paiduši vēlmi no Baltkrievijas uz Latviju pārcelt savu uzņēmējdarbību. Sadarbojoties ar Latvijas vēstniecību Baltkrievijā un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru, VDD izvērtēja Baltkrievijas pilsoņu pieteikumus, kuri minētās programmas ietvaros bija pieteikušies ilgtermiņa vīzai iecelšanai Latvijā. Aizvadītajā gadā VDD saņēma informāciju par 427 personām, kuras vēlējās saņemt ilgtermiņa vīzu iecelšanai Latvijā, pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem. Salīdzinājumā ar 2020. gadu, šādu personu skaits gandrīz trīskāršojās.

Izvērtējot šādas personas, VDD ņēma vērā vīzu pieteikumu pamatotību, kā arī potenciālus riskus, ka šī programma varētu tikt izmantota ļaunprātīgi, tajā skaitā ārvalstu specdienestu interesēs. Vairumā gadījumu VDD sniedza pozitīvu atbildi par personas atbilstību vīzas saņemšanai. Vienlaikus vairākos gadījumos VDD īstenoja papildu pasākumus personu pārbaudei, un vienā gadījumā tika sniegts arī negatīva rakstura atzinums saistībā ar programmas negodprātīgu izmantošanu un potenciālu apdraudējumu Latvijas nacionālās drošības interesēm.

VDD saņemtā informācija par vīzu pieteikumiem šīs programmas ietvaros liecina, ka aizvadītajā gadā interesi par pārcelšanos uz Latviju demonstrēja visdažādāko profesiju pārstāvji, tajā skaitā privātajā sektorā strādājošas personas, uzņēmēji, mazkvalificēta darba veicēji, kā arī bezdarbnieki.

06

PRETERRORISMS

Aizvadītajā gadā teroristi turpināja radīt draudus Eiropas valstu drošībai. Lai gan islāmistu teroristu grupējumiem *Daesh* un *Al-Qaeda* nebija pietiekamu kaujas spēju un resursu uzbrukumu plānošanai ārpus to tiešās darbības teritorijām, tie turpināja izplatīt propagandas materiālus interneta vidē – galvenokārt sociālās tīklošanās vietnēs un tiešās saziņas aplikācijās, lai iedvesmotu Eiropā dzīvojošos islāmistus iesaistīties teroristiskās aktivitātēs.

Terora aktu īstenošanai teroristi galvenokārt izmantoja vienkāršas metodes, piemēram, uzbrukumus ar nažiem. Izņēmums bija terora akts Lielbritānijā, kurā tika izmantots improvizētais spridzeklis. Papildus islāmistu teroristu radītajam apdraudējumam, Eiropa pērn saskārās ar galēji labējo ekstrēmistu radīto draudu pieaugumu. Drošības dienesti Rietumeiropas valstīs aizvadītajā gadā identificēja un novērsa vairākus šīs ideoloģijas pārstāvju plānotus teroristiskus uzbrukumus etniskajām minoritātēm.

Latvijā terorisma draudu līmenis saglabājas zems. VDD turpināja iegūt informāciju par personām ar radikalizācijas pazīmēm, kā arī veica pasākumus, lai novērstu šādu personu iesaistīšanos vardarbīgās aktivitātēs.

Dienests koordinēja pretterorisma sistēmā iesaistīto institūciju veiktos preventīvos pasākumus pretterorisma jomā, kā arī īstenoja aktivitātes institūciju reaģēšanas spēju un sadarbības stiprināšanai. Tāpat turpinājās darbs terorisma riska objektu – gan kritiskās infrastruktūras, gan cilvēku masveida pulcēšanās vietu – drošības uzraudzības un stiprināšanas jomā, kā arī tika uzturēta sprāgstvielu prekursoru kontaktpunkta darbība.

Aizvadītajā gadā VDD sadarbībā ar citām pretterorisma sistēmā iesaistītajām institūcijām izstrādāja visaptverošu Latvijas pretterorisma stratēģiju 2021. – 2026. gadam.

6.1.

TERORISMA DRAUDU SITUĀCIJA EIROPĀ

Aizvadītajā gadā islāmistu teroristi Vācijā, Francijā un Lielbritānijā veica četrus terora aktus, un tie visi bija maza mēroga uzbrukumi. Papildus tam Eiropas valstu varas iestādēm izdevās novērst 18 plānotus uzbrukumus (11 islāmistu, kā arī septiņus – citu

vardarbību attaisnojošu ideoloģiju pārstāvju). Aizvadītajā gadā Eiropā notika ievērojami mazāks teroristu uzbrukumu skaits nekā 2020. gadā, tomēr novērsto uzbrukumu skaits saglabājās līdzīgs iepriekšējos gados konstatētajam. Aizvadītajā gadā

Eiropā nenotika neviens plaša mēroga terora akts. Teroristu aktivitātes mazināšanos daļēji var skaidrot ar ierobežojumiem, kas pērn tika ieviesti, lai mazinātu Covid-19 izplatību.

Bruņoto konfliktu zonās (Sīrijā, Irākā, Afganistānā, Pakistānā, Jemenā, Ēģiptē, Libijā, Alžīrijā, Mali, Nigērijā, Somālijā, Mozambikā un Filipīnās) bāzēto teroristu grupējumu galvenā uzmanība bija vērsta uz lokālu mērķu sasniegšanu – kontroles iegūšanu pār teritoriju un kaujas spēju paaugstināšanu. Pērn netika konstatēta ārvalstīs bāzēto teroristu grupējumu kaujinieku sagatavošana iesūtīšanai Eiropā ar mērķi veikt teroristiskus uzbrukumus. Konfliktu zonās esošie teroristu grupējumi savos propagandas materiālos aicināja atbalstītājus veikt uzbrukumus pēc pašu iniciatīvas. Līdz ar to uzbrukumus Eiropā galvenokārt veica pašmāju teroristi¹³ un imigranti, tostarp patvēruma meklētāji. Plānot un veikt terora aktus šādas personas pamudina tieši teroristu grupējumu *Daesh* un *Al-Qaeda* izplatītajos propagandas materiālos sludinātā ideoloģija. Šie materiāli arī

Teroristu uzbrukumi Eiropā

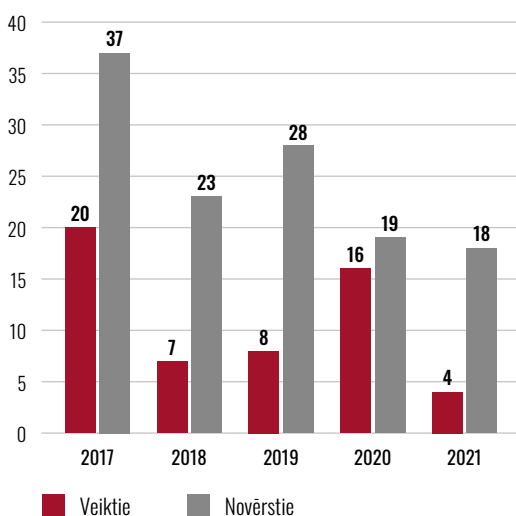

Foto: Freepik.com

¹³ Pašmāju teroristi – personas, kuras ir dzimušas, augušas un pašlaik dzīvo Eiropā.

aizvadītajā gadā bija brīvi pieejami internetā, un Eiropā dzīvojošie teroristu grupējumu atbalstītāji tos turpināja izplatīt arī sociālās tīklošanās vietnēs un tiešās saziņas aplikācijās.

Aizvadītajā gadā atsevišķās valstīs terorisma draudus turpināja radīt arī labējie ekstrēmisti. Šī ideoloģiskā virziena radītos draudus apliecina četri labējo ekstrēmistu plānoti uzbrukumi, kurus Eiropas valstu drošības dienestiem izdevās novērst uzbrukuma sagatavošanas stadijā.

Civiliedzīvotāji masveida pulcēšanās vietās un tiesībsargāšanas iestāžu amatpersonas arī pērn bija divi galvenie islāmistu teroristu uzbrukuma mērķi. Papildus tam viens uzbrukums bija vērstas pret parlamenta deputātu. Savukārt labējie ekstrēmisti turpināja plānot uzbrukumus pret dažādu etnisko minoritāšu pārstāvjiem.

Uzbrukumu veikšanai teroristi pamatā turpināja izmantot vienkāršas darbības metodes. Trijos no četriem notikušajiem uzbrukumiem tika izmantoti dažāda veida asi priekšmeti, bet vienā gadījumā – improvizēts spridzeklis. Jāatzīmē, ka šis bija pirmais gadījums kopš 2019. gada maija, kad Eiropas valstīs terora akta veikšanai tika izmantots spridzeklis.

VDD prognozes liecina, ka Eiropas valstīs saglabāsies liels skaits radikāli noskaņotu personu, kuras būs gatavas iesaistīties teroristisku uzbrukumu veikšanā gan pēc pašu iniciatīvas, gan arī saziņā ar teroristu grupām. Teroristu propagandas materiālu pieejamība interneta vidē saglabāsies kā riska faktors, kā iespaidā Eiropā dzīvojošie teroristu grupējumu atbalstītāji var nolemt veikt teroristiska rakstura uzbrukumus. Nozīmīgas izmaiņas terorisma draudu situācijā Eiropas valstīs 2022. gadā nav paredzamas.

Foto: Freepik.com

6.2.

TERORISMA DRAUDU TENDENCES LATVIJĀ

2021. gadā Latvijā terorisma draudu līmenis saglabājās zems. Latvijā nenotika teroristiski uzbrukumi, bet viens terora akts tika novērsts. VDD aizturēja personu, kura ilgstoši bija vākusi materiālus un instrukcijas par dažāda veida terora aktu īstenošanu un, atbilstoši VDD izmeklēšanas gaitā iegūtajai informācijai, bija gatavojusies veikt terora aktu.¹⁴

Pērn Latvijā netika konstatēti ārvalstu teroristu centieni veikt uzbrukumus Latvijas teritorijā. Galvenos terorisma draudus Latvijā turpināja radīt atsevišķu iedzīvotāju iespējama radikalizācija un pievēršanās vardarbīgam ekstrēmismam.

Tāpat terorisma riskus radīja Baltkrievijas uzsāktā hibrīdkara sekas. Kaimiņvalsts mākslīgi radītās migrācijas plūsmas rezultātā Latvijā nonāca vairāki simti trešo valstu pilsoņu, galvenokārt no Tuvo Austrumu valstīm.

VDD rīcībā esošā informācija šobrīd neliecina par iespējamām izmaiņām terorisma draudu situācijā Latvijā, un var prognozēt, ka arī 2022. gadā terorisma draudu līmenis saglabāsies zems. Galvenos terorisma draudus arī turpmāk radīs dažādi radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma riski. Savukārt Baltkrievijas īstenotā hibrīdkara ietekme uz terorisma draudiem visticamāk mazināsies, izņemot gadījumu, ja migrācijas plūsma ievērojami pieaugs.

6.3.

RADIKALIZĀCIJAS NOVĒRŠANAS PASĀKUMI

Aizvadītajā gadā VDD turpināja iegūt informāciju par personām ar radikalizācijas pazīmēm un veikt pasākumus, lai novērstu dienesta redzeslokā nonākušo personu potenciālu iesaistīšanos vardarbīgās aktivitātēs. Tā kā terora akti citās valstīs tiek īstenoti tieši radikalizācijas jeb vardarbību attaisnojošas ideoloģijas pieņemšanas rezultātā, viens no dienesta prioritārajiem darba virzieniem pretterorisma jomā arī pērn saglabājās identificēto riska personu aktivitāšu uzraudzīšana ar mērķi konstatēt un novērst iespējamus terorisma draudus pēc iespējas agrīnākā stadijā.

¹⁴ Plašāk par VDD izmeklēto kriminālprocesu – pārskata nodaļā par konstitucionālās iekārtas aizsardzību, apakšnodaļā “Ekstrēmisms un radikālisms, paramilitāras organizācijas” – 23. lpp.

2021. gadā savu darbu turpināja arī VDD vadītā radikalizācijas novēršanas darba grupa "Prevent"¹⁵. Tās sastāvā darbojas pārstāvji no valsts un pašvaldību institūcijām, kuru amatpersonas, veicot savus profesionālos ikdienas pienākumus, nonāk saskarē ar sabiedrības grupām, kas visvairāk ir pakļautas radikalizācijas riskiem.

Aizvadītajā gadā notika četras darba grupas sanāksmes, kuru laikā tika analizētas radikalizācijas tendences Eiropā un Latvijā, radikalizācijas risku mazināšanas pasākumi tai pakļauto personu un grupu vidēs. Īpaša uzmanība 2021. gadā tika pievērsta ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu radikalizācijas novēršanas pasākumiem un institūciju sadarbībai šajā jomā.

Viens no "Prevent" galvenajiem darba virzieniem arī aizvadītajā gadā bija apmācību un semināru organizēšana. "Prevent" izveidotās sadarbības ietvaros VDD eksperti vairāku valsts pārvaldes iestāžu amatpersonām sniedza informāciju par radikalizācijas pazīmēm un novēršanas pasākumiem.

6.4.

PREVENTĪVIE PASĀKUMI

Pērn VDD izstrādātajā Latvijas pretterorisma stratēģijā ir raksturota terorisma draudu situācija pasaulē, Eiropā un Latvijā, kā arī definēti prioritārie darbības virzieni pretterorisma jomā turpmākajiem gadiem. Stratēģijā ir definēti septiņi būtiskākie Latvijas pretterorisma sistēmas darbības virzieni: 1) starptautiskā sadarbība, 2) radikalizācijas un vardarbīga ekstrēmisma novēršana, 3) teroristu rīcības brīvības ierobežošana, 4) terorisma riska objektu aizsardzības pilnveidošana, 5) normatīvo aktu un pretterorisma plānu pilnveidošana, 6) pretterorisma pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju gatavības pilnveidošana un 7) sabiedrības līdzdalības veicināšana. Stratēģija tika izstrādāta, balstoties uz aktuālo terorisma draudu tendenču analīzi un dienesta prognozēm par drošības situāciju Latvijā un Eiropā tuvāko gadu laikā. Tāpat izstrādes gaitā tika ņemti vērā gan starptautisko organizāciju (ANO, ES u.c.), gan citu Eiropas un pasaules valstu izstrādātajās pretterorisma stratēģijās iekļautie principi.

Pērn VDD turpināja koordinēt pretterorisma preventīvos pasākumus nacionālā līmenī, uzturot regulāru sadarbību ar valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī citiem subjektiem. 2021. gadā VDD organizēja vairākas Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes sanāksmes, kuru mērķis, līdzīgi kā citus gadus, bija ar dažādas nozares pārstāvošo institūciju ekspertiem analizēt aktuālās terorisma draudu tendences Eiropā un Latvijā, informēt par VDD paveikto un plānotajām aktivitātēm pretterorisma jomā, kā arī sniegt priekšlikumus pretterorisma sistēmas attīstībai. Sanāksmēs tika vērtēta arī Covid-19 pandēmijas radīto sarežģīto apstākļu ietekme uz radikalizācijas tendencēm, jo paaugstinātā spriedze atsevišķās sabiedrības grupās aizvadītajā gadā veicināja ekstrēmu viedokļu izplatīšanos.

Tāpat turpinājās sadarbība ar Nacionālajā pretterorisma plānā iekļautajām institūcijām, organizējot institūciju apziņošanas pārbaudes, lai pārliecinātos par to gatavību terorisma draudu pieauguma gadījumā ieviest Nacionālajā pretterorisma plānā paredzētos pasākumus. Lai veicinātu sadarbības partneru izpratni par pretterorisma jomu, VDD aizvadītajā gadā organizēja apmācības gan valsts un pašvaldību iestāžu, gan terorisma riska objektu pārstāvjiem.

Terorisma draudu tendences Eiropā un pasaulē liecina, ka teroristu uzbrukumos aizvien retāk tiek izmantotas sprāgstvielas un improvizētās sprāgstierīces. Šī tendence ir skaidrojama ar to, ka ES kopējās cīņas pret terorismu ietvaros rezultātus ir nesusi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2019/1148 (2019. gada 20. jūnijs)¹⁶ par sprāgstvielu prekursoru¹⁷ tirdzniecību un lietošanu ieviešana un tajā paredzēto darbību īstenošana. Saskaņā ar šo Regulu visās ES dalībvalstīs jau vairākus gadus darbojas nacionālie kontaktpunkti, kas nodrošina informācijas apmaiņu ar sprāgstvielu prekursoru aprītē iesaistītajiem komersantiem un nodrošina institūciju koordinētu rīcību aizdomīgu darījumu ar sprāgstvielu prekursoriem gadījumā. Latvijā kā nacionālais kontaktpunkts ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem ar sprāgstvielu prekursoriem ir noteikts VDD.

VDD aizvadītajā gadā turpināja sadarbību gan ar tiem prekursoru tirdzniecībā iesaistītajiem komersantiem, ar kuriem sadarbība izveidota iepriekšējos gados, gan arī apzināja jaunus, kas savu darbību ir uzsākuši nesen. VDD izplatīja informāciju par jaunajiem noteikumiem, nodrošināja konsultācijas par neskaidriem

¹⁵ Starpinstitūciju darba grupu "Prevent" 2019. gadā izveidoja VDD Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome, kura pārrauga grupas darbību.

¹⁶ Pilns nosaukums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2019/1148 (2019. gada 20. jūnijs) par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1907/2006 un atceļ Regulu (ES) Nr. 98/2013.

¹⁷ Sprāgstvielu prekursori – vielas un vielu maisījumi, kas potenciāli var tikt izmantoti sprāgstvielu nelikumīgai izgatavošanai, lai gan tiek tirgoti pavisam citiem mērķiem, piemēram, izmantošanai lauksaimniecībā, būvniecībā vai farmācijā.

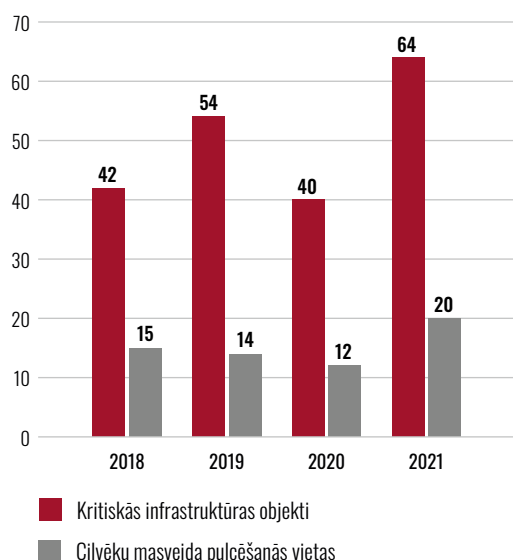
jautājumiem, kā arī organizēja informatīvu semināru par prekursoru aprites drošības uzlabošanu. Papildus, ņemot vērā Regulas noteiktās izmaiņas sprāgstvielu prekursoru aprites kontroles jomā, VDD izstrādāja grozījumus Ministra kabineta noteikumos, kas regulē ziņošanas par sprāgstvielu prekursoriem kārtību.¹⁸

6.5.

TERORISMA RISKA OBJEKTU DROŠĪBAS STIPRINĀŠANA

Aizvadītajā gadā VDD turpināja īstenot pasākumus terorisma riska objektu drošības līmeņa paaugstināšanai. Ņemot vērā terorisma draudu tendences Eiropā, par terorisma riska objektiem ir uzskatāmi kritiskās infrastruktūras objekti¹⁹ un cilvēku masveida pulcēšanās vietas. VDD sadarbībā ar abām pārējām valsts drošības iestādēm uzrauga, lai terorisma riska objektos būtu nodrošinātas atbilstošas drošības sistēmas un fiziskās drošības pasākumi, kā arī sniedz rekomendācijas šo objektu drošības līmeņa paaugstināšanai. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, dienests arī pērn veica kritiskās infrastruktūras objektu kopuma pārskatīšanu, no tā atsevišķus objektus izslēdzot, kā arī iekļaujot jaunus objektus.

VDD apsektie terorisma riska objekti

Covid-19 pandēmija un ārkārtējās situācijas izsludināšana būtiski neietekmēja VDD darbu terorisma riska objektu drošības jomā. Aizvadītajā gadā dienests apsekoja **64** kritiskās infrastruktūras objektus, izvērtējot ieviestos drošības pasākumus un to īstenošanas efektivitāti, iekšējās drošības procedūras un plānus rīcībai ārkārtas situācijās. **21** gadījumā VDD sniedza rekomendācijas fiziskās drošības režīma pilnveidošanai. Papildus visiem objektiem tika izplatītas VDD izstrādātās rekomendācijas rīcībai ārkārtas situācijās. Tāpat aizvadītajā gadā dienests apsekoja **20** cilvēku masveida pulcēšanās vietas. Sešos gadījumos dienests sniedza rekomendācijas fiziskās drošības pasākumu pilnveidošanai šajos objektos. Arī **25** cilvēku masveida pulcēšanās objektiem tika izplatītas VDD rekomendācijas rīcībai ārkārtas situācijās.

VDD turpināja savas kompetences ietvaros izvērtēt un apstiprināt potenciālās par drošību atbildīgās personas terorisma riska objektos, kā arī pārbaudīja komersantu pārstāvjus, kuriem kādu darbu veikšanai vai pakalpojumu nodrošināšanai bija nepieciešams iekļūt kritiskās infrastruktūras objektu ierobežotās piekļuves zonās. Papildus VDD terorisma riska objektos veica apziņošanas pārbaudes, lai pārliecinātos par to spēju reaģēt krīzes apstākļos.

6.6.

REAGĒŠANĀS PASĀKUMU PILNVEIDOŠANA UN PRETTERORISMA MĀCĪBAS

Aizvadītajā gadā VDD pārskatīja vairākus normatīvos aktus, kas nosaka institūciju rīcību un savstarpējo sadarbību teroristiska apdraudējuma gadījumā.

Dienests pārskatīja un atbilstoši jaunākajām terorisma draudu tendencēm pilnveidoja tipveida reaģēšanas plānus "Kuģis"²⁰, "Lidmašīna"²¹ un "Objekts"²², kuri aizvadītā gada septembrī tika apstiprināti Ministru kabinetā. Šie plāni ir nepieciešami, lai nodrošinātu saskaņotu un efektīvu pretterorisma pasākumos iesaistīto dienestu reaģēšanu ķīlnieku sagūstīšanas vai objekta sagrābšanas gadījumā atkarībā no notikumu norises vietas.

¹⁸ MK 2021. gada 11. februāra noteikumi Nr. 95 "Kārtība, kādā ziņo par sprāgstvielu prekursoriem".

¹⁹ Kritiskā infrastruktūra ir Latvijas Republikā izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas un pakalpojumi, kuri ir būtiski svarīgu sabiedrības funkciju īstenošanas, kā arī cilvēku veselības aizsardzības, drošības, ekonomiskās vai sociālās labklājības nodrošināšanai un kuru iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu valsts un sabiedrības pamatfunkciju īstenošanu. (Nacionālā drošības likuma 22.2. pants.)

²⁰ 2021. gada 7. septembra MK rīkojums Nr. 641 "Rīcības plāns kuģu, ostu un otas iekārtu apdraudējuma gadījumā (Pretterorisma plāns "Kuģis")".

²¹ 2021. gada 7. septembra MK rīkojums Nr. 640 "Rīcības plāns civilās aviācijas gaisa kuģu un objektu apdraudējuma gadījumā (Pretterorisma plāns "Lidmašīna")".

²² 2021. gada 7. septembra MK rīkojums Nr. 638 "Rīcības plāns sauszemes objektu apdraudējuma gadījumā (Pretterorisma plāns "Objekts")".

Pretterorisma plāns "Objekts" paredz rīcību gadījumā, kad apdraudējums vērsts pret sauszemes objektiem; "Kuģis" nosaka reaģēšanu kuģu, ostu un ostas iekārtu apdraudējuma gadījumos; savukārt "Lidmašīna" – reaģēšanu civilās aviācijas gaisa kuģu un objektu apdraudējumu gadījumā.

Papildus VDD 2021. gadā izstrādāja jaunu reaģēšanas plānu "Pūlis"²³ gadījumiem, ja teroristiska rakstura uzbrukums noticis cilvēku masveida pulcēšanās vietā. Arī šo plānu valdība apstiprināja aizvadītā gada septembrī. Dienests to izstrādāja, reaģējot uz teroristu tendenci par uzbrukuma mērķiem izraudzīties publiskas vietas, kur pulcējas liels skaits potenciālo upuru. Plānam par pamatu izmantotas VDD jau 2018. gadā izstrādātās vadlīnijas atbildīgo dienestu rīcībai gadījumos, ja teroristisks uzbrukums noticis cilvēku masveida pulcēšanās vietā. Minētās vadlīnijas vairākkārt tikušas pārbaudītas VDD organizētajās pretterorisma mācībās un, ņemot vērā gūtos secinājumus, atbilstoši pilnveidotas.

Tāpat VDD aizvadītajā gadā pilnveidoja Ministru kabineta instrukciju gadījumiem, ja pret Latvijas kuģiem vai valstspiederīgajiem tiek vērsti teroristiska vai pirātiska rakstura apdraudējumi²⁴, precizējot gan nacionālos, gan starptautiskos sadarbības mehānismus. Valdība instrukciju apstiprināja aizvadītā gada novembrī.

Covid-19 pandēmija un saslimstības mazināšanai ieviestie pulcēšanās ierobežojumi VDD 2021. gadā liedza organizēt ikgadējās nacionāla līmeņa pretterorisma mācības ar pilna spēka izvēršanu, taču VDD turpināja veikt cita veida pasākumus atbildīgo dienestu personāla reaģēšanas gatavības paaugstināšanai dažādu teroristisku apdraudējumu gadījumā.

2021. gada rudenī VDD organizēja informatīvu semināru un galda mācības operatīvo dienestu Vidzemes reģiona struktūrvienību pārstāvjiem. Seminārā operatīvo dienestu pārstāvjiem tika sniegta informācija par preventīvajiem un reaģēšanas pasākumiem, bet mācībās tika modelēta dienestu rīcība, notiekot teroristiskam uzbrukumam publiskā vietā. Arī 2022. gadā ir paredzēti informatīvie semināri un apmācības operatīvo dienestu reģionālo struktūrvienību personālam.

6.7.

ĀRVALSTNIEKU IECEĻŠANAS KONTROLE

VDD aizvadītajā gadā turpināja atbilstoši savai kompetencei vērtēt vīzu un uzturēšanās atļauju pieprasītājus no terorisma riska valstīm²⁵, lai nepieļautu ar teroristu grupām saistītu vai radikāli noskaņotu ārvalstnieku ieceļošanu Latvijā. Saistībā ar Baltkrievijas režīma organizēto hibrīduzbrukumu VDD pērn intensīvi iesaistījās Latvijas robežu nelegāli šķērsojošo trešo valstu pilsoņu pārbaudēs, kuri Latvijā lūdza patvērumu.

Baltkrievijas veiktā hibrīduzbrukuma dēļ Latvijā strauji pieauga robežpārkāpēju skaits no terorisma riska valstīm, galvenokārt Irākas, kurā darbojas vairākas islāmistu teroristu grupas. Pastāvēja risks, ka patvēruma meklētāju piesegā Latvijā var mēģināt ieceļot personas, kuras ir saistītas ar islāmistu teroristu grupām. Lai novērstu iespējamus draudus Latvijas un ES drošībai, VDD veica padziļinātas Latvijas robežu nelegāli šķērsojošo personu pārbaudes ar mērķi izvērtēt to radītos riskus valsts un sabiedrības drošībai. Šo pārbaudu veikšanā VDD sadarbojās ar citām Latvijas valsts drošības iestādēm un tiesībsargāšanas iestādēm, kā arī ārvalstu partneru dienestiem. Atsevišķām identificētām personām, pastāvot aizdomām par to radītiem terorisma riskiem, VDD lūdza piemērot aizturēšanu.

Foto: Freepik.com

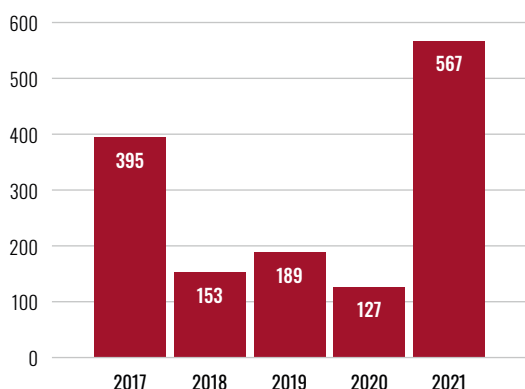
²³ 2021. gada 7. septembra MK rīkojums Nr. 639 "Rīcības plāns teroristisku uzbrukumu gadījumā (Pretterorisma plāns "Pūlis")".

²⁴ 2021. gada 16. novembra MK instrukcija Nr.11 "Instrukcija par rīcību gadījumos, ja pret Latvijas kuģiem vai valstspiederīgajiem starptautiskajos vai citu valstu ūdeņos tiek vērsti teroristiska vai pirātiska rakstura apdraudējumi".

²⁵ Terorisma riska valstu saraksts atrodams Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumos Nr. 554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi".

Aizvadītajā gadā saistībā ar Baltkrievijas organizēto nelegālo robežšķērsotāju plūsmu VDD darba apjoms šajā jomā būtiski pieauga. Ja 2020. gadā VDD pārbaudīja **127** Latvijā patvērumu lūgušas personas, tad 2021. gadā pārbaūžu skaits sasniedza **567**. Pārbaūžu rezultātā, konstatējot būtiskus riska faktorus, VDD **11** gadījumos rosināja atteikt patvēruma piešķiršanu.

Patvēruma meklētāju pārbaūžu dinamika VDD

Tāpat pērn VDD izvērtēja **1259** pieteikumus kopumā **1504** trešo valstu pilsoņu ielūgumu un izsaukumu apstiprināšanai, kas nepieciešami, lai ārvalstnieki varētu pieprasīt vīzu ieceļošanai vai uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā. Tāpat dienests izvērtēja **599** ārvalstnieku pieteikumus vīzai un **703** personu pieteikumus uzturēšanās atļaujai.

Aizvadītajā gadā veikto vīzu pretendentu pārbaūžu rezultātā VDD **93** gadījumos rosināja atteikt vīzas izsniegšanu, bet **51** gadījumā – sniedza specifiskus norādījumus vīzas apstiprināšanai, piemēram, samazināt uzturēšanās dienu un/vai ieceļošanas reīžu

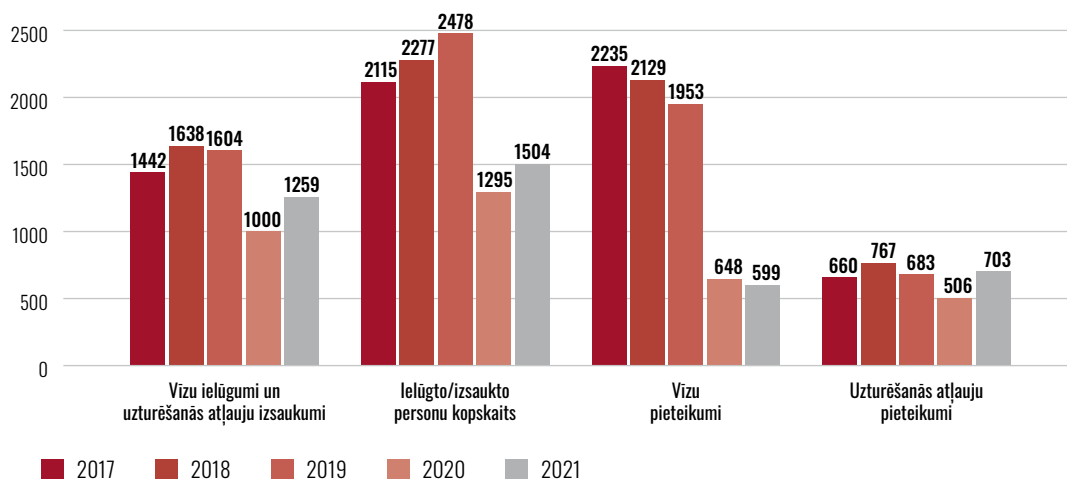
skaitu, pieprasīt iesniegt papildu dokumentus, veikt atkārtotu ārvalstnieka interviju konsulārajā iestādē vai tml. Savukārt uzturēšanās atļauju pretendentu pārbaūžu rezultātā VDD **166** gadījumos rosināja atteikt uzturēšanās atļaujas izsniegšanu, bet **80** gadījumos – sniedza specifiskus norādījumus atļaujas apstiprināšanai, galvenokārt par papildu dokumentu iesniegšanas nepieciešamību.

Starp VDD pārbaudāmajiem trešo valstu pilsoņiem aizvadītajā gadā dominēja studenti, darba ņēmēji un ES pilsoņu ģimenes locekļi. Pērn pieauga tā dēvēto inovatoru pieteikumu skaits, kuri vēlējās izmantot iespēju saņemt uzturēšanās atļauju Latvijā uz laiku līdz 3 gadiem, Latvijā dibinot jaunuzņēmumu (*start-up*) vai pārceļot jau esoša, inovatīvu produktu radīšuša uzņēmuma darbību uz Latviju. Darba ņēmēju vidū dominēja “zilo karšu” pieteicēji jeb darba ņēmēji ar augstu kvalifikāciju, kravas automašīnu vadītāji un celtniecības nozares speciālisti.

Lielāko daļu personu no terorisma riska valstīm Latvijai jau ilgstoši piesaista studiju iespējas Latvijas izglītības iestādēs. VDD vērtējumā joprojām daļa augstskolu nepietiekami kritiski izvērtē studētgrībētājus no trešajām valstīm. Likumsakarīgi tieši studētgrībētājiem visbiežāk tiek atteikta uzturēšanās atļauja Latvijā.

Neraugoties uz tūristu plūsmas apsīkumu Covid-19 pandēmijas ietekmē, arī 2021. gadā VDD redzeslokā nonāca atsevišķi gadījumi, kad tūroperatori nodrošina vīzu ielūgumus trešo valstu pilsoņiem, kuru faktiskais mērķis ir nevis tūrisms, bet iespēja brīvi pārvietoties Šengenas zonas valstīs. Saistībā ar minēto ir pieaudzis tādu tūrisma vīzu pieteikumu skaits, kuru ieceļošanas galamērķis ir cita ES dalībvalsts. Ņemot vērā negatīvo tendenci, tūrisma vīzu pieprasītājiem

VDD veikto pārbaūžu dinamika

no trešajām valstīm tiek pievērsta pastiprināta uzmanība, lai novērstu gadījumus, kad, uzdoties par tūristiem, Latvijā ieceļo radikāli vai ekstrēmi noskaņotas personas.

6.8.

GAISA KUĢU PASAŽIERU DATU APSTRĀDE

Foto: Freepik.com

Aizvadītajā gadā VDD turpināja pilnveidot tā pārziņā esošo Gaisa kuģu pasažieru datu reģistra (turpmāk – Reģistrs) sistēmu, kurā tiek uzkrāti no gaisa pārvadātājiem saņemtie pasažieru dati. Reģistrs ir nozīmīgs instruments smagu noziegumu atklāšanā un novēršanā, ar kura palīdzību izmeklēšanas un citas pilnvarotas iestādes var iegūt informāciju par aizdomās turēto personu ceļošanas paradumiem, kontaktpersonām, kā arī citām personām, kas varētu būt iesaistītas noziedzīgās aktivitātēs.

Reģistra sistēmā noris nepārtraukta ienākošo pasažieru datu salīdzināšana ar nacionālās un starptautiskās tiesībsargsardzības institūciju datubāzēs iekļauto personu datiem, kā arī kompetentās iestādes interesējošajiem datu elementiem. Identificējot riska personas vai meklēšanā izsludinātas personas iespējamu klātbūtni kādā no lidojumiem, VDD amatpersonas veic informācijas pārbaudi un, tai apstiprinoties, informē iestādi, kas atbildīga par tālākajām darbībām.

Pārskata periodā VDD veica kompetento iestāžu pieprasījumu apstrādi un Reģistrā uzkrātās informācijas izsniegšanu, sadarbojoties ar pārējām valsts drošības iestādēm, Valsts policiju, Valsts ieņēmumu dienestu un Valsts robezsardzi. VDD cieši sadarbojās arī ar citu ES dalībvalstu Pasažieru informācijas nodaļām, apstrādājot šo valstu kompetento iestāžu pieprasījumus.

Ņemot vērā pieaugošo kompetento iestāžu pieprasījumu skaitu, VDD pērn izstrādāja grozījumus Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likumā, lai nodrošinātu efektīvāku pasažieru datu apstrādi. 2022. gada 20. janvārī Saeimā apstiprinātie grozījumi, kas stājās spēkā 17. februārī, paredz iespēju īpašos gadījumos pieprasīt un saņemt pasažieru datus no Reģistra paātrinātā kārtībā. Jaunā kārtība būtiski atvieglo pasažieru datu saņemšanu un izmantošanu gadījumos, kad aizdomās turētās personas jau ir apzinātas un informāciju par šīm personām ir nepieciešams saņemt nekavējoties. Tāpat pieņemtie grozījumi paredz tiesības Slimību profilakses un kontroles centram (SPKC) pieprasīt pasažieru datus no Reģistra bez tiesneša piekrišanas, ja pastāv pamatota iespējamība, ka persona inficējusies ar tādu infekcijas slimību, par kuru veicama epidemioloģiskā izmeklēšana, vai arī ir kontaktējusies ar inficējušos personu.

Turpinot Reģistra sistēmas pilnveidošanas darbus, par galveno prioritāti tika noteikta datu saņemšanas kapacitātes celšana no neregulārajiem gaisa pārvadātājiem. Lai īstenotu šo uzdevumu, tika uzsākta atsevišķas datu saņemšanas platformas izstrāde, kurā privātie, biznesa un citi neregulārie gaisa pārvadātāji varēs iesniegt datus par savu lidojumu pasažieriem. Minētā informācija tiks nosūtīta Reģistram atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Tāpat gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes jomā VDD aizvadītajā gadā iesaistījās vairākos starptautiskos projektos, piedalījās semināros un darba grupās, nodrošināja apmācības, kā arī sniedza konsultatīvu atbalstu valstīm, kuras ir nacionālās pasažieru datu apstrādes sistēmas izveides sākumposmā. Papildus VDD organizēja un vadīja Baltijas jūras reģiona seminārus par pasažieru datu apstrādes aktualitātēm, kā arī iesaistījās ANO Pretterorisma biroja organizētajā programmā “*Countering Terrorist Travel*”²⁶, kas stiprina valstu operatīvo sadarbību globālā mērogā.

²⁶ No ang. val. – teroristu ceļošanas novēršana.

KRIMINĀ

07

PIRMSTIESAS IZMEKLĒŠANA

VDD aizvadītajā gadā turpināja izmeklēšanas darbu, atbilstoši piekritībai koncentrējoties uz tādu noziedzīgu nodarījumu pirmstiesas izmeklēšanu, kas saistīti ar iespējamu apdraudējumu valsts drošībai. Lielā daļā no tiem VDD aizvadītā gada laikā izdevās iegūt nepieciešamo pierādījumu kopumu, lai nosūtītu krimināllietas materiālus prokuratūrai, rosinot aizdomās turētajām personām izvirzīt apsūdzības.

Aizvadītajā gadā VDD kopumā uzsāka 30 kriminālprocesus, kā arī atbilstoši piekritībai pārņēma savā lietvedībā trīs Valsts policijas uzsāktus kriminālprocesus. Tāpat dienests turpināja izmeklēšanu iepriekšējos gados uzsāktajos kriminālprocesos.

Izceļams, ka 2021. gadā VDD uzsāka 6 kriminālprocesus saistībā ar aizdomām par spiegošanu vai cita veida prettiesisku sadarbību ar ārvalstu specdienestiem, sniedzot ārvalstij palīdzību pret Latviju vērstā darbībā. Četros no šiem kriminālprocesi VDD izmeklēšanas rezultātā ieguva pietiekamu daudzumu pierādījumu, kas apliecina aizdomās turēto personu vainu tām inkriminēto noziedzīgo darbību veikšanā, un minētie kriminālprocesi tika nodoti prokuratūrai, rosinot uzsākt kriminālvajāšanu kopumā pret piecām personām.

Kriminālprocesi par spiegošanu vai cita veida prettiesisku darbību ārvalstu specdienestu interesēs izmeklēšanas ziņā ir vieni no sarežģītākajiem un darbietilpīgākajiem. Nedraudzīgo valstu specdienestu darbinieki sadarbībai savervētās personas īpaši apmāca konspirācijas ievērošanā, tādēļ prettiesisko sadarbību nav viegli atklāt un pierādīt. Tāpat ārvalstu specdienestu darbības metodes kļūst aizvien avancētākas un izkoptākas. To virsnieki nereti darbojas zem citu iestāžu vai nevalstisko organizāciju piesega; uzdodas par citu profesiju pārstāvjiem; ar informācijas pienesējiem tiekas savā valstī, nevis Latvijā; informācijas nodošanu organizē, izmantojot starpniekus vai dažādas tehnoloģijas u.c.

Atzīmējams, ka ar valsts aizsardzības sektoru saistītu spiegošanas gadījumu atklāšanā VDD cieši sadarbojas ar MIDD. Abas valsts drošības iestādes regulāri apmainās ar pretizlūkošanas rakstura informāciju.

Spiegu saukšanu pie atbildības ir sekmējuši 2016. gadā pēc valsts drošības iestāžu ierosinājuma veiktie papildinājumi Krimināllikuma 85. pantā par spiegošanu, paredzot atbildību arī gadījumos, kad informācijas nodošana notikusi caur starpniekiem, informācija prettiesiski vākta un nodota ārvalstij bez īpaša uzdevuma, tajā skaitā pēc personas pašas iniciatīvas, u.tml. Tāpat Krimināllikuma papildināšana ar jaunu pantu – par palīdzību ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā (81.¹ pants) – kopš 2016. gada VDD ir sniegusi iespēju vērsties arī pret personām, kuras veic cita veida darbību Latvijai nedraudzīgas ārvalsts interesēs, ja tā vērstā pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību vai valsts drošību.

Aizvadītajā gadā VDD pirmo reizi uzsāka kriminālprocesu pēc Krimināllikuma 79.⁴ panta pirmajā daļā un 79.⁶ panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pazīmēm, proti, par apmācīšanos terorismam (instrukciju, zināšanu un praktisko iemaņu iegūšanu nolūkā īstenot vai sekmēt terorismu), kā arī par terorismu slavinošu materiālu izplatīšanu. Kriminālprocesā pirmstiesas izmeklēšana ir sekmīgi noslēgusies, un kriminālprocesa materiāli 2021. gada 10. septembrī tika nosūtīti prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai.

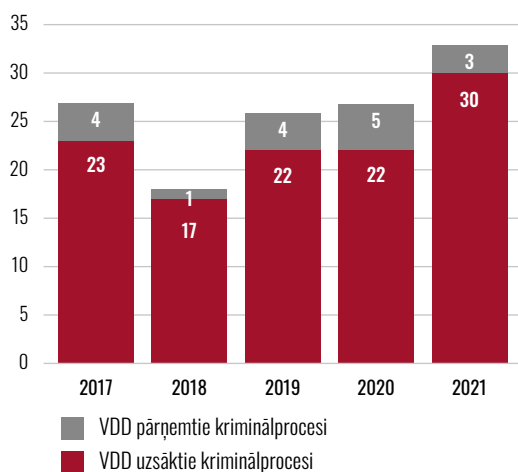
Tāpat 2021. gadā VDD pirmo reizi uzsāka kriminālprocesu saistībā ar aizdomām par terorisma finansēšanu. Kriminālprocesā patlaban norisinās izmeklēšana, tādēļ VDD pagaidām nav sniedzis plašākus komentārus par notikušā apstākļiem un izmeklēšanas virzību.

Atzīmējams, ka 2021. gadā divos VDD izmeklētos kriminālprocesos, kas 2019. gadā tika uzsākti saistībā ar aizdomām par ES noteikto sankciju pārkāpšanu, VDD noziedzīgajiem nodarījumiem noteica papildu kvalifikāciju saskaņā ar Krimināllikuma 195. panta trešo daļu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu lielā apmērā un veica nepieciešamās darbības, lai arestētie finanšu līdzekļi gandrīz 4 miljonu eiro apmērā tiktu atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un konfiscēti Latvijas valsts labā. Abos kriminālprocesos tika izmeklēti ārzonās reģistrētu uzņēmumu darījumi, kas veikti ES sankciju sarakstā iekļautas personas interesēs, izmantojot kontus Latvijas bankās.

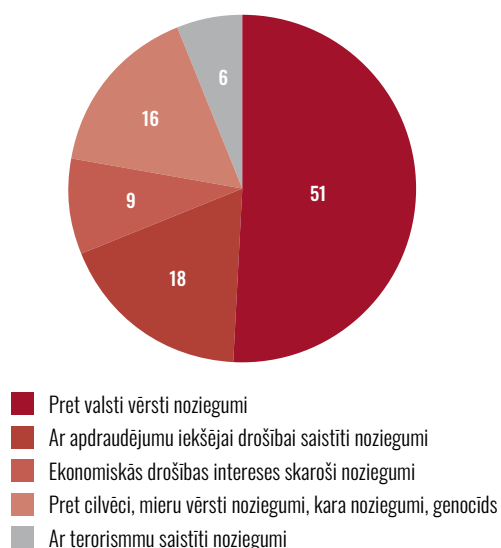
Jāatzīmē, ka VDD saprot un novērtē sabiedrības interesi par dienesta virzītajiem kriminālprocesiem, tomēr plašākas informācijas publiskošana par dienesta izmeklētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem – jo sevišķi izmeklēšanas sākumstadijā – var būtiski kaitēt izmeklēšanas interesēm un apdraudēt kriminālprocesu sekmīgu virzību. Ņemot vērā minētos apstākļus, VDD izmeklēšanas laikā bieži atturas sniegt informāciju par dienesta redzeslokā nonākušajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un izmeklēšanas virzību. Dienests pēc iespējas informē sabiedrību par konkrētiem kriminālprocesiem tad, kad ir iegūts nepieciešamais pierādījumu kopums, lai rosinātu pret aizdomās turētajām personām uzsākt kriminālvajāšanu.

2021. gadā kriminālprocesi tika uzsākti gan pamatojoties uz dienesta operatīvās darbības rezultātā iegūtu informāciju, gan fizisku un juridisku personu iesniegumos minētām ziņām. Arī aizvadītajā gadā VDD ne visos gadījumos guva apstiprinājumu no iedzīvotājiem un juridiskām personām saņemtai informācijai par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem. **18** gadījumos, veicot pārbaudi, VDD nekonstatēja Krimināllikumā noteikto pamatu kriminālprocesa uzsākšanai un pieņēma lēmumu par atteikumu uzsākt kriminālprocesu.

VDD kriminālprocesu dinamika

VDD uzsāktu un pārņemto kriminālprocesu sadalījums pēc apdraudētajām interesēm (%)

VDD ieguva informāciju arī par iespējamām prettiesiskām darbībām, kuru izmeklēšana piekritīga citām tiesībsargāšanas iestādēm. Šādos gadījumos VDD iegūto informāciju pārsūtīja kompetentajai iestādei tālākai izvērtēšanai.

Aizvadītajā gadā VDD uz prokuratūru kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīja **17** kriminālprocesus, kopumā rosinot uzsākt kriminālvajāšanu pret **32** personām, no kurām septiņas nozieguma izdarīšanas brīdī bija valsts amatpersonas. Savukārt viens kriminālprocess tika nosūtīts uz prokuratūru, lūdzot personai piemērot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, kas ļautu saņemt nepieciešamo psihiatrisko palīdzību. Minētais kriminālprocess tika uzsākts saistībā ar darbībām, kas VDD vērtējumā bija vērstas uz nacionālā naida vai nesaticības izraisīšanu – persona interneta vietnē “Gorod.lv” ilgstoši publicēja aicinājumus uz vardarbību pret latviešu tautu saturošus komentārus.

No kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocesiem lielākā daļa – **15** – bija uzsākti 2021. gadā, divi uzsākti 2020. gadā un viens – 2012. gadā. Kriminālprocess, kurā VDD lūdz personai noteikt medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, bija uzsākts 2021. gadā.

Starp kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocesiem izceļami:

- četri kriminālprocesi par spiegošanu;
- kriminālprocess par palīdzību ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā;
- kriminālprocess par publisku aicinājumu vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti un teritoriālo vienotību;
- kriminālprocess par apmācīšanos terorismam un terorisma publisku slavināšanu;
- kriminālprocess par ES noteikto sankciju pārkāpšanu;
- divi kriminālprocesi par neizpauzamu ziņu izpaušanu.

Aizvadītajā gadā VDD izbeidza **18** dienesta lietvedībā esošus kriminālprocesus. Desmit no tiem tika izbeigti noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ, astoņi – saistībā ar iestājušos noilgumu.

Uzsākot 2022. gadu, VDD lietvedībā bija **50** kriminālprocesi.

08

VALSTS AUGSTĀKO AMATPERSONU AIZSARDZĪBA

Neraugoties uz Covid-19 pandēmijas radītajiem izaicinājumiem, 2021. gada 30. novembrī un 1. decembrī, ievērojot stingru epidemioloģiskās drošības pasākumu protokolu, Latvijā pirmo reizi norisinājās NATO ārlietu ministru sanāksme.

Pasākumā piedalījās ne vien NATO dalībvalstu ārlietu ministri, bet arī Ukrainas, Gruzijas, Zviedrijas un Somijas ārlietu ministri, NATO ģenerālsekretārs, kā arī citas ārvalstu augsta ranga amatpersonas. Kopumā VDD sadarbībā ar Nacionālo bruņoto spēku Militāro policiju un Valsts policiju nodrošināja 40 aizsargājamu ārvalstu amatpersonu nepārtrauktu apsardzi to uzturēšanās laikā Latvijā. Vienlaikus abās dienās pasākumā piedalījās ap 350 pārstāvju no NATO dalībvalstīm, kā arī ap 100 mediju pārstāvju no dažādām valstīm.

Pateicoties veiksmīgajai sadarbībai ar citām institūcijām, kas bija iesaistītas vērienīgā un starptautiski nozīmīgā pasākuma organizēšanā un drošas norises nodrošināšanā, tas noritēja veiksmīgi un bez būtiskiem drošības incidentiem.

2021. gadā VDD turpināja nodrošināt Saeimas priekšsēdētājas un Ministru prezidenta pastāvīgu apsardzi, gādājot par šo amatpersonu drošību gan publisku pasākumu laikā, gan ikdienas gaitās.

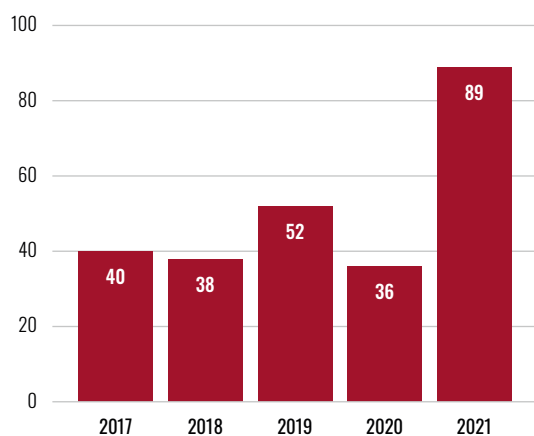
Aizvadītajā gadā VDD koordinēja drošības pasākumus **28** publiskos pasākumos Latvijā, kur piedalījās dienesta aizsargājamās amatpersonas. Tāpat VDD miesassargi pavadīja aizsargājamās amatpersonas vizītes uz ārvalstīm. Par Saeimas priekšsēdētājas drošību VDD miesassargi gādāja sešos komandējumos ārvalstīs, savukārt par Ministru prezidenta drošību – **11** komandējumos ārvalstīs.

Aizvadītajā gadā papildus NATO ārlietu ministru sanāksmei Latvijā norisinājās arī citas augsta ranga ārvalstu amatpersonu vizītes, kuru laikā

VDD bija atbildīgs par drošības pasākumu īstenošanu. Papildus NATO ārlietu ministru sanāksmes dalībniekiem VDD miesassargi aizvadītā gada laikā nodrošināja vēl **49** ārvalstu valdību un starptautisko organizāciju pārstāvju drošību to vizīšu laikā Latvijā. Kopumā VDD pērn gādāja par **89** augsta ranga ārvalstu amatpersonu drošību, tām viesojoties Latvijā.

Ārvalstu valdību un starptautisko organizāciju pārstāvju drošības garantēšana vizītēs Latvijā

**VALSTS
DROŠĪBAS
DIENESTS**

ADRESE

Krišjāņa Barona iela 99A,
Rīga, LV-1012

KONTAKTI

Tālrunis 67208964
Fakss 67273373,
E-pasts: info@vdd.gov.lv

Tīmekļvietne: www.vdd.gov.lv,
Twitter konts: [@Valsts_drosiba](https://twitter.com/Valsts_drosiba)

9 789934 883071